

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

Bosna i Hercegovina Ekonomski trendovi

Godišnji izvještaj 2011.

April / Travanj 2012.

Sadržaj :

I. REALNI SEKTOR

- Ekonomski rast u 2010.
- Maloprodaja
- Građevinarstvo
- Industrijska proizvodnja
- Tržište rada
  - Zaposlenost
  - Nezaposlenost
  - Plate
  - Penzije

II. JAVNE FINANSIJE – FISKALNI RAZVOJI

- Indirektni porezi
- Direktni porezi
- Zakoni o porezu na dohodak i doprinose
- Izvršenje Budžeta centralnih nivoa za 2008. godinu
- Javni vanjski dug

III. CIJENE, MONETARNI I FINANSIJSKI SEKTOR

- Cijene
- Razvoj monetarnog sektora u BiH
- Bankarski sektor u BiH
- Tržište kapitala u BiH

IV. VANJSKI SEKTOR

- Vanjska trgovina robama
- Vanjska trgovina po zemljama
- Platni bilans u BiH

V. DIREKTNE STRANE INVESTICIJE

VI. POSLOVNO OKRUŽENJE

PRILOZI

- Tabela 1: Industrijska proizvodnja u BiH
Tabela 2: Industrijska proizvodnja u FBiH
Tabela 3: Industrijska proizvodnja u RS
Tabela 4: Realni sektor BiH – industrija i usluge
Tabela 5: Realni sektor – entitetski pregled
Tabela 6: Tržište rada
Tabela 7: Rast i struktura monetarnih agregata (kraj perioda)
Tabela 8: Indeks potrošačkih cijena (CPI)
Tabela 9: Rast i sektorska struktura kredita (kraj perioda)
Tabela 10: Rast i sektorska struktura depozita (kraj razdoblja)
Tabela 11: Kamatne stope u BiH (prosjeck perioda)
Tabela 12: Uvoz i izvoz roba u BiH
Tabela 13: Glavni trgovinski partneri BiH

SPISAK GRAFIKONA:

- Grafikon 1: Veza bh. ekonomskog rasta sa dešavanjima u EU
Grafikon 2: Struktura rasta vrijednosti bh. građevinskih radova u 2011.
Grafikon 3: Struktura rasta bh. maloprodaje u 2011.

Grafikon 4: Stope rasta industrijske proizvodnje u 2010/2011.
 Grafikon 5: Stope rasta industrijske proizvodnje po kategorijama proizvoda u 2011.
 Grafikon 6: Pojedinačni doprinosi godišnjem rastu industrijske proizvodnje u BiH od 5,6 % u 2011.
 Grafikon 7: Proizvodnja električne energije u BiH u fizičkim jedinicama GWH
 Grafikon 8: Doprinosi rastu/smanjenju broja zaposlenih lica u 2011. prema SKD
 Grafikon 9: Broj zaposlenih i nezaposlenih lica u BiH – poređenje g/g (%)
 Grafikon 10: Stope nezaposlenosti – poređenje
 Grafikon 11: Prosječne neto plate, nominalni rast – poređenje g/g (%)
 Grafikon 12: Raspoređeni prihodi od indirektnih poreza u 2010. i 2011.
 Grafikon 13: Stanje javnog vanjskog duga, udio u BDP i servisiranje, 2008. – 2011.
 Grafikon 14: Struktura javnog duga prema kreditorima
 Grafikon 15: Prihodi i rashodi BiH po kvartalima 2010. – 2011.
 Grafikon 16: Doprinosi rastu cijena u BiH u 2011. po kategorijama
 Grafikon 17: Indeks potrošačkih cijena – poređenje g/g
 Grafikon 18: Doprinosi rastu i rast novčane mase
 Grafikon 19: Regionalno poređenje deviznih rezervi
 Grafikon 20: Kretanje kamatnih stopa u BiH (u%)
 Grafikon 21: Kretanje kamatnih stopa na kredite i inflacije u regiji
 Grafikon 22: Kretanje kamatnih stopa na mikrokredite
 Grafikon 23: Tržišna kapitalizacija u milionima USD u zemljama iz okruženja
 Grafikon 24: Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju prvog polugodišta 2011.
 Grafikon 25: Indeksi investicijskih fondova Sarajevske i Banjalučke berze BIFX i FIRS
 Grafikon 26: Indeksi najuspješnijih kompanija na Sarajevskoj i Banjalučkoj berzi (SASX-10, SASX-30 i BIRS) i indeks preduzeća iz sistema Elektroprivrede Republike Srpske (ERS-10)
 Grafikon 27: Uporedni prikaz vrijednosti Indeksa zemalja iz regiona Bosne i Hercegovine listiranih na Bečkoj berzi u EUR (SRX-Srbija, CROX-Hrvatska, BTX-Bugarska, BATX-BIH)
 Grafikon 28: Promet na bh. tržištu vrijednosnih papira do 30.09.2011.
 Grafikon 29: Promjene vanjskotrgovinskih cijena pojedinih inputa
 Grafikon 30: Udio pojedinih stavki u finansiranju deficita tekućeg računa
 Grafikon 31: Stope promjena uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom zemalja regiona za 2011.
 Grafikon 32: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom uvozu za 2011. i doprinosi promjeni uvoza
 Grafikon 33: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom izvozu za 2011. i doprinosi promjeni izvoza
 Grafikon 34: Učešće u ukupnom uvozu i izvozu po grupacijama zemalja za 2010. i 2011.
 Grafikon 35: SDU ulaganja globalno, 1995. – 2011. (u milijardama USD)
 Grafikon 36: UNCTAD FDI Globalni kvartalni index
 Grafikon 37: Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM)
 Grafikon 38: Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama do 31.12.2011.
 Grafikon 39: Registrovane FDI u BIH po djelatnostima u (000.000) KM

SPISAK TABELA:

Tabela 1: Nominalni i realni rast neto plata u BiH g/g
 Tabela 2: Stope rasta penzija u BiH g/g
 Tabela 3: Prikupljeni indirektni porezi u periodu 2008. – 2011. u milionima KM
 Tabela 4: Prihodi od direktnih poreza i doprinosa po vrstama i entitetima u milionima KM
 Tabela 5: Koeficijent brzine opticaja novca (V)
 Tabela 6: Klasifikacija kredita fizičkim i pravnim osobama po kategoriji rizika
 Tabela 7: Kretanje depozita stanovništva u regiji (g/g)
 Tabela 8: Uporedni prikaz vrijednosti indeksa iz regiona (30.12.2010. – 31.12.2011.)
 Tabela 9: Spoljnotrgovinski indikatori za 2011. godinu i za prethodne izvještajne periode
 Tabela 10: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u trgovinskom deficitu BiH za 2010. i 2011.
 Tabela 11: Uvoz, izvoz i trgovinski deficit sa glavnim trgovinskim partnerima u 2011.
 Tabela 12: Rangiranje BiH prema Doing Businessu 2012.

LISTA SKRAĆENICA:

ARS	– Anketa o radnoj snazi	OR	– Obavezne rezerve
BATX	– Bosnian Traded Index	PB	– Platni bilans
BD	– Brčko Distrikt	PDV	– Porez na dodanu vrijednost
BDP	– Bruto domaći proizvod	PIF	– Privatizacijski investicijski fond
BDV	– Bruto dodana vrijednost	PJI	– Program javnih investicija
BHAS	– Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine	RS	– Republika Srpska
BIFX	– Indeks bosanskih investicijskih fondova	SASE	– Sarajevska berza
BiH	– Bosna i Hercegovina	SASX-10	– Indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 najboljih kompanija listiranih na Sarajevskoj berzi
BLSE	– Banjalučka berza	SB	– Svjetska banka
CBBiH	– Centralna banka Bosne i Hercegovine	SEE	– Jugoistočna Evropa
CEFTA	– Srednjoevropski sporazum o slobodnoj trgovini	SIPA	– Državna agencija za istrage i zaštitu
CPI	– Indeks potrošačkih cijena	SMTK	– Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
DOB	– Dokument okvira budžeta	SOR	– Srednjoročni okvir rashoda
DSU	– Direktna strana ulaganja	SRS	– Srednjoročna razvojna strategija
EBRD	– Evropska banka za obnovu i razvoj	SSP	– Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
EC	– Evropska komisija	SST	– Sporazum o slobodnoj trgovini
EKS	– Efektivna kamatna stopa	SVF	– Statistika vladinih finansija
ERS-10	– Indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 kompanija iz sistema Elektroprivrede RS	UIO	– Uprava za indirektno oporezivanje BiH
EU	– Evropska unija	USAID	– Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
FBiH	– Federacija Bosne i Hercegovine	P1 2010.	– Prva polovina 2010. godine
FIRS	– Indeks investicijskih fondova RS	P2 2010.	– Druga polovina 2010. godine
FISIM	– Usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene	K1 2010.	– Prvi kvartal 2010. godine
JR UIO	– Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje	K1 2010.	– Prvi kvartal 2010. godine
KM	– Konvertibilna marka (međunarodni standard ISO 4217)	K3 2010.	– Treći kvartal 2010. godine
MMF	– Međunarodni monetarni fond	K4 2010.	– Treći kvartal 2010. godine
MVTEO	– Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa	M0	– Rezervni novac
OMA	– Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje	M1	– Transakcijski novac
		M2	– Novac u širem smislu
		QM	– Kvazinovac
		mKM	– Milioni KM
		g/g	– Stopa rasta koja podrazumijeva promjenu u odnosu na isti period prethodne godine
		m/m	– stopa rasta koja podrazumijeva promjenu u odnosu na prethodni mjesec tekuće godine

GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI U BiH – godišnji pokazatelji

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011 (p).
Nominalni BDP BiH (u milionima KM)	21,152	24,424	28,116	27,895	27,955	29,238 (p)
Nominalna stopa rasta (u %)	16.0%	15.5%	15.1%	-0.8%	0.2%	4.6%(p)
Realna stopa rasta (u %)	9.5%	10.4%	7.0%	-1.8%	1.0%	2.4%(p)
Stanovništvo (u hiljadama)	3,843	3,842	3,842	3,843	3,843	3,840
BDP per capita (u KM)	5,504	6,357	7,318	7,259	7,274	7,614 (p)
Broj nezaposlenih u BiH (u hiljadama)	516	527	493	498	517	530
Prosječne neto plate u BiH (u KM)	586	645	752	790	798	816
CPI (indeks potrošačkih cijena)	6.1%	1.5%	7.4%	-0.4%	2.1%	3.7%
Konsolidirani budžet BiH** (u % BDP)						
Prihodi	40.6%	40.3%	38.8%	37.1%	38.0%	24,8%***
Rashodi	38.0%	39.1%	37.5%	38.2%	40.7%	24,2%***
Saldo	2.6%	1.1%	1.2%	-1.1%	-2.7%	0,6%***
Vanjski javni dug	18.8%	15.6%	14.3%	18.2%	22.0%	22.2%
Novac i krediti** (u % BDP)						
Novac u širem smislu (M2)	46.8%	48.9%	44.2%	45.6%	48.8%	49.3%
Kreditiranje privatnog sektora ⁽¹⁾	20.9%	23.8%	24.3%	22.9%	22.9%	23.2%
Platni bilans**						
Saldo tekućeg računa u milionima KM	-1,532.2	-2,328.5	-3,464.4	-1,502.8	-1,498.2	-2,233.3
U % BDP-a	-7.2%	-9.5%	-12.3%	-5.4%	-5.4%	-7.6%
Trgovinski bilans**						
Izvoz roba i usluga (u milionima KM)	7,025	8,123	9,102	7,734	9,196	10,306
Stopa rasta u %	25.7%	15.6%	12.1%	-15.0%	18.9%	12.1%
Uvoz roba i usluga (u milionima KM)	12,640	14,974	17,236	13,284	14,521	16,350
Stopa rasta u %	1.4%	18.5%	15.1%	-22.9%	9.3%	12.6%
Bilans roba i usluga (u % BDP-a)	-26.5%	-28.0%	-28.9%	-19.9%	-19.0%	-20.7%
Bruto devizne rezerve**						
U milionima KM	5,451.7	6,698.5	6,295.7	6,212.1	6,457.7	6,423.6
U mjesecima uvoza roba i usluga	5.4	5.5	4.4	5.6	5.4	4.7
Servisiranje vanjskog javnog duga***						
U milionima KM	270.0	239.0	230.0	245.9	300.9	340.0
U % izvoza roba i usluga	3.8%	5.8%	4.9%	6.2%	5.2%	6.5%

* Izvor: Procjena DEP-a;

** Izvor: Centralna banka BiH za prihode, troškove i neto kreditiranje, kao platni bilans; Ministarstvo finansija i trezora BiH za vanjski javni dug i njegovo servisiranje; UIO BiH-Odjeljenje za makroekonomsku analizu;

*** Administrativni podaci prikupljeni od ministarstava finansija i fondova socijalnog osiguranja svih nivoa vlasti. Podaci ne uključuju lokalni nivo vlasti (opštine i gradovi), a ni entitetska javna preduzeća direkcije za ceste. Podaci se odnose na K3 2011.;

(p) Projekcije DEP-a;

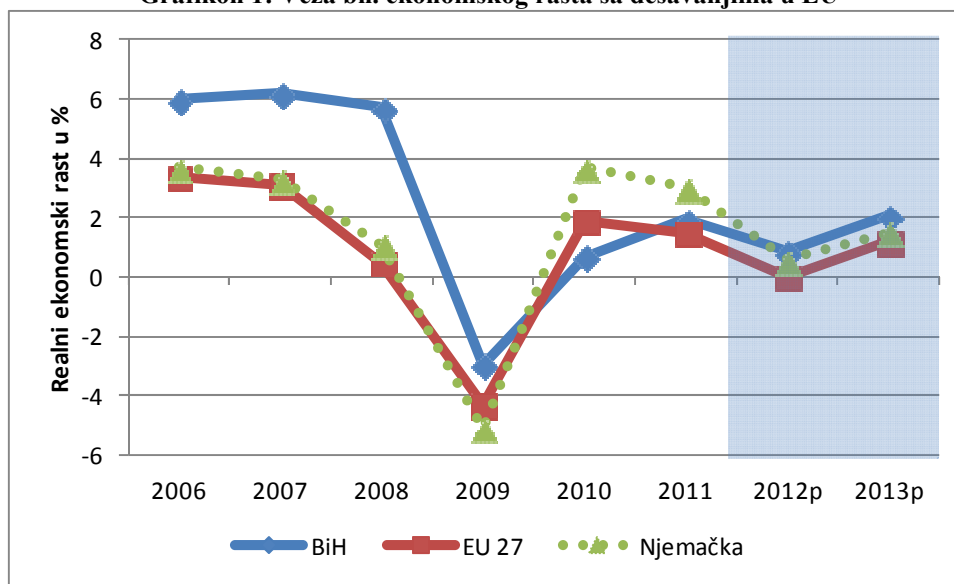
(1) Prema Centralnoj banci BiH privatni sektor obuhvata stanovništvo, nebankarske finansijske institucije i ostalo;

I REALNI SEKTOR

Ekonomski rast u 2011.

Nakon dvije godine krize, bh. ekonomija ni u 2011. nije zabilježila značajniji ekonomski rast. Po svemu sudeći, u protekloj godini ostvaren je realni rast od svega 1,9%¹, što je tek mali napredak u odnosu na skromnih 1% iz 2010., što je daleko ispod pretkriznih stopa od iznad 5%, neophodnih da bi se dostigao životni standard ne samo razvijenih nego i većine tranzicijskih, te zemalja iz neposrednog okruženja. Rast u 2011. ostvaren je kroz povećanje domaće tražnje prije svega zahvaljujući djelomičnom oporavku investicija, praćenim rastom vanjskotrgovinskog deficita. Time je donekle normalizirana struktura ekonomskog rasta u odnosu na prethodne dvije godine kada su tražnja i deficit bilježili pad, a ono što zabrinjava je dinamika ostvarenog rasta tokom godine. Naime, nakon ohrabrujućeg prvog tromjesečja, indikatori rasta su uglavnom konstantno slabili iz kvartala u kvartal, najviše uslijed jačanja dužničke krize u EU i neposrednom okruženju, što je dovelo do postepenog slabljenja rasta vanjske trgovine, industrijske proizvodnje i zaposlenosti, te novčanih priliva bh. građana iz inostranstva. U isto vrijeme, uticaj fiskalne politike na ukupan ekonomski rast bio je minimalan, obzirom na skroman realni rast javnih prihoda što je uveliko ograničilo i rashode.

Grafikon 1: Veza bh. ekonomskog rasta sa dešavanjima u EU

Izvori: BHAS i EUROSTAT

Jačanje dužničke krize u EU tokom 2011. manifestovalo se, prije svega, kroz sve niži ekonomski rast i povećanje nezaposlenosti, pri čemu je EU27 ostvarila čak negativan rast u četvrtom tromjesečju. Time je direktno oslabljena ne samo bh. izvozna tražnja na teritorijima njenih glavnih trgovinskih partnera (Njemačke, Italije, Slovenije i sl.), nego je također ugrožena i domaća tražnja u BiH, i to u dijelu koji se finansira iz inostranih izvora. Drugim riječima, rast nezaposlenosti u EU bio je jedan od glavnih uzroka (devetomjesečnog) realnog pada novčanih priliva bh. građana iz inostranstva od 0,7%² (g/g), koji čine značajan dio njihovog raspoloživog dohotka. Ipak, raspoloživi dohodak u 2011. Najviše je bio ugrožen padom broja zaposlenih u BiH od 0,6%, te realnim padom prosječne plate od 1,4% do čega je u velikoj

¹ Procjena DEP-a;

² Ovdje se radi o inostranim prilivima građana po osnovu tekućih transferima i dohodaka;

mjeri došlo usljed slabljenja rasta izvozno orijentirane industrijske proizvodnje. Sve ovo rezultiralo je veoma skromnim realnim povećanjem privatne potrošnje od svega 0,7%³. Ipak, glavni faktor rasta domaće tražnje u 2011. bio je djelimični oporavak investicija koje su nakon dvogodišnjeg snažnog pada konačno zabilježile realni rast od 8,7%⁴. Realni rast uvoza u 2011. ostao je na nivou iz prethodne godine od svega 3,8%, uprkos skromnom realnom povećanju domaće tražnje (nakon njenog dvogodišnjeg pada). S druge strane, smanjenje stope rasta izvoza bilo je znatno izraženije. Naime, robni izvoz je u 2011. realno rastao svega 6,6% što je znatno ispod stope od oko 27% iz 2010., što je uz nepromjenjenu stopu rasta uvoza dovelo do realnog povećanja vanjskotrgovinskog deficita od 2,3%⁵.

U kontekstu očekivanja za 2012. posebno je značajno pomenuti slabljenje dinamike ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini, prije svega u drugom polugodištu 2011. godine. Nakon ohrabrujućih indikatora u prvom tromjesečju, okolnosti u okruženju počinju postepeno slabiti u ostatku 2011., a sa njima i ekonomski rast u BiH. Najlošija situacija zabilježena u četvrtom kvartalu kada je EU27 ostvarila negativan rast od 0,3% u odnosu na treći kvartal, što je dovelo do postepenog slabljenja rasta vanjske trgovine, industrije i inostranih priliva novca u BiH. Realni rast robnog izvoza nakon stope od 18,9% (g/g) u prvom kvartalu je konstantno slabio tokom godine, da bi u četvrtom kvartalu iznosio svega 1%. To je ugrozilo bh. industriju čiji je godišnji rast proizvodnje (slično izvozu) nakon visoke stope od 10,4% u prvom kvartalu pao na svega 2,1% u četvrtom tromjesečju. Nakon toga, uslijedili su opšti pad tražnje za radnom snagom i broja zaposlenih, s početkom u drugom kvartalu, što je znatno ugrozilo raspoloživi dohodak građana. Situaciju dodatno pogoršava godišnji realni pad tekućih priliva novca građana iz inostranstva, započet u drugom (-1,7%) te intenziviran u trećem kvartalu (-2%).

Zvanične EU27 projekcije ukazuju na daljnje pogoršavanje trenda u prvom tromjesečju 2012., nakon kojeg bi trebalo uslijediti postepeno skromno poboljšanje u ostatku godine. To bi u konačnici trebalo rezultirati ekonomskom stagnacijom EU27 (rastom od 0%) u 2012. godini. Slični trendovi projicirani su i za BiH, gdje se za razliku od EU ipak očekuje skroman ekonomski rast od 0,86%⁶. Ova projekcija je zasnovana na slabljenju rasta izvoza, ali i zaustavljanju prošlogodišnjeg realnog rasta investicija koje bi uz nepromijenjen skroman rast finalne potrošnje trebale znatno umanjiti rast bh. domaće tražnje i uvoza u poređenju sa 2011. godinom.

Gradevinarstvo

Nakon kumulativnog pada od 34% u prethodne dvije godine, vrijednost izvršenih građevinskih radova u BiH je 2011. konačno porasla za skromnih 6,4%⁷. Saobraćajna infrastruktura i nestambene zgrade bili su glavni faktori ovog rasta, pri čemu je najveći dio povećanja ostvaren u prvom polugodištu (polugodišnji rast građevinskih radova od 15% g/g). Nakon toga uslijedio je nagli pad od 8,6% i to u jeku građevinske sezone u trećem kvartalu, da bi se situacija ipak donekle ponovo popravila u četvrtom tromjesečju, povećanjem radova od 10,3%. Ovakvo kretanje rasta tokom godine bilo je rezultat neujednačenog rasta po entitetima, gdje posebno zabrinjava slabljenje građevinskih radova u Republici Srpskoj u drugom polugodištu.

Djelimično oživljavanje javnih radova kroz cestovnu infrastrukturu bilo je glavni faktor rasta gradevinarstva u prvom polugodištu, posebno u RS-u. Cestovna infrastruktura, zapravo, činila je skoro čitav bh. građevinski rast u ovom periodu, zatim su uslijedile sve veće poteškoće u javnim finansijama, te u oba entiteta dovele do naglog pada ulaganja u ovu kategoriju. Ovo je u trećem kvartalu na nivou BiH

³ Procjena DEP-a na bazi proizvodnje, uvoza i izvoza potrošačkih dobara;

⁴ Procjena DEP-a na bazi kretanja građevinskih radova i uvoza, proizvodnje i izvoza kapitalnih dobara;

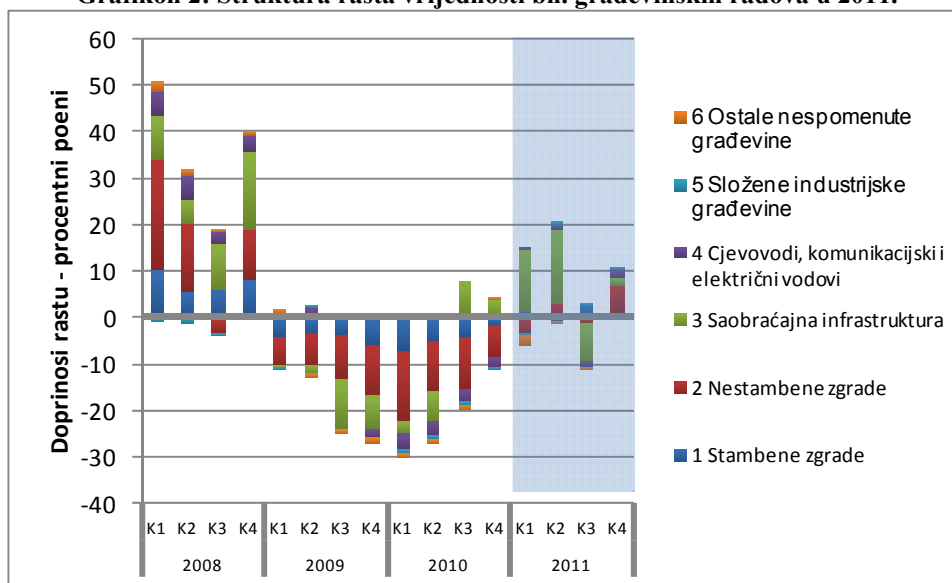
⁵ Procjena DEP-a na bazi procjene vanjske trgovine usluga za četvrti kvartal i zvaničnih podataka trgovine roba za cijelu godinu;

⁶ Projekcije DEP-a;

⁷ Procjena DEP-a na bazi entitetskih podataka;

dovelo do iznenadnog smanjenja izgradnje cestovne infrastrukture od 16% (g/g), koje je posebno bilo izraženo u RS-u, gdje je pad ove kategorije od 20% (g/g) uz nestambene zgrade bio glavni uzrok pada ukupnih građevinskih radova RS-a u trećem kvartalu od 21%. Pad je donekle bio ublažen početkom oporavka nestambenih i posebno stambenih zgrada u FBiH, koje nakon skoro dvije godine pada, počevši od četvrtog tromjesečja 2010., u ovom entitetu ponovo bilježe pozitivan, uglavnom dvocifreni rast⁸. S druge strane, izgradnja stambenih zgrada u Republici Srpskoj tokom posljednjih dvanaest kvartala uglavnom bilježi dvocifren godišnji pad, s izuzetkom drugog polugodišta 2011., kada je taj pad iznosio svega 3,8%. Slična je situacija i sa nestambenim zgradama u RS-u, koje su također u konstantnom (pretežno dvocifrenom) opadanju (g/g) još od početka 2010. Istina, ovo je privremeno zaustavljeno u četvrtom kvartalu 2011., kada je zabilježen porast nestambenih zgrada od 3,2% g/g. Treba reći da ovako dug negativan trend nestambenih zgrada u RS-u, uz jedva vidljive naznake zaustavljanja u posljednja dva tromjesečja 2011., djeluje prilično obeshrabrujuće, obzirom da ova kategorija u velikoj mjeri obuhvata privatne investicije preduzeća u nove i obnovu postojećih kapaciteta.

Grafikon 2: Struktura rasta vrijednosti bh. građevinskih radova u 2011.

Izvori: Procjena DEP-a na bazi entitetskih indeksa

Sve složenija ekonomska situacija u okruženju krajem 2011, te prilično slabe projekcije za 2012., ne ostavljaju puno prostora za optimizam u narednom periodu. Naime, sve ovo ukazuje da bi finansiranje, ali i isplativost investicija (uključujući i građevinske radove) mogli biti znatno dovedeni u pitanje u skorijoj budućnosti. Otežano prikupljanje javnih prihoda moglo bi ugroziti javne radove, dok bi finansijska kriza u okruženju, uz skroman očekivani rast bh. izvoza, u velikoj mjeri bi mogli otežati finansiranje privatnih investicija u Bosni i Hercegovini.

Maloprodaja

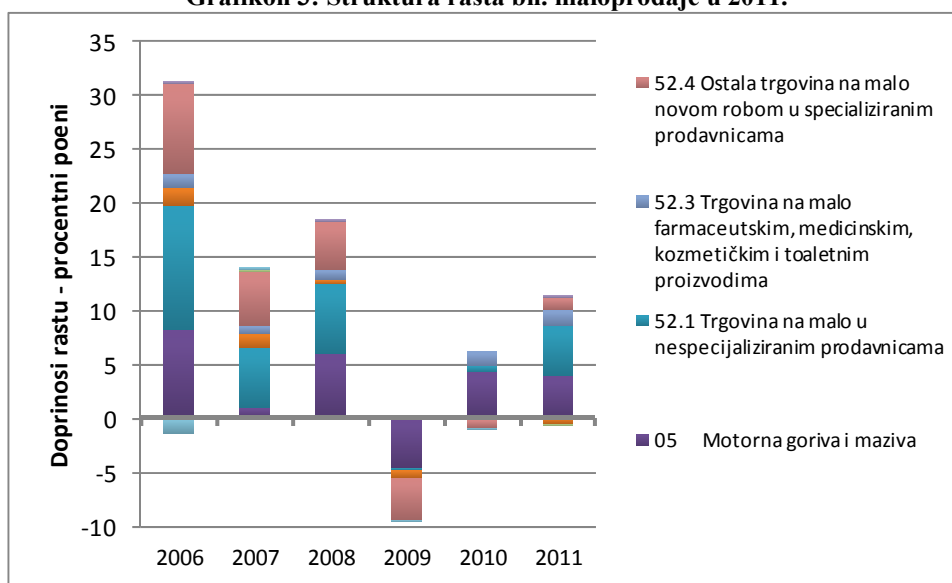
Posmatrano u nominalnom smislu, prema procjeni DEP-a u 2011. promet maloprodaje u BiH zabilježio je porast od 10,9%. Nakon deflacioniranja s indeksom potrošačkih cijena (CPI) od 3,7% realni rast prometa je iznosio 7,2%. Približno 70% nominalnog rasta činili su trgovina gorivima i mazivima i trgovina

⁸ Izuzetak je prvi kvartal 2011., kada je zabilježen pad izgradnje nestambenih zgrada od 12%;

živežnim namirnicama, s približno jednakim doprinosima rastu. Ipak, rast maloprodajnih cijena goriva (u CPI) od 14% uz nominalni rast trgovine gorivima od 16% ukazuje na veoma skroman realni rast ove kategorije od svega 2% u 2011. godini. Obzirom da su goriva i maziva činila preko trećine ukupnog rasta maloprodaje (4 procentna boda), jasno je da je njen realan rast bio znatno niži od gore navedene stope dobivene deflacioniranjem CPI-om. Zapravo, ako se ovo uzme u obzir i izvrši novo deflacioniranje, realan rast maloprodaje u 2011. mogao bi se kretati približno od 3 do 4%, što je znatno više u skladu s kretanjima raspoloživog dohotka građana. Neznatan porast trgovine gorivima i mazivima rezultat je skromnog realnog rasta vanjske trgovine, dok je slabljenje raspoloživog dohotka rezultiralo padom prometa namještaja od 6,3%, i vjerovatno ostalih trajnih potrošnih dobara. S druge strane, zabilježen je porast prometa, prije svega u domenu osnovnih živežnih namirnica, tekstila, obuće, te farmaceutskih proizvoda, što je uglavnom u skladu s podacima o proizvodnji i uvozu ovih kategorija.

Grafikon 3: Struktura rasta bh. maloprodaje u 2011.

Izvor: Procjena DEP-a na bazi entitetskih indeksa

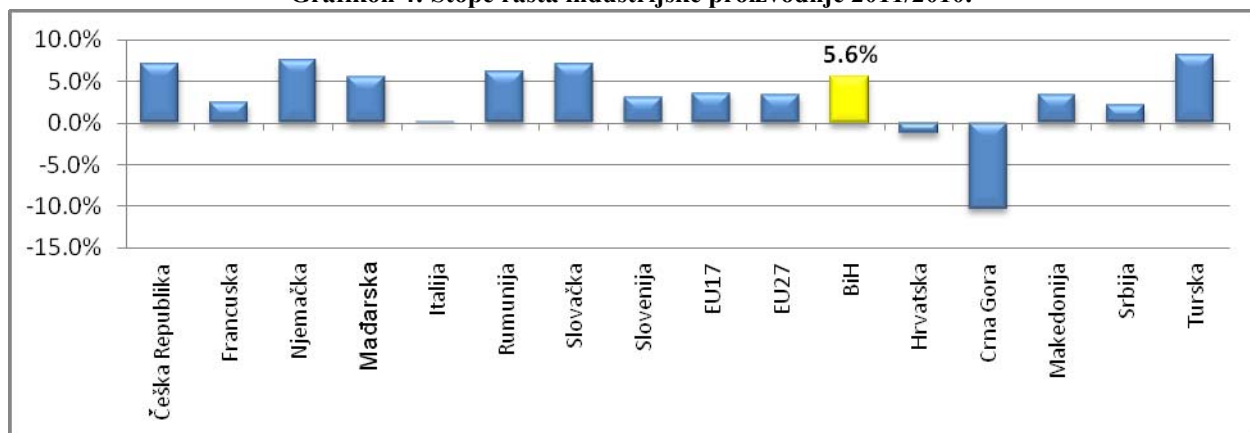
Industrijska proizvodnja u BiH

Prema podacima BHAS-a za 2011., BiH je zabilježila rast fizičkog obima industrijske proizvodnje od 5,6% u odnosu na prethodnu godinu.⁹ Međutim, ako se pažljivo promatra industrijska proizvodnja u BiH tokom prethodne godine, nije teško primijetiti da je u drugoj polovini godine došlo do slabljenja obima proizvodnje, čemu svjedoče kvartalne stope rasta, koje su iznosile K1:10,4%, K2:5,3%, K3:5,2% i K4:2,1%. Ove slabljenje rezultat je promjene u neposrednom međunarodnom ekonomskom okruženju (EU i region CEFTA), gdje je došlo do drastičnog pogoršanja ekonomske situacije u drugoj polovini 2011. godine. No, i pored toga, izvozna tražnja, iako puno izraženija tokom prvog polugodišta, odnosno plasman glavnih bh. izvoznih proizvoda (bazni metali, derivati nafte, namještaj, autodijelovi i određeni hemijski proizvodi) na inostrano tržište, bila je glavni oslonac rasta industrijske proizvodnje u BiH. Uprkos problemima s kojima su suočene (dužnička kriza, stabilnost eura, javne finansije) zemlje EU27 u

⁹ Agencija za Statistiku BiH, *Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u decembru 2011. godine;*

periodu januar-december 2011., zabilježile su povećanje industrijske proizvodnje od oko 3,5%¹⁰, što se uz umjereni oporavak u zemljama regiona, izuzev Hrvatske i Crne Gore, pozitivno odrazilo na prerađivačku industriju u BiH.¹¹ Ako se imaju u vidu slabi rezultati u sektoru proizvodnje električne energije usljed nepovoljne hidrološke situacije, što je rezultiralo godišnjim padom proizvodnje od preko 10%, onda se sa sigurnošću može konstatovati da su prerađivačka industrija, koja je zabilježila rast proizvodnje od 5 % i doprinos rastu od 3,5 p.p, te povećanje proizvodnje u sektoru rudarstva od preko 15%, najzaslužniji za ostvareni rast ukupne industrijske proizvodnje u BiH u 2011. godini.

Grafikon 4: Stope rasta industrijske proizvodnje 2011/2010.

Izvor: Eurostat i Nacionalni statistički zavodi

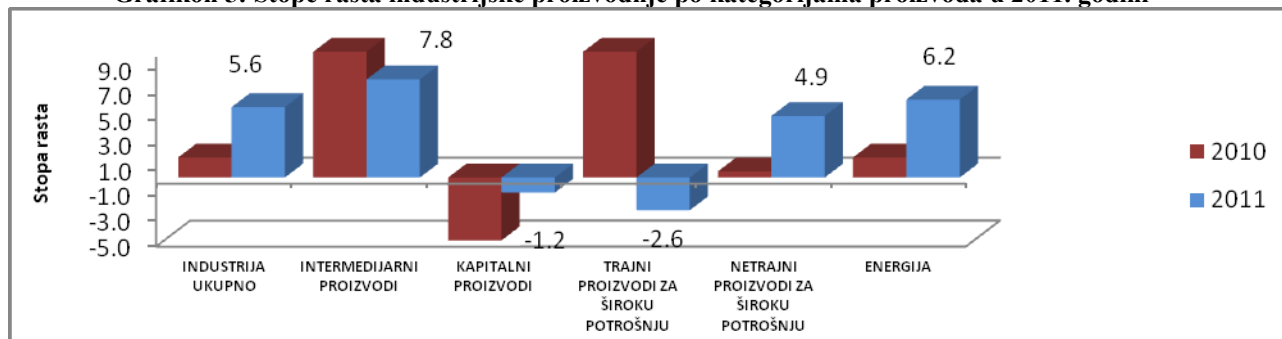
Posmatrano po klasifikaciji proizvoda po namjeni, u BiH tokom 2011. godine najznačajniji rast proizvodnje, od skoro 8%, zabilježen je u kategoriji intermedijarnih proizvoda¹², koji su ujedno i glavni bh. izvozni proizvodi. Doprinos ove kategorije proizvoda u ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosi preko 3 procentna boda. Pored ovih proizvoda, povećanje proizvodnje zabilježeno je u kategoriji netrajnih proizvoda za široku potrošnju 5% i energije 6,2%, dok su pojedinačni doprinosi u ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosili 1 odnosno 2 p.p. S druge strane, pad proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je u kategoriji kapitalnih proizvoda 1% i u kategoriji trajnih proizvoda za široku potrošnju 2,5%. Tako su ove dvije kategorije ostvarile negativan doprinos u ukupnom rastu industrijske proizvodnje u BiH od skoro 0,5 p.p.

¹⁰ European Commission DG Enterprise and Industry, *The Economic Recovery in Industry*, 14. January 2012.;

¹¹ Eurostat i nacionalni zavodi za statistiku, *Stope rasta industrijske proizvodnje za period januar-december 2011.*;

¹² Intermedijarni proizvodi (željezo, čelik, aluminij, rude metala i kamena, drvo, rezana građa, cement), netrajni proizvodi za široku potrošnju (hrana i piće, duhan, odjeća, obuća, lijekovi), energija (ugalj, koks, derivati nafte i električna energija), kapitalni proizvodi (metalne konstrukcije, mašine i aparati, pumpe, kompresori, motorna vozila i rezerni djelovi za automobile), trajni proizvodi za široku potrošnju (namještaj, mašine, električni aparati i autodijelovi);

Grafikon 5: Stope rasta industrijske proizvodnje po kategorijama proizvoda u 2011. godini

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Rudarstvo u BiH

U poređenju s prethodnom godinom, sektor rudarstva u Bosni Hercegovini u periodu januar-decembar 2011. godine zabilježio je povećanje proizvodnje od preko 15%, a doprinos rastu iznosio je 2 p.p, što je činilo trećinu ukupnog rasta industrijske proizvodnje u BiH tokom 2011. godine. Najveći doprinos povećanju proizvodnje u rudarstvu dali su rudnici mrkog uglja i lignita, koji su povećali proizvodnju za 15% i tako premašili planirani nivo proizvodnje iz prethodne godine. Ovako visok nivo proizvodnje u rudarstvu uz odgovarajuću pogonsku spremnost termo-energetskih postrojenja nesumnjivo je očuvao stabilnost sektora za proizvodnju električne energije, ugroženog nepovoljnom hidrološkom situacijom tokom godine. Rudnici kamena, krečnjaka i drugih sirovina koje se koriste za proizvodnju građevinskog materijala također su zabilježili značajan rast proizvodnje od oko 20% u navedenom periodu. S druge strane, oporavak tržišta metala i metalne industije u BiH pozitivno se odrazio na poslovanje rudnika metalne rude, a posebno na rudnike željezne rude koji su tokom 2011. godine zabilježili povećanje proizvodnje od preko 40% u odnosu na isti period 2010.godine.

Prerađivačka industrija u BiH

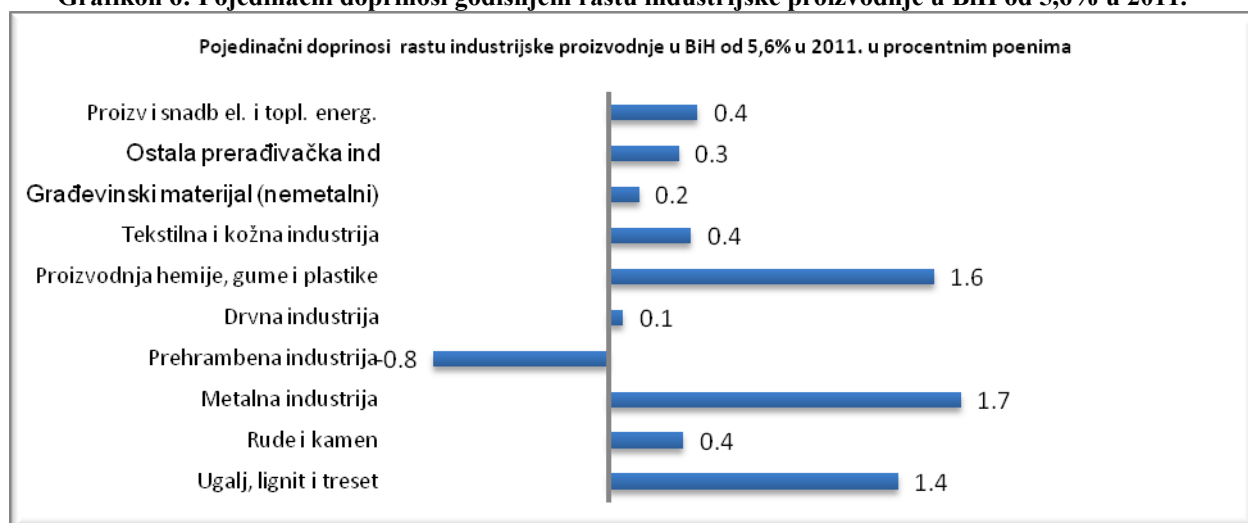
Prerađivačka industrija u BiH u velikoj mjeri je izvozno orijentisana, tako da skoro u potpunosti zavisi od kretanja na inostranom tržištu. U skladu s tim, oporavak industrija u zemljama EU, djelimično ugrožen u drugoj polovini 2011., pozitivno se odrazio na gotovo sve grane prerađivačke industrije izuzev prehrambene industrije, proizvodnje namještaja i saobraćajnih sredstava. Tako je tokom 2011. godine prerađivačka industrija u BiH ostvarila rast proizvodnje od oko 5% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je njen doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje u BiH iznosio skoro 3,5 procentna boda. Posmatrano po industrijskim granama, najznačajniji doprinos rastu dale su metalna industrija 1,7 p.p i hemijska industrija 1,5 p.p, dok je najveći negativan doprinos rastu imala prehrambena industrija sa 1.p.p.

Metalna industrija ima visok nivo integriranosti u svjetske proizvodne lance i smatra se nosiocem prerađivačke industrije u BiH. Oporavak tržišta metala u svijetu i povećanje svjetskih cijena metala pozitivno se odrazio na proizvodnju baznih metala u BiH, dok u ostalim granama bh. metalne industrije (automobilska, mašinska i proizvodi od metala) nije zabilježen značajniji napredak u odnosu na prethodnu godinu. Prema podacima EUROFER-a za 2011., došlo je do stabilizacije potrošnje sirovog željeza i čelika u EU sa godišnjom stopom rasta od oko 5% u odnosu na prethodnu godinu, dok je uvoz uvećan za oko 30% u odnosu na isti period 2010.¹³ S druge strane, prema podacima IMF-a cijene metala na

¹³ EUROFER – (European Confederation of Iron and Steel Industries) - *Economic and Steel Market Outlook 2010-2011*, 21.12. 2011.

svjetskom tržištu nastavile su trend rasta tokom 2011., te je ukupni indeks cijena metala u periodu januar-december 2011. povećan za 14% u odnosu na isti period prethodne godine, a prosječna cijena aluminija po toni porasla je na 2400 \$ sa 2173 \$, koliko je iznosila 2010. godine.¹⁴ Ovakvo stanje na izvoznim tržištima direktno se odrazilo na metalnu industriju u BiH, što se ogleda kroz povećanje proizvodnje i izvoza u 2011. godini. Posebno se istakla industrija baznih metala, gdje je zabilježen godišnji rast proizvodnje i izvoza od preko 10%, odnosno 20% u odnosu na isti period prethodne godine. Obzirom na visok udio baznih metala u strukturi ukupne industrijske proizvodnje u BiH, doprinos ukupnom rastu bio je dosta značajan i iznosio je više od 1,7 procentnih bodova. S druge strane, proizvodnja proizvoda od metala još uvijek nije dostigla pretkrizni period iz 2008. godine i u periodu januar-december 2011. godine zabilježila je rast proizvodnje od oko 2%, tako da je značajniji doprinos rastu ove industrijske grane izostao. Razlog za ovakav razvoj situacije je činjenica da je industrija baznih metala više izvozno orijentisana, a i najveći proizvođači aluminija i željeza u BiH (Aluminij Mostar i ArcelorMittal Zenica) su svrstani u ovu kategoriju, dok se proizvodi od metala više koriste za domaću potrošnju te u sektoru građevinarstva koji se tek počinje stabilizirati.

Grafikon 6: Pojedinačni doprinosi godišnjem rastu industrijske proizvodnje u BiH od 5,6% u 2011.¹⁵

Izvor: Agencija za statistiku BiH

S druge strane, pogoršanje situacije na tržištima zemlja EU tokom druge polovine 2011. negativno se odrazilo na mašinsku industriju i proizvodnju rezervnih dijelova za automobile u BiH, te su ove industrijske grane zabilježile stagnaciju, odnosno pad proizvodnje od 10% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je ukupan doprinos rastu ove dvije industrije bio negativan.

Nakon prošlogodišnjeg pada proizvodnje, tokom 2011. godine došlo je do značajnog poboljšanja proizvodnje i izvoza u hemijskoj industriji, sa stopom rasta od 20% u poređenju s prethodnom godinom, dok je doprinos ove industrijske grane u ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosio skoro 1,5 procentna boda.

¹⁴ IMF- *Indices of Primary Commodity Prices 1999-2011*, December 2011.;

¹⁵ Graf. br.3. prikazuje doprinose rastu industrijske proizvodnje po industrijama koje su grupisane na način da metalna industrija uključuje proizvodnju baznih metala, proizvode od metala, proizvodnju mašina i uređaja, rezervnih dijelova za automobile; drvena industrija uključuje preradu drveta i proizvode od drveta, proizvodnju namještaja, celuloze i papira; hemijska industrija proizvodnju hemijskih proizvoda, gume i plastike, a prehrambena industrija proizvodnju hrane, pića i duhana;

Slična situacija je u proizvodnji tekstila i industriji kože, koje u ukupnoj industrijskoj proizvodnji u BiH sudjeluju sa oko 7%. U periodu januar-decembar 2011. godine ove industrijske grane ostvarile su povećanje proizvodnje od oko 5 odnosno 15% u odnosu na isti period prethodne godine. Tokom 2011. godine zajednički doprinos ove 2 industrijske grane u rastu ukupne industrijske proizvodnje iznosio je skoro 0,5 procentnih bodova.

Drvena industrija, koja ima značajan udio u strukturi industrijske proizvodnje u BiH (15%) i uključuje širok asortiman proizvoda od rezane građe do finalnih proizvoda kao što je proizvodnja namještaja, bilježi povećanje proizvodnje. Tokom 2011. godine rast proizvodnje drveta i proizvoda od drveta izuzev namještaja iznosio je 9%, a doprinos ukupnom rastu proizvodnje iznosio je skoro 0,5 procentnog boda. S druge strane, proizvodnja namještaja koja je proteklih godina bila jedan od glavnih nosilaca rasta industrijske proizvodnje i izvoza tokom 2011. godine, zabilježila je pad proizvodnje od 3% te je i njen doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje bio negativan i iznosio je 0,2 p.p. No, i pored pada proizvodnje u BiH, izvoz namještaja je 2011. povećan za oko 15% u odnosu na prethodnu godinu.

Tokom 2011. godine dodatni doprinos rastu industrijske proizvodnje ostvaren je u kategoriji proizvodnje naftnih derivata, koksa i građevinskog materijala. Određena investiciona ulaganja u sektoru nafte i naftnih derivata u prethodnom periodu omogućila su nastavak pozitivnog trenda u ovoj industrijskoj grani i tokom 2011. , te sektor proizvodnje nafte i koksa bilježi povećanje proizvodnje od oko 10% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, obzirom na nisko učešće u strukturi bh industrije, izostao je značajniji doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje. Potrebno je istaći da podizanje kvaliteta nafte i naftnih derivata sve više dobiva na značaju u strukturi bh. izvoza, te je i u periodu januar-decembar 2011. izvoz nafte i naftnih derivata povećan za oko 50% u odnosu na isti period prethodne godine.

Građevinski sektor u BiH tokom 2011. godine zabilježio je blage znakove oporavka (6,4% rast g/g), što je rezultiralo slabijim rastom proizvodnje ostalih nemetalnih minerala od oko 4% u odnosu na isti period prethodne godine, a doprinos ove industrijske grane u ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosio je samo 0,15 p.p.

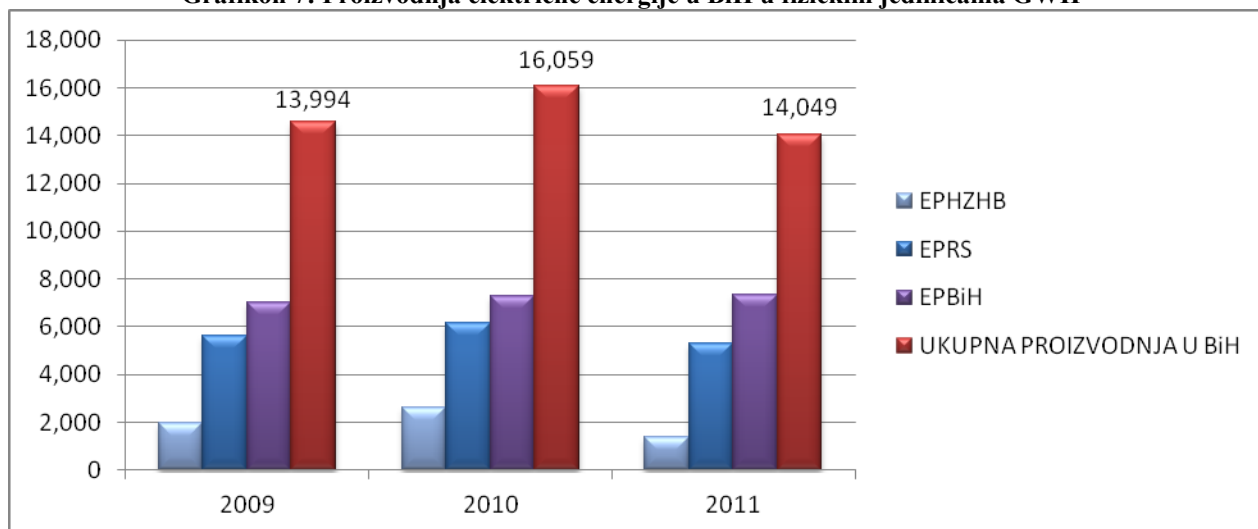
S druge strane, prehrambena industrija u BiH koja poslije metalne ima najznačajnije učešće u ukupnoj strukturi bh. industrije s učešćem od 17%, tokom 2011. je ostvarila slabe poslovne rezultate. Prema podacima za 2011., prehrambena industrija zabilježila je pad proizvodnje od preko 6% u odnosu na isti period prethodne godine, te je njen doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje bio negativan i iznosio je skoro 1 p.p. Posmatrano po proizvodima, najznačajnija smanjenja registrirana su u kategorijama mlinskih proizvoda, peciva i duhana.

Energetski sektor u BiH

Energetski sektor u Bosni i Hercegovini, koji uključuje rudnike i proizvodnju električne energije, u proteklom periodu davao je značajan doprinos rastu industrijske proizvodnje i bio jedan od glavnih nosilaca njene stabilnosti. Međutim, prema posljednjim raspoloživim podacima DERK-a za period januar-decembar 2011. godine, sektor za proizvodnju električne energije u BiH zabilježio je nešto slabije rezultate u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupna proizvodnja električne energije u BiH za 2011. godinu iznosila je 14049 GWH, što predstavlja smanjenje od oko 13% u odnosu na isti period prethodne godine. Glavni razlog smanjenja je izrazito loša hidrološka situacija u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultiralo smanjenjem proizvodnje električne energije u hidroelektranama od oko 45 % u odnosu na isti period prethodne godine. S druge strane, pogonska spremnost termo-energetskih postrojenja bila je na zadovoljavajućem nivou, što je rezultiralo povećanjem proizvodnje u termoelektranama za oko 20% u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupna potrošnja električne energije u BiH tokom 2011. godine nastavila je trend rasta i iznosila je 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Pad ukupne proizvodnje električne energije u BiH 2011. godine rezultirao je smanjenjem viškova i samim tim smanjenjem izvoza električne energije od oko 20% u odnosu na prethodnu godinu.¹⁶

Grafikon 7: Proizvodnja električne energije u BiH u fizičkim jedinicama GWH

Izvor: Državna regulatorna komisija za električnu energiju BiH

Tržište rada

Kako se oporavak bh. ekonomije u 2011. godini usporeno odvijao, tako su na tržištu rada izostala pozitivna dešavanja. Broj nezaposlenih lica u BiH se konstantno uvećavao bez naznaka stabilizacije, odnosno zaustavljanja rasta broja nezaposlenih. Bh. preduzeća su i tokom 2011. godine otpuštala radnike, što je za posledicu imalo smanjenje broja zaposlenih lica u BiH. Budžetske uštede u javnom sektoru, ali i skroman obim poslovne aktivnosti u privatnom sektoru doprinijeli su umjerenom nominalnom rastu plata. Međutim, inflacija u BiH uticala je da realni rast neto plata bude negativan. Broj penzionisanih lica u BiH se uvećavao paralelno sa smanjenjem broja zaposlenih lica, što je zabrinjavajuća okolnost s aspekta prikupljenih doprinosa za isplatu penzija. Prosječna penzija je uvećana u odnosu 2010. godinu zahvaljujući povećanju penzija u FBiH, ali je u realnom smislu ipak smanjena.

Zaposlenost

Prosječan broj zaposlenih lica u BiH u 2011. godini iznosio je 691,5 hiljada, što je za 0,6% manje u odnosu na 2010. godinu. Najveće smanjenje broja zaposlenih bilo je kao i u 2010. godini u privatnom¹⁷ sektoru (-1,8% g/g). Skroman obim poslovne aktivnosti, finansijski problemi kompanija, ali i ne tako povoljno poslovno okruženje su osnovni razlozi otpuštanja radnika. Najveće smanjenje broja zaposlenih je registrovano prvenstveno u oblastima trgovine na veliko i malo, građevinarstva i prerađivačke industrije. Iako je u BiH povećan obim trgovine na malo, broj zaposlenih u pomenutoj oblasti se smanjio za 2% g/g. Obzirom da je riječ o privrednoj grani koja zapošljava 18,7% ukupno zaposlenih u BiH to je i njen doprinos smanjenju broja zaposlenih u BiH bio najveći u 2011. godini (grafikon ispod). Pooštreni uslovi poslovanja i konkurencija velikih tržišnih centara mogli bi biti neki od razloga otpuštanja zaposlenih u trgovini. Analogno tome, u 2011. godini došlo je do smanjenja broja zaposlenih u oblasti saobraćaja,

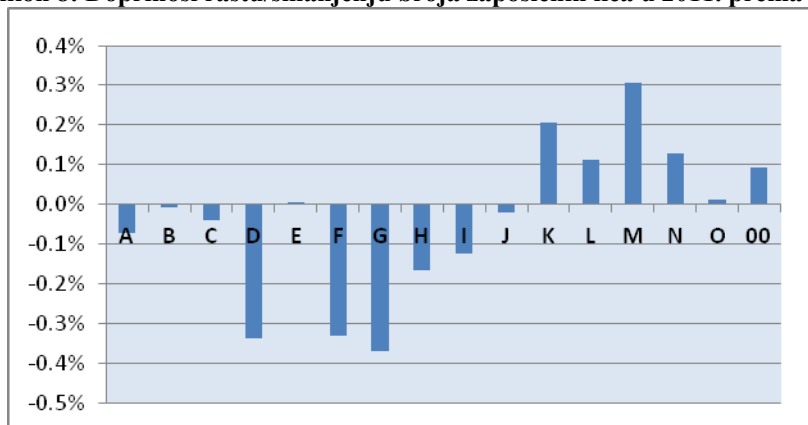
¹⁶ DERK- Državna regulatorna komisija za električnu energiju BiH;

¹⁷ Privatni sektor u analizi obuhvata djelatnosti A-K prema SKD;

skladištenja i veza za 1,7% g/g. I pored činjenice da je u BiH zabilježen skroman rast obima građevinskih radova, broj zaposlenih u građevinarstvu je smanjen za 5,8% g/g. Otpuštanje građevinskih radnika je evidentno u oba entiteta. Usporen rast obima proizvodnje u prerađivačkoj industriji u 2011. godini se negativno odrazio na broj zaposlenih u ovoj grani. Smanjenje broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji se prvenstveno desilo u RS-u, dok je u FBiH zabilježen skroman realni rast broja zaposlenih lica. Time je broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji u BiH smanjen za 1,7% g/g, međutim, primjetno je da je spomenuta stopa smanjenja znatno sporija u odnosu na 2010. godinu (1,2 p.p.). Broj zaposlenih u oblasti hotela i restorana se također smanjio za 3,9% g/g. Smanjena kupovna moć u BiH, te konstantan inspeksijski nadzor mogli bi biti razlozi otpuštanja radnika u ugostiteljstvu. Nasuprot privatnom sektoru, oblast javnog sektora¹⁸ u 2011. godini bilježi rast broja zaposlenih lica od 1,9% g/g. U obrazovanju broj zaposlenih se uvećao za 3,7% g/g, zdravstvu 1,9%, te javnoj upravi i odbrani 1,1%.

Dok je u RS-u zabilježeno smanjenje broja zaposlenih, u FBiH je registrovan minoran rast zaposlenih lica. Prosječan broj zaposlenih lica u FBiH u 2011. godini je iznosio 440,7 hiljada, što je za 0,4% više u odnosu na 2010. godinu. Pozitivan rast broja zaposlenih u FBiH zabilježen je prvenstveno zahvaljujući porastu broja zaposlenih u javnom sektoru (1,9% g/g), kao i oblasti poslovanja nekretninama (5,3%) i prerađivačkoj industriji (0,8%). S druge strane, smanjenje broja zaposlenih u FBiH je registrovano u oblasti građevinarstva (-4%), saobraćaja, skladištenja i veza (-1,2%), finansijskog posredovanja (-1,5%) i rudarstva (-2,4%). Za razliku od RS, broj zaposlenih u trgovini na veliko i malo i ugostiteljstvu nije smanjen (stagnacija 0,2% i 0,3% respektivno). Prosječan broj zaposlenih lica u RS-u je smanjen za 2,2% g/g i iznosi 239¹⁹ hiljada lica. U RS-u, u privatnom sektoru u 2011. godini došlo je do smanjenja broja zaposlenih od 3,8% g/g. U okviru prerađivačke industrije broj zaposlenih je smanjen za 6,6%, trgovine na veliko i malo -3%, građevinarstva -8,1%, hotela i restorana -8%, saobraćaja, skladištenja i veza -2,1%. U javnom sektoru u RS-u broj zaposlenih lica je uvećan za 1,7% g/g.

Grafikon 8: Doprinosi rastu/smanjenju broja zaposlenih lica u 2011. prema SKD²⁰

Izvor: Agencija za statistiku BiH, DEP kalkulacije

¹⁸ Javni sektor u analizi obuhvata djelatnosti L-O;

¹⁹ Prosječan broj zaposlenih lica u RS-u izračunat je kao prosjek broja zaposlenih u martu i septembru 2011.;

²⁰ SKD – Standardna klasifikacija djelatnosti: A- Poljoprivreda, lov i šumarstvo, B-Ribarstvo, C-Rudarstvo, D-Prerađivačka industrija, E-Snabdijevanje strujom, gasom i vodom, F-Građevinarstvo, G-Trgovina na veliko i malo, H-Hoteli i restorani, I-Saobraćaj, skladištenje i veze, J-Finansijsko posredovanje, K-Aktivnosti u vezi s nekretninama, L-Javna uprava, M-Obrazovanje, N-Zdravstvena i socijalna zaštita, O-Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti, OO-Neraspoređeno prema SKD;

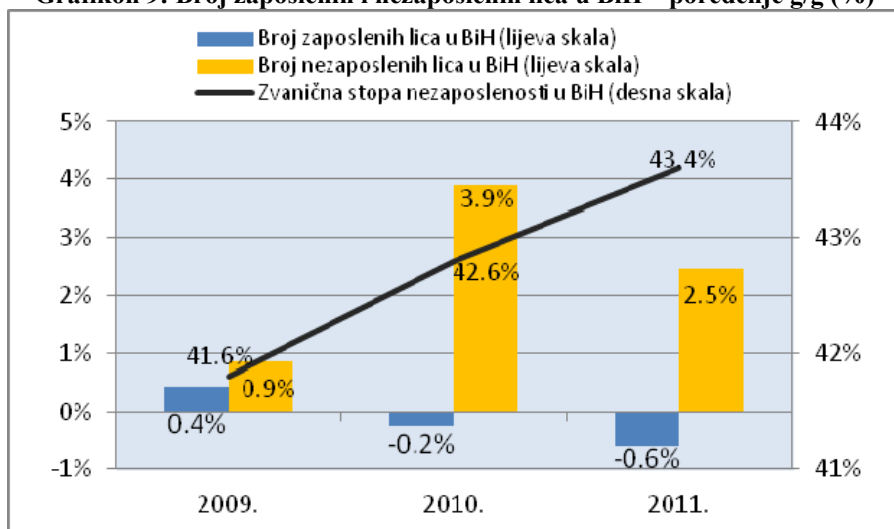
Nezaposlenost

Broj nezaposlenih lica u BiH se tokom 2011. godine konstantno uvećavao. Priliv nove radne snage, ali i otpuštanja zaposlenih lica dodatno su uticali na povećanje broja nezaposlenih. U BiH je u 2011. godini prosječan broj nezaposlenih lica iznosio 529,6²¹ hiljada, što je za 2,5% (ili 12,7 hiljada lica) više u odnosu na 2010. godinu. Iako je stopa rasta broja nezaposlenih sporija u odnosu na 2010., broj nezaposlenih lica je jedan od najvećih nakon 2007. godine.

U oba bh. entiteta registrovano je povećanje broja nezaposlenih lica. Posmatrano po kvartalima, godišnje stope rasta broja nezaposlenih u FBiH bile su najveće u K1 i K2, dok su u RS-u najveće u K3 i K4 2011. godine. U FBiH je 2011. godine u prosjeku registrovano 367,5 hiljada nezaposlenih lica, što je za 1,9% više u odnosu na 2010. godinu. Slično je u i RS-u, gdje je prosječan broj nezaposlenih u posmatranj godini iznosio 150,3 hiljade lica, sa stopom rasta od 3,4% g/g.

Najveći broj prijavljenih lica na zavode za zapošljavanje u BiH u 2011. godini je kroz prekid radnog odnosa. U FBiH, od ukupnog broja novoprijavljenih lica na zavode za zapošljavanje 52% je po osnovu prekida radnog odnosa; najčešći razlozi otpuštanja su prestanak ugovora na određeno vrijeme, sporazumni raskid ugovora, povreda radne obaveze i slično (60,6%). Slijede kategorije otpuštena lica po osnovu tehnološkog viška (36,7%), te kroz stečaj, likvidaciju, restrukturiranje i privatizaciju preduzeća (2,7%). U RS-u, 63% novoprijavljenih lica na zavode za zapošljavanje u 2011. godini je zbog prekida radnog odnosa. Pritom, najčešći razlozi prekida radnog odnosa su tehnološki višak 27,5%, prestanak rada na određeno vrijeme 24,9%, te sporazumni prekid radnog odnosa 23,7%.

Grafikon 9: Broj zaposlenih i nezaposlenih lica u BiH – poređenje g/g (%)

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za zapošljavanje FBiH, RS i BD, DEP kalkulacije

Prosječna administrativna stopa nezaposlenosti u BiH u 2011. godini se uvećala i iznosi 43,4%²². Stope nezaposlenosti u BiH variraju od regije do regije: najniže su, kao i prethodnih godina, u regiji Banje Luke (30,2%), Kantonu Sarajevo (35,4%) i Zapadnohercegovačkom kantonu (35,9%), što je očekivano s obzirom na veću koncentraciju poslova u spomenutim regijama. U FBiH najveće stope nezaposlenosti²³

²¹ Izvor zavodi za zapošljavanje u FBiH, RS i BD;

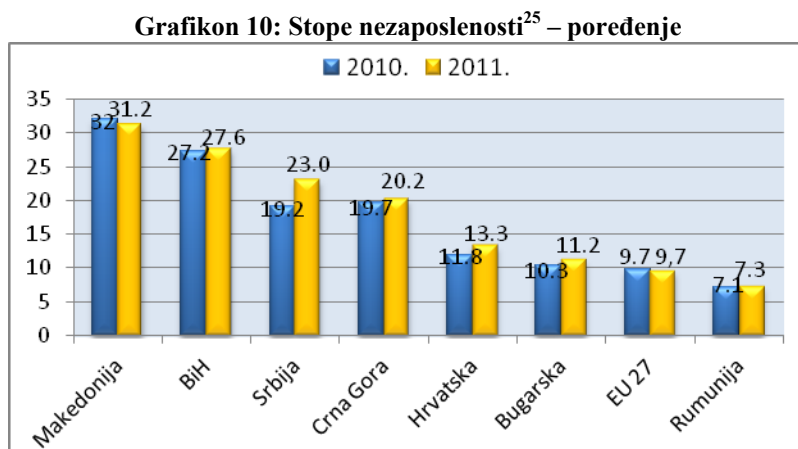
²² DEP kalkulacije;

²³ Prilikom kalkulacije stopa nezaposlenosti u FBiH broj zaposlenih po kantonima ne uključuje zaposlene odbrani.

su registrovane u Unsko-sanskom kantonu (56%), Tuzlanskom (53%) i Livanjskom kantonu (51%). Najveće stope nezaposlenosti²⁴ u RS-u su u regiji Prijedora (48%), Trebinja (44%) i Bijeljine (43%).

Prilikom poređenja stopa nezaposlenosti prema anketi o radnoj snazi u BiH sa zemljama u regiji, kao i prethodnih godina, evidentno je da se BiH nalazi među zemljama sa najvećom stopom nezaposlenosti. Tokom 2011. godine većina zemalja je zabilježila rast stope nezaposlenosti. Prethodno navedeno ukazuje da su sve posmatrane zemlje imale problema sa zadržavanjem postojećeg broja zaposlenih lica i upošljavanjem nove radne snage.

Izvor: Agencije za statistiku posmatranih zemalja, Eurostat za EU 27

Plate

Skroman obim poslovnih aktivnosti u BiH tokom 2011. godine uticao je na primanja zaposlenih u BiH. Prosječna neto plata u BiH je u 2011. godini iznosila 816 KM i veća je za 2,2% u odnosu na 2010. godinu. I pored toga što je nominalni rast neto plate bio brži u odnosu na 2010. godinu, u realnom smislu neto plate su imale negativan rast. Viša stopa inflacije je uticala da realni rast neto plata u BiH bude negativan (-1,4% g/g).

Tabela 1: Nominalni i realni rast neto plata u BiH g/g

	BiH	FBiH	RS
Nominalni rast (%)			
2009.	5,1	5,4	4,4
2010.	1,0	1,6	-0,5
2011.	2,2	1,9	3,2
Realni rast (%)			
2009.	5,5	5,7	4,8
2010.	-1,1	-0,2	-2,9
2011.	-1,4	-1,6	-0,7

Izvor: Agencija za statistiku u BiH, Agencije za statistiku entiteta, DEP kalkulacije

²⁴ Stope nezaposlenosti u RS-u su kalkulisane od strane DEP-a i odnose se na prosjek marta i septembra za koje se objavljuje broj zaposlenih lica u RS-u;

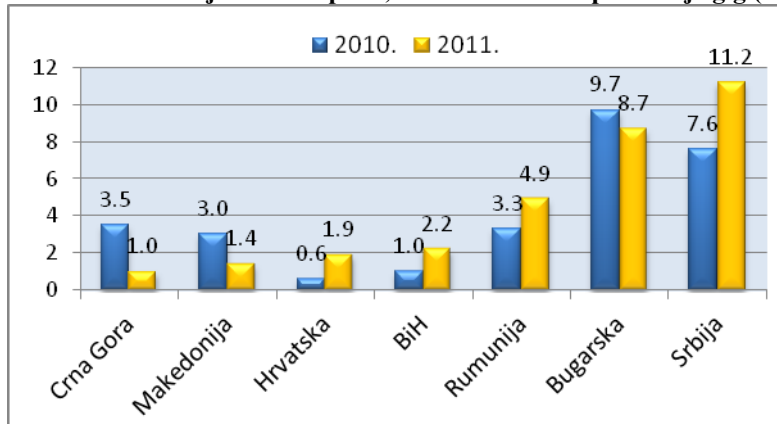
²⁵ Stope nezaposlenosti prema ARS. Za zemlje u kojim se anketa sprovodi više puta u toku godine uzeti su prosjeci perioda. Podaci za Makedoniju, Crnu Goru, Hrvatsku, Bugarsku i Rumuniju se odnose na prva tri kvartala 2011. godine;

U analizi plata u privatnom i javnom sektoru tradicionalno su zabilježene više plate u javnom sektoru, ali su plate u privatnom sektoru brže rasle zbog budžetskih ograničenja u javnom sektoru. Najviše nominalne neto plate u privatnom sektoru zabilježene su u oblastima finansijskog posredovanja, snabdijevanja električnom energijom, plinom i vodom te rudarstvu. Usljed nešto boljeg obima poslovanja u oblasti rudarstva registrovan je brži rast neto plata u 2011. u odnosu na 2010. godinu (9,6%). U oblasti građevinarstva neto plate su rasle bržom stopom od 4,8% g/g. Međutim, treba napomenuti da su i pored toga plate u spomenutoj oblasti među najnižim u BiH. Nasuprot rudarstvu i građevinarstvu, neto plate u prerađivačkoj industriji su rasle sporije u odnosu na 2010. godinu (2,1%). Oblast s najvećom neto platom u BiH, finansijsko posredovanje, bilježi rast neto plate od 3,2% g/g. U ugostiteljstvu i trgovini na veliko i malo je registrovan skroman rast neto plata (1,1% i 1,2% respektivno), ali je realni rast izrazito negativan zbog inflacije u BiH.

S druge strane, u okviru javnog sektora neto plate u 2011. godini su bile najveće u javnoj upravi i odbrani, s nominalnom stopom rasta od 3,4% g/g, dok su plate u oblasti obrazovanja i zdravstva stagnirale (-0,1% i 0,2% respektivno).

Razlika između entitetskih neto plata ostala je nepromjenjena, kao u 2010. godini. Prosječna neto plata u FBiH u 2011. godini je i dalje viša od prosječne neto plate u RS-u. Međutim, prosječna bruto plata u RS-u, u 2011. godini je veća u odnosu na FBiH zbog primjene Zakona²⁶ o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima u RS-u. U FBiH, prosječna neto plata u posmatranoj godini je iznosila 819 KM s nominalnim rastom 1,9% g/g, dok je u RS-u prosječna neto plata iznosila 809 KM i rasla stopom od 3,2% g/g. U okviru privatnog sektora, neto plate u RS-u brže su rasle u odnosu na FBiH. Komparacijom entiteta evidentno je da su neto plate u oblasti prerađivačke industrije brže rasle u RS-u (3,8% vs. 1,9% u FBiH), ali su u nominalnom iznosu i dalje niže, dok je u oblasti rudarstva suprotno: prosječna neto plata je brže rasla u FBiH (11,2%) nego u RS-u (4,7%). U oblasti građevinarstva skromniji rast neto plata je zabilježen u FBiH (3,3% g/g) u odnosu na RS (6,2%). U javnom sektoru, u FBiH je zabilježen najbrži rast plata u javnoj upravi²⁷ (4,4% g/g), dok se plate u zdravstvu i obrazovanju nisu značajnije mijenjale u odnosu na 2010. godinu. U RS-u, u javnoj upravi neto plate su uvećane za 1,6% g/g, zdravstvu 1,3%, dok su u obrazovanju neznatno umanjene (-0,2%).

Grafikon 11: Prosječne neto plate, nominalni rast – poređenje g/g (%)

Izvor: Agencije za statistiku posmatranih zemalja, DEP kalkulacije

²⁶ Od 01.02.2011. godine primjenom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak u RS-u je ukinut neoporezivi dio dohotka (godišnji lični odbitak 3.000 KM), a poreska stopa uvećana sa 8 na 10%. Po osnovu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima u RS-u zbirna stopa doprinosa je povećana sa 30,6 na 33%. To bi moglo uticati na rast broja nezaposlenih i širenje sive ekonomije odnosno jačanja rada "na crno" posebno za zaposlene sa nižim platama (izbjegavanje plaćanja poreza). Navedene izmjene zakona mogu takođe biti destimulativne za strane investitore;

²⁷ Brži rast prosječne neto plate u javnoj upravi i odbrani u FBiH je posljedica uvećanja neto plata u spomenutoj djelatnosti krajem 2010., što se odrazilo na više stope rasta tokom 2011.;

Penzije

Broj penzionera u BiH se tokom 2011. godine nastavio uvećavati. Prosječan broj penzionisanih lica u BiH je u posmatranoj godini iznosio 602,6 hiljada, što je za 2,7% više u odnosu na 2010. S druge strane, broj zaposlenih lica u BiH je umanjen, te se omjer između penzionisanih i zaposlenih lica tokom 2011. godine pogoršao i iznosi 1:1,1.

Prosječna penzija u BiH u 2011. iznosila je 338²⁸ KM, što je za 1,7% više u odnosu na 2010. godinu. Povećanje prosječne penzije tokom 2011. godine bilo je limitirano usljed konstantnog priliva novopenzionisanih lica, kao i variranja prihoda od doprinosa iz kojih se većinski vrši isplata penzija u BiH. Rast penzija u BiH determinisan je uvećanjem penzija u FBiH. Od aprila 2011. godine u FBiH je prosječna penzija uvećana 4,4% m/m, dok u RS-u nije bilo značajnije promjene, što je uticalo na povećanje razlike između entitetskih penzija. Prosječna penzija u FBiH je u 2011. godini iznosila 349 KM sa porastom od 2,6% g/g, dok je prosječna penzija u RS-u iznosila 321 KM, što je za 0,3% više u odnosu na 2010. godinu. Ako se pritom uzme u obzir inflacija, realni rast penzija u BiH je bio izrazito negativan (tabela ispod).

I pored smanjenja broja zaposlenih lica u BiH nivo prikupljenih prihoda od doprinosa u PIO fondove u oba entiteta se nije smanjio. U FBiH prihodi od doprinosa u 2011. godini su uvećani za 1,4% g/g, dok su u RS-u uvećani za oko 13%²⁹. Za isplatu penzija u RS-u iz Budžeta Republike Srpske je tokom 2011. godine u prosjeku mjesečno izdvojeno oko 15,7 miliona KM, što je 6% manje u odnosu na 2010. godinu. Pri analizi minimalnih penzija u BiH i dalje je prisutna signifikantna razlika između entiteta. Minimalna penzija u FBiH je u 2011. godini uvećana za 4,8% m/m od aprila 2011., iznosi 310,7 KM, a prima je oko 47% penzionera od ukupnih penzionisanih lica u Fondu MIO/PIO FBiH. S druge strane, minimalna penzija u RS-u ostala je nepromijenjena u odnosu na 2010., iznosi 160 KM, a prima je oko 10% penzionera iz Republike Srpske. U oba entiteta gotovo polovina penzionisanih lica prima starosne penzije (46% u FBiH, 49% u RS-u), a potom porodične i invalidske penzije.

Tabela 2: Stope rasta penzija u BiH - g/g

	BiH	FBiH	RS
Nominalni rast (%)			
2009.	3,7	1,5	7,7
2010.	-1,0	-1,5	-0,1
2011.	1,7	2,6	0,3
Realni rast (%)			
2009.	4,1	1,8	8,1
2010.	-3,1	-3,2	-2,5
2011.	-1,9	-1,0	-3,5

Izvor: Penzioni fondovi u BiH, DEP kalkulacije

²⁸ Prosječna penzija u BiH izračunata je na osnovu prosječnih mjesečnih penzija ponderisanih udjelom ukupnog broja penzionera u svakom od entiteta u ukupnom broju penzionera;

²⁹ Brži rast navedenih prihoda je posljedica primjene Zakona²⁹ o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima u RS-u od februara 2011. godine. Stope doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje povećane su sa 17 na 18%;

II JAVNE FINANSIJE

Indirektni porezi

Ukupni prihodi od direktnih i indirektnih poreza prikupljeni u BiH, u 2011. godini su iznosili oko 5,8 milijardi KM, što je za 5,2% više nego prethodne godine. Ukupni prihodi od doprinosa, u istom periodu, iznosili su oko 4 milijarde KM, što je za 6% više od prihoda od doprinosa prikupljenih u 2010. godini. Od toga, oko 83% se odnosi na prihode prikupljene od indirektnih poreza.

Prema podacima Uprave za indirektno oporezivanje BiH, u 2011. godini je prikupljeno preko 4,9 milijardi KM prihoda od indirektnih poreza, što u poređenju s prethodnom godinom predstavlja porast od 186,4 miliona KM ili 5,4%. Najveći udio u ukupnim prihodima od indirektnih poreza čine prihodi od PDV-a (62,5%). Zatim, slijede prihodi od akciza sa 25,8%, putarine i carine sa 6%, odnosno 5,8%. Tokom prvog tromjesečja prihodi od indirektnih poreza su bilježili smanjenje od preko 17%, nakon čega tokom drugog tromjesečja bilježe značajan rast od 20,5%. Zabilježeni rast tokom drugog tromjesečja dao je svoj doprinos pozitivnoj stopi rasta prihoda od indirektnih poreza na godišnjem nivou.

Tabela 3: Prikupljeni indirektni porezi u periodu od 2008. do 2011. u milionima KM

u milionima KM	2008.	2009.	2010.	2011.
PDV	3.137,8	2.848,4	2.944,5	3.064,1
Carine	651,0	346,8	302,0	281,0
Akcize	936,7	997,4	1.172,2	1.267,6
Putarine	189,4	250,2	307,0	292,1
Ukupni prihodi od indirektnih poreza	4.914,9	4.442,8	4.725,8	4.904,9

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

U strukturi prihoda od PDV-a značajno mjesto zauzimaju prihodi od PDV-a na uvoz sa oko 80%. Zajedno s prihodima od carina, PDV na uvoz čini 55,5% ukupnih prihoda od indirektnih poreza. Rast prihoda od PDV-a uzrokovan je i određen prvenstveno strukturom ovog poreza. Uvozni PDV-a na kraju posmatrane godine bilježi rast od 12,4%. U isto vrijeme, prihodi od domaćeg PDV-a bilježe smanjenje od 19,4%. Na kraju posmatrane godine je prikupljeno oko 3,1 milijardu KM prihoda po osnovu PDV-a³⁰, što u poređenju s prethodnom godinom predstavlja rast od 5,7%.

Prihodi od carina se i tokom 2011. godine nastavljaju smanjivati, usljed uvoza pod bescarinskim režimom i smanjenjem carinskih stopa, koji proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju³¹. U toku 2011. godine po osnovu carina prikupljeno je oko 281 milion KM, što je za 7% manje nego u prethodnoj godini.³²

³⁰ Podaci o PDV-u preuzeti su iz Nacionalne prijave UIO, koja prikazuje neto PDV prihoda na obračunskoj osnovi;

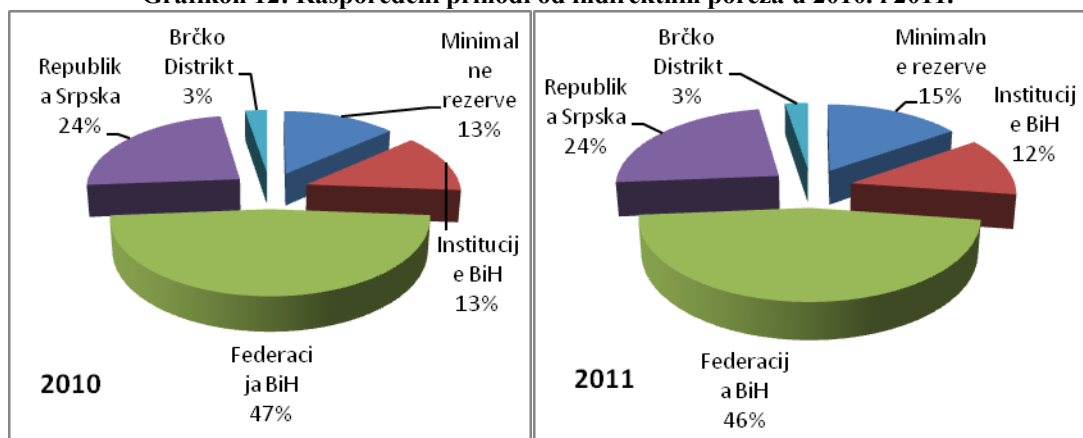
³¹ Glava IV, Slobodno kretanje robe, Član 18. stav 1.;

³² U Službenom glasniku BiH broj: 76/11. od 26.09.2011., objavljen je Zakon o izmjeni Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj: 57/04, 51/06 i 93/08), u kojem je u članu 12. izbrisan stav 2. čime je prestala mogućnost ostvarivanja prihoda od carinske evidencije od mjeseca oktobra, te po tom osnovu kasnije nije bilo prihoda, osim uplaćenih za prethodni period;

Obzirom da je s početkom godine povećana stopa akcize na duhan i duhanske preradevine³³, za očekivati je i bilo da prihodi po osnovu akciza ostvare rast. Početkom godine posebna akciza na cigarete je povećana sa 0,30 KM na 0,45 KM po kutiji cigareta. U toku 2011., po osnovu akciza prikupljeno je preko 1,2 milijardi KM, što je za 8,1% više nego tokom prethodne godine. Na rast prihoda od akciza značajnije su uticali prihodi od akciza na uvozne proizvode (11,7% g/g), nego na domaće proizvode (1,6% g/g). U okviru domaćih proizvoda, jedino akcize na domaći duhan i duhanske preradevine bilježe rast (11,02% g/g). Po osnovu putarina u toku 2011. godine prikupljeno je oko 292 miliona KM, što je za 4,8% manje nego prethodne godine, a smanjenje je, prije svega, rezultat oslobađanja rudnika, termoelektrana i željeznica od plaćanja putarina, što se može uočiti iz smanjenja posebne takse (putarine) na naftne derivate.

Korisnicima Jedinog računa Uprave za indirektno oporezivanje je u toku 2011. raspoređeno oko 5,8 milijardi KM, što u poređenju s prethodnom godinom predstavlja rast od 6,6%. Na grafikonu ispod predstavljena je raspodjela sredstava sa JR UIO na godišnjem nivou 2010. i 2011. godine. Sredstva za finansiranje rada Institucija BiH u 2011. ostala su na nivou iz prethodne godine, zbog privremenog finansiranja. Sredstva za minimalne rezerve doznačena u 2011. veća su za 21,1% od doznačenih u prethodnoj godini. U istom periodu, Federaciji BiH doznačenasu sredstva veća za 4,1% u odnosu na prethodnu godinu, Republici Srpskoj za 7% i Brčko Distriktu za 5%.

Grafikon 12: Raspoređeni prihodi od indirektnih poreza u 2010. i 2011.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Direktni porezi i doprinosi

U ukupnim poreskim prihodima, na prihode od direktnih poreza odnosi se 17%. U tabeli ispod prikazani su prihodi od direktnih poreza i doprinosa po vrstama i entitetima. U oba entiteta zabilježen je rast prikupljenih prihoda. Poreska uprava FBiH je tokom 2011. godine prikupila oko 3,5 milijarde KM, što je za skromnih 76,6 miliona KM ili 2,2% više u odnosu na prihode prikupljene u prethodnoj godini, a Poreska uprava RS oko 2 milijarde, što je za 277,9 miliona ili 15,7% više nego u 2010. godini.

³³ U skladu sa članom 21. Zakona o akcizama u BiH (Službeni glasnik 49/09.), Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje donio je Odluku o utvrđivanju posebne i minimalne akcize na cigarete koja se primjenjuje od 01. 01. 2011.;

Tabela 4: Prihodi od direktnih poreza i doprinosa po vrstama i entitetima u milionima KM

Naziv prihoda	FBiH			RS		
	2010.	2011.	%	2010.	2011.	%
Direktni porezi	523,7	510,9	-2,4%	342,5	466,8	36,3%
Porez na dohodak	266,2	290,3	9,1%	143,3	251,3	75,4%
Porez na dobit	186,1	138,7	-25,5%	119,2	136,3	14,3%
Porezi građana	68,2	80,9	18,6%	31,6	31,2	-1,3%
Ostali porezi	3,2	1,0	-68,8%	48,4	48,0	-0,8%
Ostale takse, kazne i naknade	342,8	350,6	2,3%	255,9	255,4	-0,2%
Doprinosi	2.570,6	2.652,2	3,2%	1.174,5	1.328,6	13,1%
PIO	1.447,4	1.467,5	1,4%	627,3	708,8	13,0%
Zdravstvo	1.008,5	1.065,3	5,6%	473,2	525,0	10,9%
Nezaposleni	114,7	119,4	4,1%	24,1	36,1	49,8%
Dječija zaštita	0,0	0,0	-	47,3	54,7	15,6%
Zapošljavanje invalida	0,0	0,0	-	2,6	4,0	53,8%
Ukupno (direktni porezi + ostale takse, kazne i naknade + doprinosi)	3.437,1	3.513,7	2,2%	1.772,9	2.050,8	15,7%

U FBiH zabilježen je pad prihoda od direktnih poreza od 2,4% u odnosu na prethodnu godinu, dok je u RS-u zabilježen rast od 36,3%, kao rezultat promjene stope poreza na dohodak s početkom godine, čime je uvedena jedinstvena poreska stopa od 10 umjesto 8%, te eliminisane sve poreske olakšice. S početkom druge polovine godine također je došlo do promjene u grupisanju javnih prihoda, čime je uvedena kategorija porez na dohodak (znatno šira kategorija), umjesto poreza na platu, što je i doprinijelo znatno većim stopama rasta kako ove kategorije, tako i ukupnih prihoda od direktnih poreza. Kako se kreću određene vrste prihoda od direktnih poreza može se vidjeti iz gornje tabele.

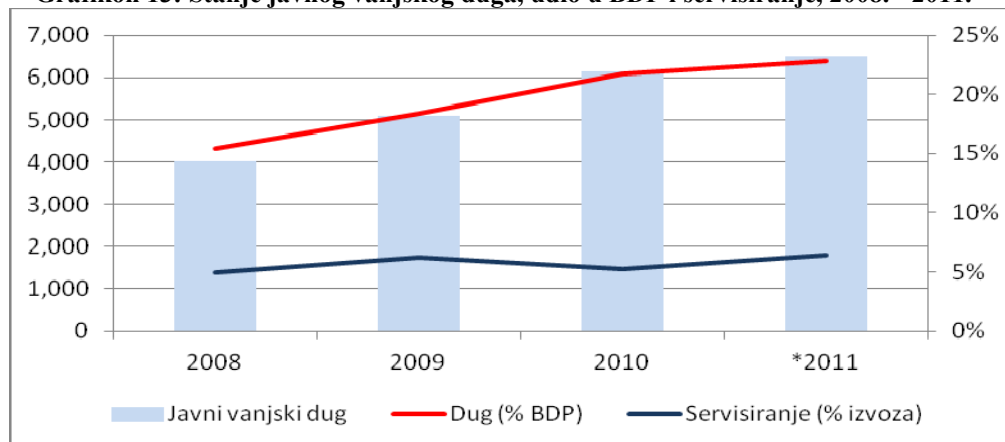
Što se tiče prihoda od doprinosa, u oba entiteta bilježe povećanje. U Federaciji BiH to povećanje iznosi 3,2%, dok je u RS-u zabilježen rast od 13,1% u odnosu na prethodnu godinu. Rast u RS-u je rezultat, promjene stope doprinosa sa početkom godine. Izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima stopa doprinosa za penzijsko-invalidsko osiguranje povećana je sa 17 na 18%, za zdravstveno osiguranje sa 11,5 na 12,5%, dječiju zaštitu sa 1,4 na 1,5%, a za osiguranje od nezaposlenosti sa 0,7 na 1%. Na taj način je zbirna stopa doprinosa povećana sa 30,6 na 33%.

JAVNI VANJSKI DUG

Prema podacima Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, stanje ukupnog javnog vanjskog duga BiH na kraju 2011. godine iznosi oko 6,5 milijardi KM. Uporedi li se to stanje ukupnog javnog vanjskog duga sa stanjem u 2010. godini, može se vidjeti da je došlo do rasta duga od 6%, ili oko 367 miliona KM. Na grafikonu ispod predstavljeno je kretanje javnog vanjskog duga, njegovog udjela u BDP-u kao i servisiranje u periodu od 2008. do 2011. godine. Udio trenutnog iznosa javnog vanjskog duga u procijenjenom BDP-u³⁴ za 2011. godinu iznosi 23%, što nas stavlja u rang srednje zaduženih zemalja.³⁵

³⁴ Udjeli su zasnovani na BDP-u mjerenim rashodovnim metodom. Za 2011. je korištena posljednja projekcija DEP-a rađena u martu 2012.;

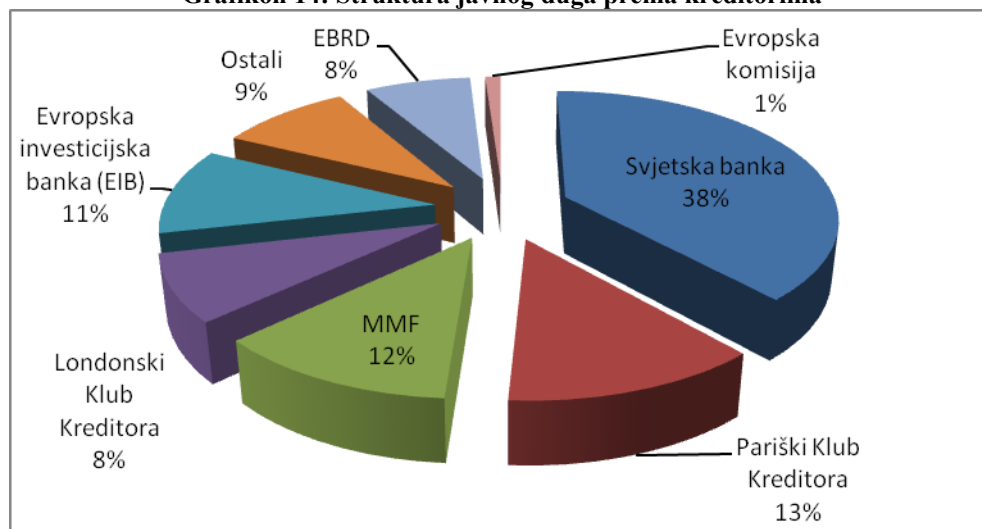
Grafikon 13: Stanje javnog vanjskog duga, udio u BDP i servisiranje, 2008. - 2011.³⁶

Izvor: MFiT BiH, BHAS, projekcije DEP-a za 2011.

Na dole priloženom grafikonu mogu se uočiti udjeli u javnom vanjskom dugu izraženi u procentima ukupnog duga. Najznačajni udio u javnom vanjskom dugu zauzimaju obaveze prema Svjetskoj banci, na koje otpada 38,4% ukupnog duga. Kao ostali vodeći kreditori izdvajaju se Pariški klub kreditora sa učešćem od 12,7%, zatim MMF sa 12,1%, EIB sa 10,8%, Londonski klub kreditora sa 8,3%, te EBRD sa 7,4%.

Grafikon 14: Struktura javnog duga prema kreditorima

Izvor: Ministarstvo finansija BiH

³⁵ <http://siteresources.worldbank.org/INTRGEP2004/Resources/classification.pdf>;

³⁶ Kod ove procjene u razmatranje je uzet rashodovni BDP;

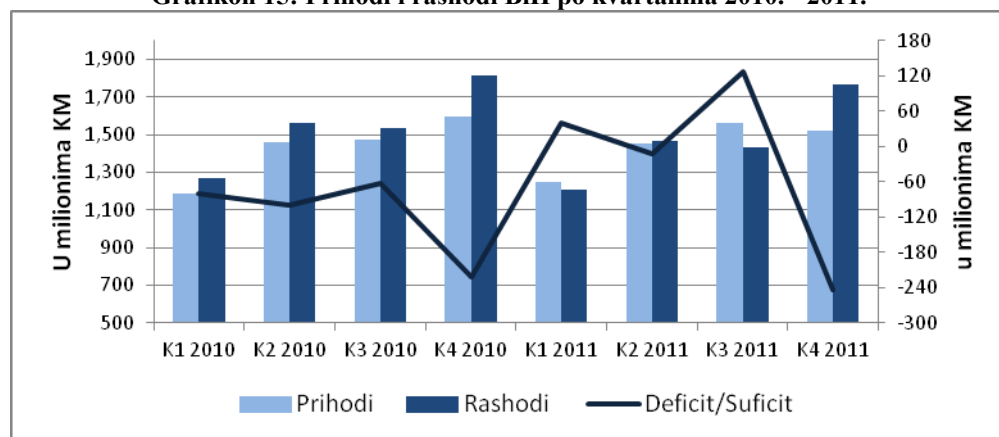
U 2011. godini ukupno izmirene obaveze po osnovu vanjskog duga iznosile su 340,02 miliona KM. Od toga, na otplatu glavnice se odnosi 235,53 miliona KM, a na otplatu kamata, bankarskih provizija i drugih troškova 104,49 miliona KM.

Sa stanovišta nosioca obaveze, na izmirene obaveze FBiH odnosi se 212,68 miliona KM, RS 123,95 miliona KM, BD 0,12 miliona KM i Državnih institucija (direktne obaveze BiH) 3,27 miliona KM.

KONSOLIDOVANI BUDŽET CENTRALNE VLADE³⁷

Prema preliminarnim podacima Odjeljenja za makroekonomsku analizu pri Upravi za indirektno oporezivanje BiH, budžet konsolidovane BiH u 2011. godini bilježi deficit od oko 85,3 miliona KM. Na ispod priloženom grafikonu dat je pregled prihoda i rashoda konsolidovane centralne vlade BiH, te prikazan ostvareni suficit, odnosno deficit u posljednje dvije godine.

Grafikon 15: Prihodi i rashodi BiH po kvartalima 2010. - 2011.

Izvor: UIO BiH-Odjeljenje za makroekonomsku analizu

U strukturi prihoda konsolidovane BiH u 2011. godini najveće učešće imaju poreski prihodi (87%). Vodeća kategorija su prihodi od indirektnih poreza sa učešćem od 75% u ukupnim prihodima. S druge strane, prihodi od direktnih poreza čine 12% ukupnih prihoda. Izdaci za bruto plate i naknade, na strani rashoda su najveća stavka na koju otpada 47% ukupnih rashoda. Zatim slijede subvencije i transferi sa 34% ukupnih rashoda. Ukupni rashodi su zabilježili smanjenje od 4,9% u odnosu na prethodnu godinu, a ukupni prihodi skroman rast od 1,3%. Tokom zadnjeg tromjesečja 2011. godine deficit je bio najveći i iznosio je 242,6 miliona KM.

³⁷ S obzirom na kašnjenje u usvajanju budžeta Institucija BiH, kao i izvršenje budžeta za 2011. godinu, u ovom izvještaju analiziran je konsolidovani budžet centralne vlade BiH, koji uključuje prihode i rashode budžeta institucija BiH, FBiH i kantona, RS i BD. Razlika između konsolidovanog izvještaja centralne vlade i opšte vlade, jeste u tome što opšta vlada uključuje i opštine i fondove u entitetima, kao i fondove u BD;

III CIJENE, MONETARNI I FINANSIJSKI SEKTOR

Cijene

U BiH je tokom 2011. godine zabilježen brži rast cijena. Eksterne determinante, prvenstveno cijene nafte i hrane na svjetskom tržištu, bili su glavni akceleratori rasta cijena. Poskupljenja spomenutih proizvoda su za posljedicu imala poskupljenja u kategorijama hrane, transporta, stanovanja i energenata (komunalija) te ostalih proizvoda i usluga koje su u direktnoj i indirektnoj korelaciji sa kretanjem cijena nafte i hrane. S druge strane, povećanje akciza na duhan i duhanske proizvode kao i povećanje cijena komunikacijskih usluga predstavljaju glavne domaće komponente rasta bh. cijena. Na taj način u BiH je u periodu I-XII 2011. godine zabilježena inflacija od 3,7% g/g.

Svjetske cijene hrane su u 2011. godini uvećane za 19,7%³⁸ g/g. Najznačajniji rast cijena hrane je zabilježen u K1 2011., da bi u K4 2011. zabilježeno smanjenje cijene hrane na svjetskom tržištu od 2,6% g/g. To bi mogao biti nagovještaj stabilizacije cijena prehrambenih proizvoda. U BiH cijene u kategoriji hrane i bezalkoholnih pića su uvećane za 6% g/g. Kvartalno posmatrajući, poskupljenje hrane u BiH je bilo naročito intenzivno u K2 2011. godine (7,5% g/g), da bi u K4 cijene hrane rasle nešto sporije (4,6% g/g). U analizi podkategorija primjetno je da je u 2011. godini najveći porast cijena očekivano zabilježen u kategorijama hljeba i žitarica (12,3% g/g), masti i ulja (18,1% g/g), te mlijeka, sira i jaja (5,3% g/g).

Značajan doprinos kretanju opšteg nivoa cijena u BiH imala je kategorija stanovanja, vodosnabdijevanja, električne energije, plina i drugih energenata sa rastom cijena od 3,1% g/g. Cijene komunalija su zabilježile najznačajnije promjene: tokom 2011. došlo je do povećanja cijena električne energije, gasa i vode. Električna energija je u 2011. godini poskupila za 3,8% g/g usljed jednokratnog povećanja cijena ovog energenta u julu³⁹. Do kraja godine nije bilo izmjena cijena električne energije izuzev sezonskog poskupljenja u oktobru. Kako je na svjetskom tržištu prirodnog gasa u 2011. zabilježen rast cijena ovog energenta za oko 29%⁴⁰ g/g, tako se cijena prirodnog gasa u BiH mijenjala dvaput u 2011. godini. Prvo povećanje cijena gasa u BiH zabilježeno je u maju, a posljednje u novembru 2011., te je prirodni gas u BiH u 2011. godini poskupio za oko 14,7% g/g. Cijena vode u BiH uvećana je za 6,6% g/g.

Negativna dešavanja na Bliskom istoku kao i fluktuacija tražnje za energentima imali su za posljedicu porast cijene sirove nafte⁴¹ na svjetskom tržištu u 2011. godini. Najveća cijena barela nafte zabilježena je u aprilu (123 \$/bbl), da bi na kraju godina iznosila 108 \$/bbl, te je prosječna cijena ovog energenta na svjetskom tržištu u 2011. uvećana oko 39% g/g. Poskupljenje nafte se direktno odrazilo na rast cijena u kategoriji transporta od 7,5% g/g. Naime, cijena dizela u BiH se naročito povećala od K2 2011. godine, sa prosječnim godišnjim rastom od 17% g/g. Suprotno cijenama nafte, u kategoriji transporta cijene automobila su ostale nepromijenjene u odnosu na 2010. godinu.

Najznačajnija domaća komponenta koja je determinisala inflaciju u BiH je kategorija alkohola i duhana, u kojoj su cijene u 2011. godini uvećane za 8,2% g/g, zahvaljujući poskupljenju duhana i duhanskih proizvoda od 10,8% usljed povećanja akciza⁴² na cigarete. Uvećanje akciza se vrši u cilju usklađivanja sa EU akcizom koja se primjenjuje na duhanske proizvode.

Slično kategoriji duhana, u oblasti komunikacija došlo je do jednokratnog povećanja cijena fiksne telefonije na početku 2011. godine. Naknadne korekcije cijena nisu zabilježene, te su u oblasti komunikacija u prosjeku uvećane za 5,4% g/g.

³⁸ Izvor: MMF baza podataka;

³⁹ Od 01.07.2011. poskupila je električna energija u FBiH, Saopštenja www.fzs.ba;

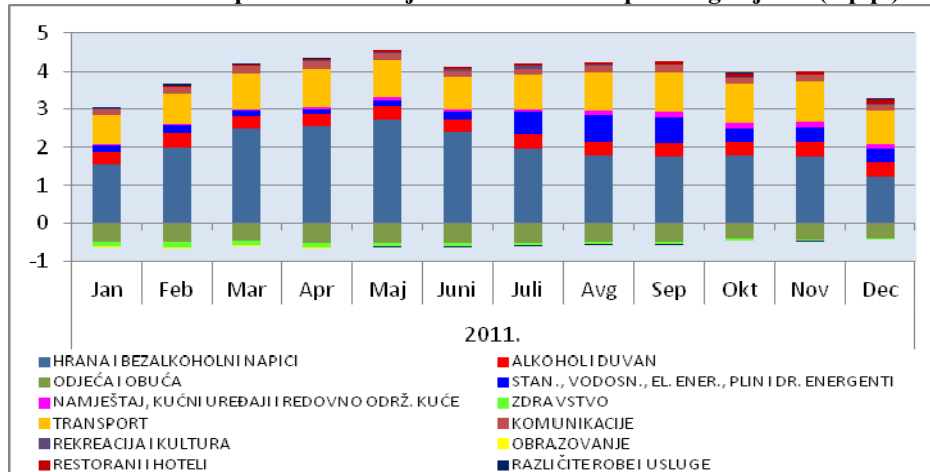
⁴⁰ Ruski prirodni gas u Njemačkoj, izvor: MMF baza podataka;

⁴¹ UK Brent, izvor: MMF baza podataka;

⁴² Od 01.01.2011. godine posebna akciza na cigarete povećana sa 0,30 na 0,45 KM po kutiji, a minimalna akciza iznosi 1,08 KM po kutiji cigareta. Izvor: Odluka o utvrđivanju posebne i minimalne akcize, Službene novine BiH 88/10.;

Jedine kategorije koje su u 2011. godini zabilježile smanjenje cijena su odjeća i obuća (-7,3%) i zdravstvo (-1,9%).

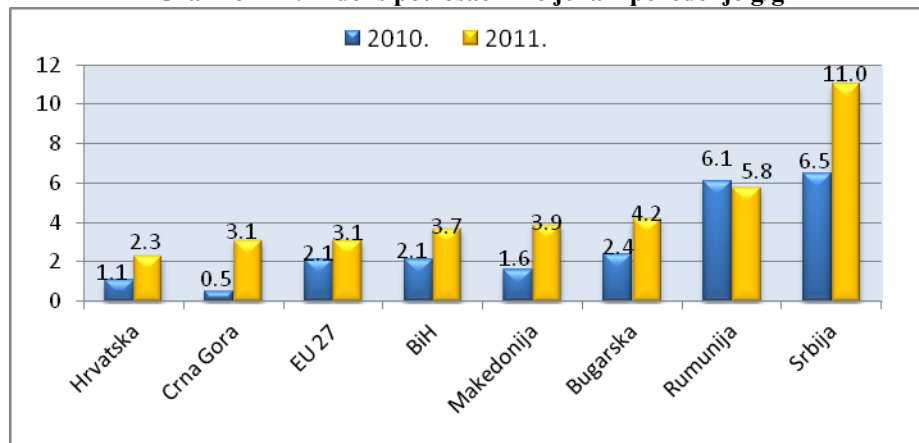
Grafikon 16: Doprinosi rastu cijena u BiH u 2011. po kategorijama (u p.p.)

Izvor: Agencija za statistiku BiH, DEP kalkulacije

Opšti porast cijena tokom 2011. godine nije samo zabilježen u BiH. Globalna poskupljenja životnih namirnica i energenata determinisala su kretanje inflacije u svim zemljama u regiji. Na osnovu komparacije evidentno je da je inflacija u BiH bila malo iznad prosjeka EU 27, dok je najniža inflacija među zemljama u poređenju zabilježena u Hrvatskoj. Najveći rast cijena, kao i prethodne godine, registrovan je u Srbiji.

Grafikon 17: Indeks potrošačkih cijena – poređenje g/g

Izvor: Agencije za statistiku posmatranih zemalja, Eurostat za EU 27

Razvoj monetarnog sektora u BiH

Centralna banka BiH je s početkom 2012. počela s primjenom nove metodologije zasnovane na osnovnim pravilima iz MMF-og *Priručnika za monetarnu i finansijsku statistiku* (MFSM 2000) i *Vodiča za kompilaciju monetarne i finansijske statistike* (2007). Monetarna statistika koju je publikovala CBBiH od avgusta 1997. do septembra 2011. godine obuhvatala je podatke Centralne banke BiH i banaka iz BiH. Počevši od podataka za oktobar 2011. godine monetarna statistika je proširena statistikom sektora Ostalih finansijskih institucija (OFI) u BiH, te su na taj način dostupni podaci za ukupan finansijski sektor u BiH, proizvedeni u skladu sa metodologijom MMF-a. Podaci monetarnog sektora su revidirani u skladu s novom metodologijom, retroaktivno na mjesečnoj osnovi od januara 2006. godine. Razlike koje se odnose na monetarne agregate ogledaju se u razlici u podjeli depozita uključenih u novčanu masu i depozita koji su isključeni iz nje. Depoziti uključeni u novčanu masu (monetarne agregate) su: prenosivi i ostali depoziti u domaćoj i stranoj valuti lokalne vlade (kantona i opština, bez depozita fondova socijalne sigurnosti) i svih domaćih sektora osim depozita banaka. Depoziti isključeni iz novčane mase (monetarnih agregata) su prenosivi i ostali depoziti u domaćoj i stranoj valuti centralne vlade s fondovima socijalne sigurnosti na entitetskom nivou, banaka i nerezidenata. Zbog razlika u navedenoj podjeli depozita monetarni agregati M1, QM i M2 imaju niže vrijednosti u odnosu na prethodno objavljenu seriju podataka.

Na kraju 2011. godine ukupna novčana masa M2⁴³ dostigla je nivo od oko 14,5 milijardi KM, što predstavlja povećanje od 6% u odnosu na kraj prethodne godine. Ako se novčana masa posmatra kroz svoje komponente, može se uočiti da su obje doprinijele njenom rastu (M1⁴⁴: 4,8% g/g, QM⁴⁵: 6,9% g/g). Monetarni agregat M1 zabilježio je povećanje od 285,6 miliona KM, čime je na kraju posmatrane godine dostigao nivo od oko 6,2 milijarde KM. Rast transakcijskog novca rezultat je rasta prenosivih depozita⁴⁶ u domaćoj valuti (3,5% g/g), kao i rasta gotovine izvan banaka (7% g/g). Što se tiče druge kategorije novčane mase, kvazinovca, na kraju posmatranog perioda dostiže nivo od oko 8,3 milijardi KM, što je za 536,7 miliona KM više nego na kraju 2010. godine. Na rast kvazinovca uticali su rast ostalih depozita, kako u domaćoj (16,2% g/g), tako i u stranoj valuti (7,1% g/g), kao i smanjenje od 9,1% prenosivih depozita u stranoj valuti – kroz usporavanje stope rasta kvazinovca.

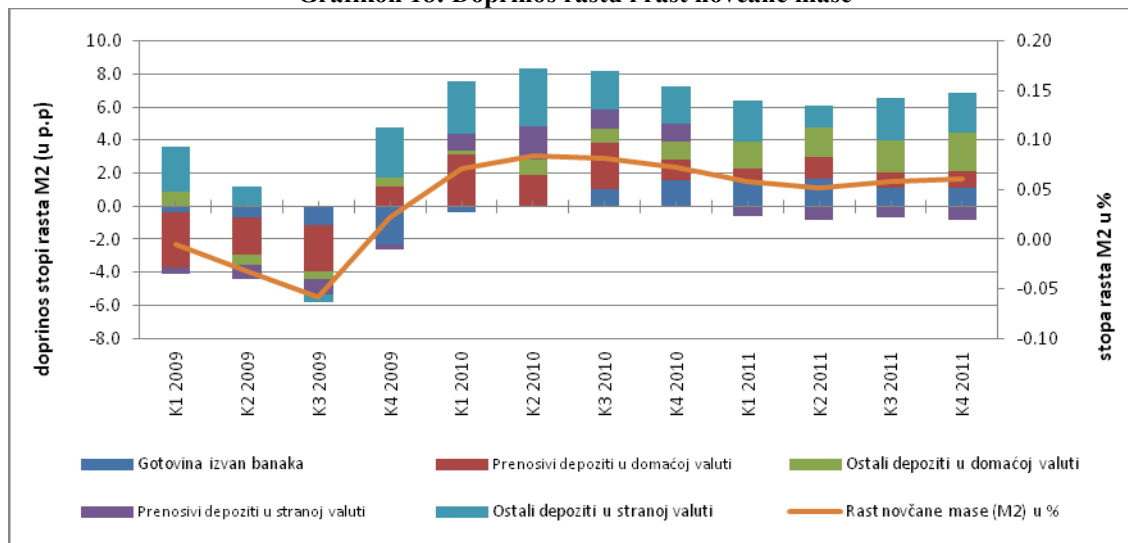
⁴³ M2-(novac u širem smislu) se sastoji od transakcijskog novca (M1) i kvazinovca (QM);

⁴⁴ M1- (transakcioni novac) se sastoji od gotovine izvan banaka i prenosivih depozita u domaćoj valuti;

⁴⁵ QM-(kvazinovac) se sastoji od prenosivih depozita u stranoj valuti i ostalih u domaćoj i stranoj valuti;

⁴⁶ Depoziti se dijele na Prenosive (transferibilne) i Ostale depozite. Prenosivi depoziti su raspoloživi na zahtjev bez naknada i ograničenja, mogu se direktno upotrebiti za plaćanja trećim licima, posebni štedni računi s kojih je dozvoljen prenos sredstava na prenosive depozite. Ostali depoziti dozvoljavaju automatsko povlačenje sredstava, ali ne i plaćanje trećim licima, štedne i oročene depozite, ostale depozite, ostalo;

Grafikon 18: Doprinos rastu i rast novčane mase

Izvor: Centralna banka BiH

Na ponudu novca utiču monetarna baza (rezervni novac - $M0^{47}$) i novčani (monetarni) multiplikator (koeficijent –“mm”) ⁴⁸. Rezervni novac je na kraju posmatranog perioda dostigao nivo od oko 5,8 milijardi KM, što predstavlja smanjenje od 0,9% u odnosu na isti period prethodne godine. Do smanjenja rezervnog novca dovelo je prvenstveno smanjenje depozita banaka kod monetarnih vlasti, odnosno smanjenja rezervi banaka (od 5,9% g/g), kao i promjena stope OR na depozite i pozajmljena sredstva s ugovorenim rokom dospjeća do jedne godine sa 14 na 10% (više u dijelu o obaveznoj rezervi). S druge strane, gotovina izvan monetarnih vlasti, odnosno gotovina koja se nalazi kod stanovništva, u posmatranom periodu bilježi rast od 5,9% g/g. Kretanje novčanog multiplikatora je uslovljeno sa dva koeficijenta: “rr” i “cr”. Koeficijent “rr” je s početkom godine u konstantnom smanjenju, što uz navedenu promjenu stope obavezne rezerve, prati i smanjenje sredstava banaka na računu rezervi kod CB. S druge strane, koeficijent “cr”, uz oscilacije tokom godine, na kraju posmatranog perioda bilježi rast. Koeficijent “cr” jasno ukazuje na rast udjela gotovine u ukupnim depozitima stanovništva. Tokom posmatrane godine zabilježen je ubrzani proces multiplikacije novca. Iz svega navedenog jasno se može vidjeti da je na ponudu novca najviše uticalo ponašanje stanovništva, kroz povećanje držanja gotovine u ukupnim depozitima. S druge strane, da se nije desilo smanjenje rezervi banaka uz odgovarajuće smanjenje stope OR, koje se odrazilo kroz smanjenje monetarne baze, ponuda novca bila bi veća od zabilježene. Navedeno smanjenje stope obavezne rezerve nije dalo značajniji efekat na novčani multiplikator, koji je sačuvao svoju istorijsku vrijednost – uglavnom zbog toga što su komercijale banke imale značajan višak rezervi na svojim računima kod Centralne banke.

Za informaciju o tokovima novčane mase u posmatranom periodu analizirana je aktiva CB i komercijalnih banaka. Povećanje novčane mase na kraju posmatrane godine je iznosilo 822,2 miliona KM (6% g/g) i rezultat je povećanja neto strane aktive od 477,6 miliona KM (10,6% g/g) i povećanja neto domaće aktive od 344,6 miliona KM (3,8% g/g). Navedeno povećanje neto strane aktive rezultat je smanjenja strane aktive komercijalnih banaka od 3,4%, kao i smanjenja njihovog zaduženja prema

⁴⁷ $M0$ -(rezervni novac, primarni novac ili monetarna baza) se sastoji od gotovine izvan monetarnih vlasti, depozita banaka kod monetarnih vlasti i prenosivih depozita drugih domaćih sektora kod monetarnih vlasti;

⁴⁸ Novčani (monetarni multiplikator-m) predstavlja koeficijent koji pokazuje koliko se mijenja novčana masa shodno određenoj promjeni u monetarnoj bazi;

inostranstvu (strane pasive) od 12,7%, kao i smanjenja strane aktive CBBiH od 0,5%. Na rast neto domaće aktive najviše uticaja je imao rast domaćih kredita⁴⁹ od 9% g/g.

Analizirana je, također, i brzina novčane mase, kao veza između cjelokupne privredne aktivnosti i ukupnog novca u privredi.⁵⁰ Primjećuje se da kretanje stope rasta novčane mase nije u potpunosti praćeno stopama rasta privredne aktivnosti, čemu je doprinijelo i kretanje koeficijenta brzine novčane mase, koji je tokom posmatranih godina zadržao istorijsku vrijednost. Kako se kretao ovaj koeficijent može se vidjeti u tabeli ispod. U godinama kada je koeficijent imao manju vrijednost, jasno je ukazivao da je potreba za novcem veća, da bi se privredna aktivnost odvijala nesmetano. Skromno smanjenje koeficijenta brzine novčanog opticaja, kako u 2010. tako i u 2011. godini, ukazuje na to da je tokom prošle godine bilo potrebno više novca za finansiranje nesmetane privredne aktivnosti.

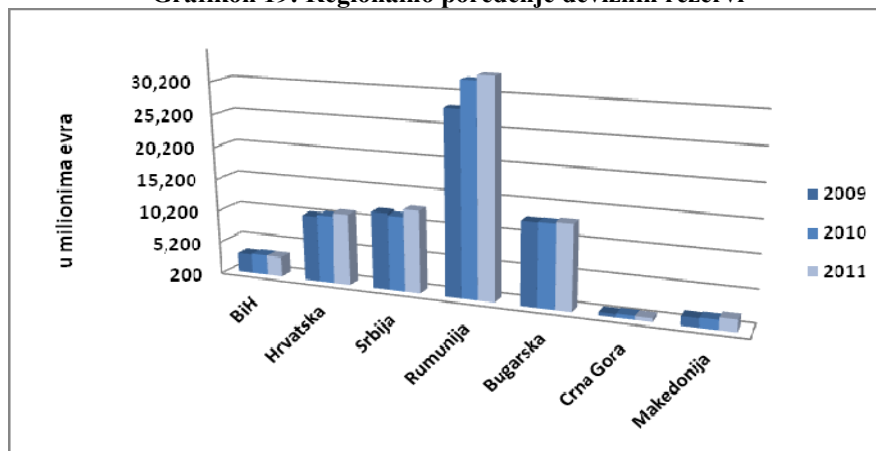
Tabela 5: Koeficijent brzine opticaja novca (V)

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011. ⁵¹
V	2.13605	2.04321	2.26009	2.19478	2.05127	2.02338

Izvor: BHAS, CB BiH, projekcije DEP-a

Na kraju posmatrane godine ukupna strana aktiva bilježi smanjenje od 1,4% u odnosu na isti period prethodne godine. U okviru nje, kratkoročna strana aktiva (bruto devizne rezerve) u istom periodu bilježi smanjenje od 0,5% g/g. Smanjenje ukupnih deviznih rezervi u odnosu na isti period prethodne godine je iznosilo 34,1 milion KM (po statistici finansijskog sektora CB BiH), čime su dostigle nivo od oko 6,4 milijardi KM; 68,3% od ukupnih deviznih rezervi se odnosi na prenosive depozite u stranoj valuti kod nerezidentnih banaka. Ovi depoziti su zabilježili rast od 46% čime su dostigli nivo od oko 4,4 milijarde KM. Ovako visoka stopa rasta nije se odrazila na to da devizne rezerve također zabilježe rast, jer s druge strane, investicije u vrijednosne papire, kao druga značajna kategorija deviznih rezervi, bilježe smanjenje od 45,5%.⁵² Iako su kretanja u vanjskoj trgovini povoljna sa stanovišta deviznih rezervi (stopa rasta izvoza viša u odnosu na stopu rasta uvoza), ni to se nije pozitivno odrazilo na kretanje deviznih rezervi. Na njihovo smanjenje direktno je uticala i negativna razlika prodaje i kupovine domaće valute između CB i komercijalnih banaka.

Grafikon 19: Regionalno poredenje deviznih rezervi

Izvor: Centralne banke zemalja iz okruženja

⁴⁹ Domaći krediti predstavljaju potraživanja plasirana preko komercijalnih banaka svim domaćim institucionalnim sektorima. Prikazani su u tabeli Monetarni pregled, koji objavljuje CBBiH;

⁵⁰ Korišten je BDP prema rashodovnom pristupu. Izvor podataka: BHAS i projekcije DEP-a za 2011. bazirane na istorijskim podacima;

⁵¹ Koeficijent baziran na projekcijama DEP-a za BDP;

⁵² Ostale kategorije deviznih rezervi i njihovo učešće: zlato s učešćem od 2,4% i rastom od čak 126,2% g/g, držanje SDR-ova sa učešćem od 0,02% bez promjene, strana valuta u trezoru CBBiH s učešćem od 1,5% i smanjenjem od 8,5% g/g;

Devizne rezerve CBBiH služe kao pokazatelji stabilnosti i održivosti valutnog odbora, što se posmatra kroz pokrivenost rezervnog novca deviznim rezervama i pokrivenost novčane mase. U skladu s tim, pokrivenost novčane mase deviznim rezervama na kraju posmatrane godine iznosila je 44,5%, a rezervnog novca 109,8%, što zadovoljava kriterije stabilnosti valutnog odbora⁵³.

Nivo deviznih rezervi na kraju posmatranog perioda bio je dovoljan za finansiranje 4,7 mjeseci prosječnog uvoza roba i usluga u Bosni i Hercegovini (prema podacima CBBiH), što predstavlja zadovoljavajući koeficijent s aspekta finansijske stabilnosti⁵⁴.

Osnovica za obračun devizne rezerve na kraju posmatrane godine je smanjena za 0,3% u odnosu na isti period prethodne godine, čime je dostiga nivo od oko 15,4 milijardi KM. Veći dio osnovice (55,8%) je u stranoj valuti i na kraju posmatranog perioda bilježi smanjenje od 4,2%. Dio osnovice u domaćoj valuti (44,2%) je u istom periodu zabilježio povećanje od 5,2%. Što se tiče strukture osnovice, sa stanovišta ročnosti, oko 52% osnovice je kratkoročno, a ostatak je dugoročna osnovica. U skladu sa smanjenjem osnovice, došlo je i do smanjenja ukupnih novčanih sredstava⁵⁵ koja komercijalne banke drže na računu rezervi kod CB. Ukupna sredstva iznad OR na kraju godine dostižu nivo od oko 2,9 milijardi KM i smanjena su za 13,7% u odnosu na kraj 2010. godine. Od toga, novčana sredstva koja se drže za zadovoljavanje zakonski propisanog minimuma obaveznih rezervi smanjila su se za 19,4% g/g, a novčana sredstva po osnovu viška rezervi za 8,1% g/g. Novčana sredstva za zadovoljavanje zakonske OR su znatno brže počela da se smanjuju od februara mjeseca, kada je došlo i do promjene stope OR.

Prvog februara 2011. stopa obavezne rezerve na depozite i pozajmljena sredstva s ugovorenim rokom dospijeća do jedne godine smanjena je sa 14 na 10%, dok je stopa obavezne rezerve na depozite i pozajmljena sredstva s ugovorenim rokom dospijeća preko jedne godine ostala nepromijenjena, 7%.

Prvog avgusta 2011. mijenja se obračun naknade bankama na iznos sredstva koje banke drže kod CBBiH, na iznos obavezne rezerve – 70% i na iznos sredstava iznad obavezne rezerve – 90% od stope koja se utvrđuje na osnovu ponderisanog prosjeka kamatnih stopa koje je u istom periodu na tržištu ostvarila CBBiH na depozite investirane do mjesec dana.

Nakon gore navedene promjene stope OR, prosječna stopa OR je smanjena sa 10,6 na 8,5%. Implicitna stopa OR⁵⁶ u odnosu na isti period prethodne godine bilježi smanjenje od 2,9 procentna boda i na kraju 2011. godine iznosila je 18,5%. Smanjenje implicitne stope rezultat je promjene stope OR, i u skladu s njom, smanjenja ukupnih sredstava na računima rezervi.

Ukupna naknada koju je CBBiH isplatila komercijalnim bankama u 2011. godini po osnovu držanja obavezne rezerve iznosila je 18,2 miliona KM (ovde je uključena i naknada po osnovu zakonski propisanog minimuma rezervi, kao i na višak rezerve). Prosječna visina naknade koja se bankama

⁵³U uslovima fiksnog deviznog kursa minimum pokrivenosti novčane mase deviznim rezervama iznosi 20%, dok se kod promjenjivog deviznog kursa taj odnos kreće od 5 do 10%. Minimalna pokrivenost rezervnog novca (M0) deviznim rezervama po *Currency board* aranžmanu iznosi 100%;

⁵⁴Koeficijent pokazuje da se 4,7 mjeseci uvoza može finansirati deviznim rezervama CBBiH, u slučaju finansiranja deficita tekućeg računa. Prema teoriji međunarodne trgovine, ukupne devizne rezerve bi trebale pokrivati najmanje tri mjeseca prosječnog uvoza. Podatak o uvozu roba je zvaničan na godišnjem nivou, a podatak o uvozu usluga je zvaničan za devet mjeseci, i pretpostavka za zadnja tri mjeseca.

⁵⁵Ukupan iznos držanja novčanih sredstava na računu rezervi sastoji se od sredstava koja se drže po osnovu OR (po zakonski propisanoj stopi) i viška sredstava (iznad zakonskog minimuma);

⁵⁶ Implicitna stopa OR predstavlja odnos ukupno prosječnog iznosa novčanih sredstava na računima rezervi komercijalnih banaka i ukupne osnovice za obračun OR;

isplaćuje po osnovu držanja obavezne rezerve na kraju posmatrane godine se isplaćivala po stopi od 0,19%.

Bankarski sektor u BiH

Bosanskohercegovački bankarski sektor u 2011., za razliku od 2010. godine, poslovao je s pozitivnim predznakom. Prema privremenim podacima, ukupan finansijski rezultat iznosio je 174,7 mil. KM⁵⁷. Iako su ukupni prihodi smanjeni za 0,3% u odnosu na prošlu godinu, ukupni rashodi zabilježili su daleko veći pad (-17,6% g/g).

Prema konsolidiranoj bilanci poslovnih banaka⁵⁸, stanje na kraju 2011. godine iznosilo je 21,9 mlrd. KM, što predstavlja rast od 3,4% g/g. Najveći doprinos rastu ukupne aktive dala su potraživanja od domaćih sektora (4,8 postotnih bodova), dok su negativan doprinos rastu dale pričuve kod Centralne banke (-1,0 postotna boda) i inozemna aktiva (-0,4 postotna boda). S druge strane, negativan doprinos rastu ukupne pasive dali su depoziti centralne vlade, prenosivi depoziti drugih sektora u stranoj valuti i inozemna pasiva, dok su ostale stavke pasive dale pozitivan doprinos rastu ukupne pasive.

Negativan rast inozemne aktive prvenstveno je uzrokovan padom ostalih depozita i vrijednosnih papira (osim dionica) u stranoj valuti nerezidenata. Bh. banke manje su držale sredstava u inozemnim bankama i manje su ulagale u inozemne vrijednosne papire ili je vrijednost već posjedovanih vrijednosnih papira pala u odnosu na prošlu godinu. Na negativan godišnji rast inozemne pasive uticao je pad prenosivih i ostalih depozita nerezidenata u stranoj valuti iz kategorije depozita isključenih iz novčane mase, kao i pad kredita nerezidenata u stranoj valuti, odnosno, jednostavnije rečeno, nerezidenti su držali manje sredstava na bh. bankama, a i zaduživanje domaćih banaka kod nerezidenata je bilo smanjeno.

U BiH je u 2011. godini poslovalo 28 banaka⁵⁹. Većina banaka bile su u većinskom stranom vlasništvu. Ukupni krediti dati domaćim sektorima na kraju 2011. godine iznosili su 15,3 mlrd. KM i veći su u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 5,3%⁶⁰. Najveće učešće u ukupnim kreditima imali su krediti plasirani nefinansijskim preduzećima (51,5%) koji su u promatranom razdoblju iznosili 7,9 mlrd. KM. Gotovo cijelu 2011. godinu ovi krediti bilježili su godišnji rast između 6,0% - 9,0% g/g, da bi u dvanaestom mjesecu rast usporio na svega 2,8% g/g⁶¹. Iako je privreda u BiH u 2011. godini zabilježila rast vanjskotrgovinske razmjene, rast prometa unutrašnje trgovine i rast industrije, takva kretanja u konačnici nisu bila dovoljna da podstaknu jače kreditiranje nefinansijskih preduzeća. Vjerojatno se većina preduzeća suočava sa slabim novčanim tokovima i rizikom nelikvidnosti, što se pored slabog kreditiranja ovog sektora, odražava i na smanjenje sredstava na računima bh. banaka za 1,2% g/g.

Kreditni dati sektoru stanovništva čine 43,8% ukupnih kredita. Uprkos negativnom trendu rasta s početka godine, kreditiranje sektora stanovništva se poboljšalo tokom godine, tako da stopa rasta za 2011. godinu iznosi 6,0% g/g. Treba ipak uzeti u obzir da su krediti dati sektoru stanovništva imali negativan trend rasta dijelom 2009. i gotovo cijelu 2010. godinu, te je stopa rasta u 2011. ostvarena na smanjenu osnovicu.

⁵⁷ Privremeni podaci za 2011. godinu. Nekonsolidirani podaci izvještaja o dobiti i gubitku na BiH razini dobiveni su sumiranjem izvještaja na entitetskoj razini. Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo;

⁵⁸ Izvor: CB BiH;

⁵⁹ Izvor: CB BiH, <http://cbbh.ba/index.php?id=7&lang=hr>; ABRS, <http://abrs.ba/banke/banke.htm>, u RS-u posluje 10 banaka; FBA, <http://fba.ba/index.php?page=27>, prema FBA pored 18 banaka koje uredno posluju i imaju važeću dozvolu za rad, dvije banke su još uvijek pod privremenom upravom, jedna od 2001., a druga od 2010. godine;

⁶⁰ Krajem 2011. godine došlo je do promjene u računovodstvenoj evidenciji i izradi finansijskih izvještaja banaka u FBiH, tj. počela je primjena Međunarodnih računovodstvenih standarda. Zbog navedene promjene došlo je do smanjenja kredita u iznosu od 155 mil. KM. Istu promjena u RS-u je nastupila krajem 2010. godine;

⁶¹ Budući da iznosi kredita i depozita predstavljaju stanja na kraju razdoblja, vrijednosti za dvanaesti mjesec predstavljaju vrijednosti za cijelu godinu;

Ostali sektori (sektor vlade, ostalih finansijskih institucija, neprofitne organizacije i ostali) imaju skromno učešće u ukupnim kreditima, tako da njihovo kretanje ne može uticati na kretanje ukupnih kredita. Iako su poslovni rezultati bankarskog sektora bolji i kreditna aktivnost veća u odnosu na prošlu godinu, bh. banke još uvijek se suočavaju s povećanjem iznosa dospjelih potraživanja po kreditima i poslovima lizinga (35,7% g/g), što upućuje na zaključak da je rizik naplate kredita još uvijek visok. Učešće kredita kategorije A (dobra aktiva) je nešto veće u odnosu na prošlu godinu, ali je još uvijek ispod 80% ukupno plasiranih kredita fizičkim i pravnim osobama. U narednoj tabeli dat je pregled učešća pojedine kategorije kredita u ukupnim kreditima.

Tabela 6: Klasifikacija kredita danih fizičkim i pravnim osobama po kategoriji rizika

Razdoblje	A	B	C	D	E
31.12.2008.	85,8%	11,3%	1,6%	1,3%	0,0%
31.12.2009.	78,3%	15,8%	3,8%	2,1%	0,0%
31.12.2010.	75,1%	13,5%	5,7%	4,6%	1,1%
31.12.2011. ⁶²	77,0%	11,2%	3,2%	3,4%	5,2%

Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo

Ukupni depoziti na kraju 2011. godine iznosili su 13,0 mlrd. KM i zabilježili su povećanje od 3,8% g/g. Kao što je bio trend i u prethodnim razdobljima, najveći doprinos rastu dali su depoziti stanovništva (4,5 postotnih bodova). Iako su depoziti ovog sektora imali pozitivnu stopu rasta od 8,7% g/g, znatno je usporen rast u odnosu na 2010. godinu kada je zabilježena stopa od 14,5% g/g. Iako je u prethodnim razdobljima rast depozita stanovništva bio stabilan i kontinuiran prvenstveno zbog neizvjesne budućnosti, uporan rast nezaposlenosti, pad zaposlenosti i slab rast neto plata ipak su doveli do usporavanja rasta depozita stanovništva. Na kraju 2011. godine iznosili su 7,1 mlrd. KM, tj. 54,2% ukupnih depozita.

Sličan trend kretanja depozita stanovništva zabilježen je i u susjednim zemljama, dok je u Bugarskoj, Rumuniji, kao i u Eurozoni općenito, zabilježen neznatno brži rast u odnosu na 2010. godinu.

Tabela 7: Kretanje depozita stanovništva u regiji (g/g)

Razdoblje	BiH	Hrvatska	Crna Gora	FYRM	Srbija	Bugarska	Rumunija	Eurozona
2008.	0,8%	23,5%	-16,0%	14,2%	-0,5%	16,4%	23,1%	7,6%
2009.	8,8%	-1,0%	-1,4%	15,8%	24,2%	10,9%	17,4%	4,1%
2010.	14,5%	6,7%	12,8%	16,8%	14,8%	12,3%	7,0%	2,5%
2011.	8,7%	4,4%	8,6%	12,0%	8,7%	13,0%	8,3%	2,7%

Izvor: Središnje banke pomenutih zemalja

Depoziti sektora nefinansijskih preduzeća čine 26,6% ukupnih depozita na bh. bankama. Za razliku od sektora stanovništva koji je suficitaran sektor u smislu da ostvaruje pozitivnu neto štednju⁶³ u iznosu od 347,6 mil. KM i tako kreditira gospodarstvo, sektor nefinansijskih preduzeća je tradicionalno deficitaran sektor. Ostvarena neto štednja nefinansijskih preduzeća za 2011. godinu iznosila je -4,4 mlrd. KM. Na kraju 2011. godine depoziti ovog sektora iznosili su 3,5 mlrd. KM i zabilježili su već pomenuto smanjenje od 1,2% g/g.

⁶² Privremeni podaci za 2011. godinu. Povećanje učešća kategorije E došlo je zbog primjene MRS u izradi finansijskih izvještaja banaka u FBiH, pa je tako primijenjen i novi način evidentiranja potraživanja klasificiranih u kategoriju E;

⁶³ Neto štednja izračunata kao razlika između depozita određenog sektora i kredita datih tom istom sektoru;

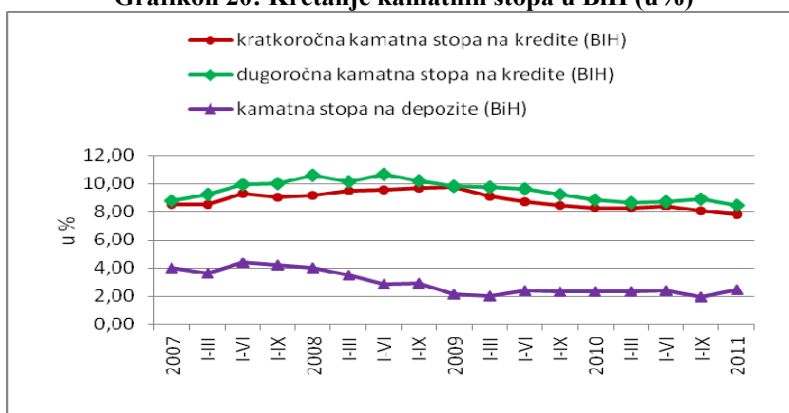

Depoziti opće vlade su u 2011. godini iznosili 1,5 mlrd. KM i manji su u odnosu na 2010. godinu za 12,2%, prvenstveno zbog smanjenja depozita entitetskih vlada. Neusklađenost priliva i odliva sredstava, kao i nedostatnost prihoda nad rashodima, doveli su pored smanjenja iznosa depozita opće vlade iz godine u godinu, i do povećanja kreditiranja ovog sektora (40,7% g/g). Međutim, iznos kredita danih općoj vladi i dalje je vrlo skroman poredeći sa sektorom stanovništva i sektorom nefinansijskih preduzeća.

Ponderisane prosječne efektivne kamatne stope na kredite zabilježile su pad u odnosu na prošlu godinu. Ukupna ponderisana prosječna EKS na kredite⁶⁴ u 2011. godini iznosila je 8,16% i manja je za 0,42 postotna boda u odnosu na 2010. godinu. Slično, kratkoročna ponderisana prosječna EKS zabilježila je pad od 0,49 postotna boda, a dugoročna ponderisana prosječna EKS 0,34 postotna boda. Za 2011. godinu iznosile su 7,80% i 8,48%, respektivno.

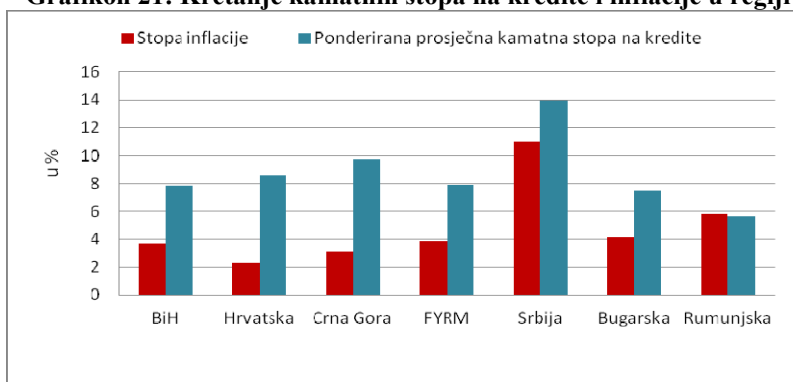
Ponderisana prosječna efektivna kamatna stopa na depozite⁶⁵ u 2011. godini iznosila je 2,44% i veća je od iste za 0,08 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 20: Kretanje kamatnih stopa u BiH (u%)

Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo

Grafikon 21: Kretanje kamatnih stopa na kredite i inflacije u regiji

Izvor: Državne statističke agencije i središnje banke pomenutih zemalja

⁶⁴ Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa na plasirane kredite za cijelu BiH (kao i kratkoročna i dugoročna EKS za BiH) dobivena je ponderiranjem ukupne efektivne kamatne stope na kredite za RS i ukupne efektivne kamatne stope na kredite u FBiH. Kao ponderi korištena su učešća ukupnih plasmana u FBiH i ukupnih plasmana u RS-u u ukupnim plasmanima u BiH. Podaci o iznosu plasmana i kamatnih stopa po entitetima dobiveni su od entitetskih agencija za bankarstvo.

⁶⁵ Ukupna ponderirana efektivna kamatna stopa na depozite u BiH dobivena je ponderiranjem ukupne efektivne kamatne stope na depozite u RS-u i iste u FBiH. Kao ponderi korišteni su udjeli depozita u RS-u i FBiH u ukupnim depozitima u BiH. Podaci o iznosu depozita i kamatnih stopa po entitetima dobiveni su od entitetskih agencija za bankarstvo. Prosječne kamatne stope na kredite i depozite koje objavljuje Centralna banka BiH priložen je u Dodatku;

Mikrokreditni sektor u BiH

Iako poredeći s iznosom plasiranih kredita i bilansom bankarskog sektora, mikrofinansijski sektor predstavlja više nego skroman dio finansijskog sektora u BiH, bitan je s aspekta kreditiranja fizičkih i pravnih osoba.

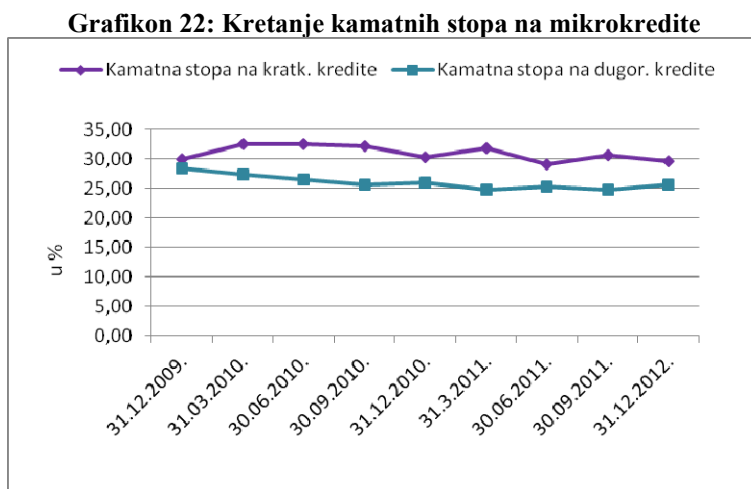
U 2011. godini u BiH poslovalo je 25 MKO: 21 mikrokreditna fondacija i 4 mikrokreditna društva⁶⁶.

Za razliku od 2010. godine kada je ostvaren negativan finansijski rezultat, u 2011. godini ostvaren je pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 26,5 mil. KM, zahvaljujući bržem rastu ukupnih prihoda (48,4% g/g) u odnosu na rashode (27,2% g/g)⁶⁷.

Bilansna suma iznosila je 740,4 mil. KM i manja je u odnosu na prethodnu godinu za 12,3%. Do smanjenja je došlo na strani aktive prvenstveno zbog pada iznosa plasiranih kredita, a na strani pasive zbog smanjenja obveza po uzetim kreditima, kao i ostalih obaveza.

Ukupno plasirani krediti na kraju 2011. godine iznosili su 601,5 mil KM i zabilježili su stopu rasta od 12,7% g/g. Mogući razlog smanjenja jesu i dalje vrlo nepovoljne kamatne stope na kredite MKO, a treba imati na umu da je sektor MKO prvenstveno okrenut kreditiranju manjih preduzeća i privatnih obrta, kao i siromašnijeg dijela populacije. Upravo taj dio tržišta je i najviše pogođen nepovoljnim ekonomskim kretanjima zadnjih godina (rast nezaposlenosti, pad zaposlenosti, slab rast plata), zbog čega je i mikrofinansijski sektor 2010. godine ostvario negativan finansijski rezultat.

Ponderisana prosječna kratkoročna kamatna stopa, kao i dugoročna kamatna stopa zabilježile su smanjenje u odnosu na prošlu godinu. Kratkoročna EKS iznosila je 29,60% i manja je za 0,72 postotna boda, a dugoročna EKS iznosila je 25,62% i manja je za 0,36 postotna boda. Uprkos smanjenju, kamatne stope na mikrokredite triput su veće u odnosu na bankarske kredite.

Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo

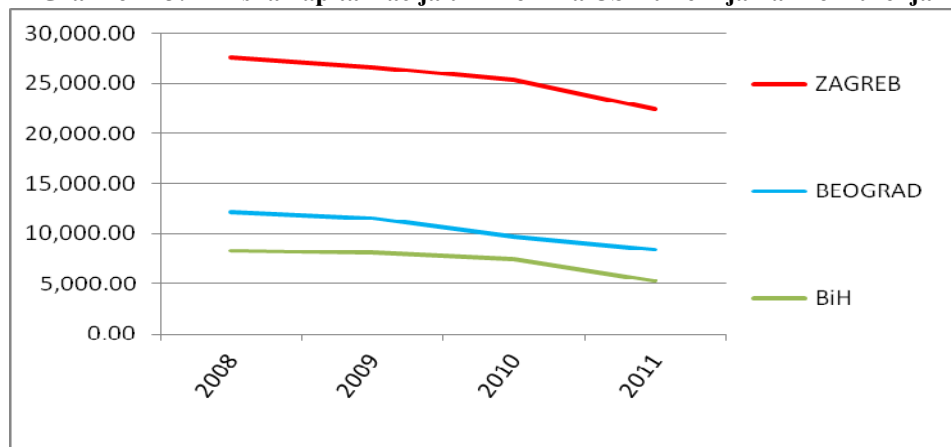
⁶⁶ Izvor: ABRS, <http://abrs.ba/mko/mko.htm>; FBA, <http://fba.ba/index.php?page=28>. Mikrokreditne fondacije posluju kao neprofitne organizacije, a mikrokreditna društva kao organizacije koje ostvaruju profit;

⁶⁷ Privremeni podaci za 2011. godinu. Izvor: Entitetske agencije za bankarstvo;

Tržište kapitala

Neujednačeno kretanje berzanskih indeksa u svijetu i regionu kao posljedica globalnih ekonomskih tokova u 2010. Nastavilo se i u 2011. godini. Usporeni pad tokom prvoga polugodišta prekinut je u osmom mjesecu, kada indeksi počinju značajnije padati. Slično stanje je i na Sarajevskoj i Banjalučkoj berzi koje bilježe čak umjeren rast prometa i ukupne kapitalizacije u toku prvog polugodišta da bi krajem trećeg kvartala 2011. godine tržišna kapitalizacija počela opadati.

Grafikon 23: Tržišna kapitalizacija u milionima USD u zemljama iz okruženja

Izvor: FEAS (Federation of Euro-Asian Stock Exchanges)

Tržišna kapitalizacija

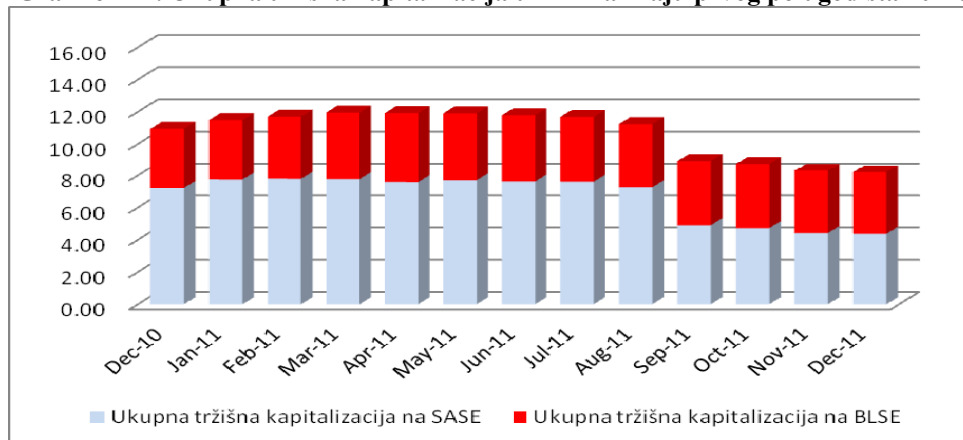
Ukupna tržišna kapitalizacija⁶⁸ Sarajevske i Banjalučke berze (SASE i BLSE) 2011. godine iznosila je 8,21 milijardu KM što predstavlja pad od 25 % u poređenju s iznosom kapitalizacije na kraju 2010. godine.

Poredeći vrijednosti kapitalizacije na Sarajevskoj berzi (SASE) u decembru 2011. godine s ostvarenom vrijednosti u decembru 2010. godine zabilježen je pad od 39,4 %. Posmatrajući kretanje kapitalizacije na SASE kroz mjesece tokom 2011. godine evidentne su male promjene u kapitalizaciji do mjeseca septembra, kada počinje značajniji pad od 32,4 % u odnosu na vrijednost zabilježenu u prethodnom mjesecu.

Kapitalizacija na Banjalučkoj berzi (BLSE) u decembru 2011. godine bilježi minimalan rast od 2,7 % g/g. Kapitalizacija na BLSE u zadnjem kvartalu također počinje da pada.

⁶⁸ Kapitalizacija – zbir produkata cijena dionica i obima dionica kojima se trgovalo na berzama;

Grafikon 24: Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju prvog polugodišta 2011.

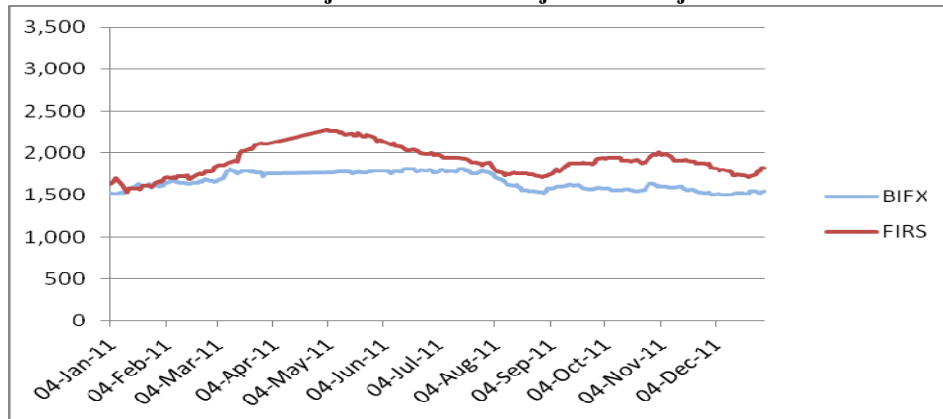
Izvor: SASE i BLSE

Indeksi

Umjereni rast Indeksa investicijskih fondova Sarajevske i Banjalučke berze (BIFX i FIRS)⁶⁹, koji je počeo krajem 2010. godine, nastavio se u prva dva kvartala 2011., da bi onda počeli umjerenom padati u trećem i četvrtom kvartalu. Vrijednost BIFX-a na dan 30.12.2011. iznosila je 1.541 bod i u odnosu na vrijednost 31.12.2010. zabilježila je minimalan rast od 1 %, dok je apsolutna promjena iznosila 21 indeksni bod.

Vrijednost FIRS-a iznosila je 1.822 boda na dan 30.12.2011. godine. Apsolutna promjena iznosila je 190 indeksnih bodova, što predstavlja rast od 12 % u odnosu na vrijednosti 31. decembra 2010. godine. Početkom 2011. vrijednost indeksa BIFX je počela rasti te ponovo ostvarila veću vrijednost od indeksa FIRS i zadržala je do kraja 2011. godine.

Grafikon 25: Indeksi investicijskih fondova Sarajevske i Banjalučkeberze BIFX i FIRS

Izvor: SASE i BLSE

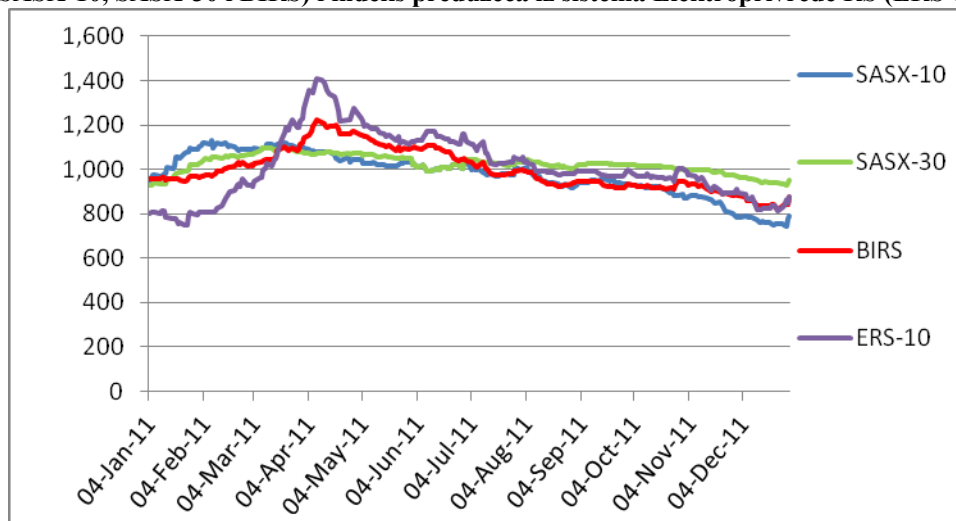
⁶⁹ Indeksi obje berze izračunati su na osnovu prosječne cijene dionica 11 najuspješnijih investicijskih fondova u slučaju Sarajevske berze (BIFX) i 13 IF-ova Banjalučke berze (FIRS);

Identičnu sliku kretanja na bh. berzama vidimo i kroz reprezentativne indekse Sarajevske (SASX-10 i SASX-30) i Banjalučke berze (BIRS i ERS-10) koji predstavljaju kretanje cijena dionica najuspješnijih kompanija listiranih na te dvije berze.

U periodu od 31.12.2010. do 30.12.2011. godine vrijednost SASX-10 je opala za 153 indeksna boda, što predstavlja pad od 16 %, dok je reprezentativni index sarajevske berze SASX-30 evidentirao minimalan rast od 25 indeksnih bodova odnosno rast od svega 3 %.

U istom periodu BIRS je od 31.12.2010. do 30.12.2011. godine ostvario pad od 80 indeksnih bodova odnosno pad od 8 % dok je jedino ERS-10 zabilježio rast od 73 indeksna boda, odnosno rast od 9 %.

Grafikon 26: Indeksi najuspješnijih kompanija na Sarajevskoj i Banjalučkoj berzi (SASX-10, SASX-30 i BIRS) i indeks preduzeća iz sistema Elektroprivrede RS (ERS-10)

Izvor: SASE i BLSE

BATX (Bosnian Traded Index)

Bosanski Traded Indeks (BATX) je kapitalizovano ponderisani cjenovni indeks⁷⁰, koji se sastoji od najlikvidnijih i najviše kapitaliziranih dionica, kojima se trguje na Sarajevskoj i Banjalučkoj berzi. Indeks se računa u stvarnom vremenu uz vrijednosti izražene u EUR, USD i KM. BATX je cjenovni indeks ponderisan tržišnom kapitalizacijom učesnika u indeksu. U zadnjem izmijenjenom sastavu učestvuju: BH Telecom (26,68 %), Bosnalijek (14,15 %), Fabrika duhana Sarajevo (11,62 %), JP Elektroprivreda BIH (17,13%), Nova banka AD Banja Luka (7,5%), Telekom Srpske (22,92 %). Početni datum listiranja BATX na Bečkoj berzi je bio 01.12.2009. godine. Listiranju BATX indeksa na Bečkoj berzi prethodilo je jednogodišnje praćenje rada od strane komiteta⁷¹ u ispunjavanju seta kriterija kao što su: dostupnost vrijednosti u realnom vremenu (Availability of real-time data), tržišna likvidnost i kapitalizacija (Market Liquidity and Market Capitalization), nepostojanje investicionih restrikcija za strana ulaganja u zemlji domaćinu (Investment Restrictions), relno i jasno cjenovno vrednovanje dionica firmi (Price Discovery), efikasna tržišna struktura sa jasnim sistemom određivanja cijene, trgovanja i izvještavanja (Market

⁷⁰ Indeks u kojem je cijena određena cijenom pojedinih dionica, ponderiranih za ukupnom tržišnom vrijednosti. Ako se cijena dionice (komponente indeksa) promijeni, njen učinak na indeks u cjelini je proporcionalan cijeni dionice pomnožen brojem dionica kompanije. To znači da će promjene u cijeni uticati na indeks više ako (komponenta) kompanija ima veću vrijednost;

⁷¹ Berzanski Index Management Team of the Exchange je pratio da li BATX ispunjava postavljene kriterije;

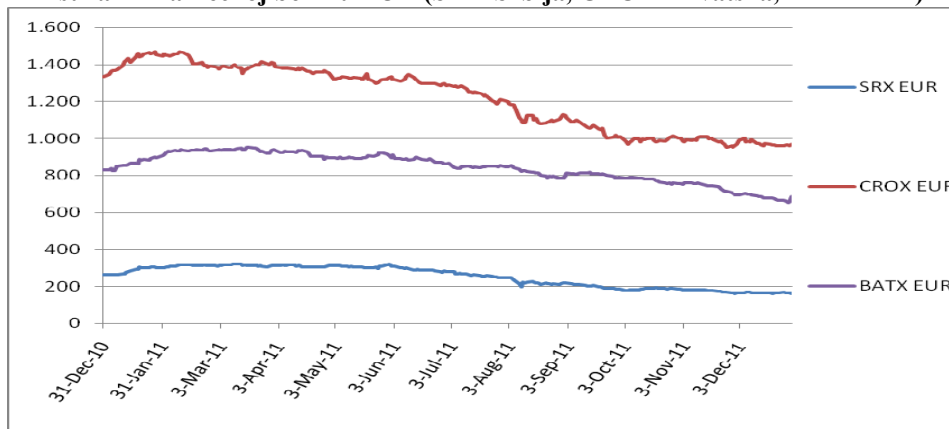
Infrastructure). Poredeći vrijednost BATX ostvarenu vrijednost 30.12.2011. godine sa vrijednošću koju je imao 31.12.2010. godine evidentiran pad od 17 %. Poredeći vrijednost BATX s indeksima zemalja iz regiona vidimo da je Hrvatski index-CROAX (Croatian Traded Index) pao za 27 %, a Srbijski index-SRX (Serbian Traded Index) ostvario još veći pad od 39 %.

Tabela 8: Uporedni prikaz vrijednosti indeksa iz regiona (30.12.2010.-31.12.2011.)

	SRX EUR	CROX EUR	BATX EUR
31-Dec-10	265	1,337	827
30-Dec-11	162	972	684

Izvor: Bečka Berza (Wiener Boerze)

Grafikon 27: Uporedni prikaz vrijednosti Indeksa zemalja iz regiona BiH listiranih na Bečkoj berzi u EUR (SRX-Srbija, CROX-Hrvatska, BATX-BiH)

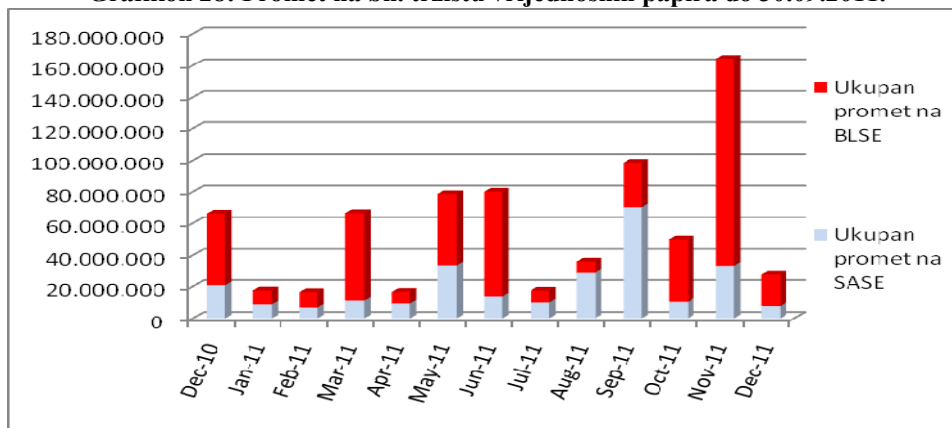

Izvor: Bečka Berza (Wiener Boerze)

Ukupni promet

Ukupni promet na bh. berzama u 2011. godini je iznosio 662,3 miliona KM, što predstavlja rast prometa od 132,6 % u odnosu na promet u 2010. godini.

Grafikon 28: Promet na bh. tržištu vrijednosnih papira do 30.09.2011.

Izvor: SASE i BLSE

Ukupan promet na SASE je u 2011. iznosio 244,78 miliona KM te je ostvario rast od 125,5 % u odnosu na promet u 2010. godini. Najveći promet ostvaren dionicama Opresa d.d. Sarajevo u iznosu 8,66 miliona KM, Fabrika duhana Sarajevo 5,6 miliona KM, BH Telekom d.d. Sarajevo 4,99 Miliona KM i Bosnalijek d.d. Sarajevo 4,6 miliona KM. U Federaciji BiH je kao glavna prepreka izdavanju trezorskih zapisa i opštinskih obveznica bio Zakon o dugu, zaduživanju i garancijama FBiH (Sl. novine FBiH 86/07, Član 3: alineja 5.), po kojemu dug izvanproračunskih fondova, kantona, gradova, općina i javnih preduzeća može biti samo u obliku zajma, a ne i emisijom vrijednosnih papira (obveznica).

Nakon donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji Bosne i Hercegovine, Sl. novine FBiH 44/10, stvoreni su uslovi da se emituju Opštinske obveznice u Federaciji BiH, tako da je u 2011. godini uspješno okončan upis obveznica Općine Tešanj⁷². Najveći uticaj na ovo povećanje prometa na SASE imala je aukcija trezorskih zapisa Federacije Bosne i Hercegovine, održana dana 27.09.2011. godine. Upisano je ukupno 6.500 trezorskih zapisa po ponderisanoj prosječnoj cijeni od 98,85 % od nominalne vrijednosti koja je iznosila 10.000 KM, čime je za emitenta prikupljeno ukupno 64,25 miliona KM. Druga aukcija trezorskih zapisa je održana 08.11.2011. godine gdje je upisano je 2.500 dionica po prosječnoj cijeni 98,86 % te prikupljeno 24,7 miliona KM. Tako je prodajom trezorskih zapisa FBiH ukupno sakupljeno 90,9 miliona KM što ujedno čini 37 % od ukupnog ostvarenog prometa na SASE u 2011. godini.

Sarajevska berza je u septembru 2011. godine uvela nekoliko promjena na tržištu s ciljem da se tržište modernizuje i bude atraktivnije, kako za kompanije tako i za investitore. Tako je od 01. 09. 2011. godine, u okviru masovnog delistinga, delistirano 410 vrijednosnih papira kojima je redovni berzanski promet u posljednjih 12 mjeseci iznosio manje od 10.000 KM, te je uveden i novi subsegment Slobodnog tržišta, Tercijarno slobodno tržište (TST), koji je namijenjen dioničkim društvima kojima se, u skladu sa Zakonom o tržištu vrijednosnih papira, mora trgovati na Berzi (otvorena dionička društva), a koja ne ispunjavaju osnovne principe transparentnosti i izvještavanja o svom poslovanju.

Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2011. godini bilježi rast od 141,4 % u odnosu na ostvareni promet u istom periodu prošle godine.

Ovakav značajan porast prometa je najvećim dijelom prouzrokovan javnom ponudom trezorskih zapisa Republike Srpske u okviru četiri održane aukcije u ukupnom iznosu od 88,31 miliona KM što čini 20,7 % ukupnog prometa na BLSE, te javnom ponudom obveznica u iznosu od 178,67 miliona KM, što čini 42 % od ukupnog prometa. Najznačajnije ponude obveznica bile su: Republike Srpske u iznosu od 108,56 miliona KM, Jahorina OC AD PALE u iznosu od 15 miliona KM, Unis Fabrika cijevi A.D. Derventa 20 miliona KM, Boska RK AD Banja Luka 15 miliona KM. Nastavljeno je i s javnom ponudom obveznica opština, od kojih Opština Novi Grad 2 miliona KM, i Opština Laktaši 4,5 miliona KM, Opština Zvornik 3 miliona KM. Najznačajniji redovni promet dionicama je bio od emitenta Tržnica A.D. Banja Luka u iznosu od 22,8 milona KM.

---

⁷² Javnom ponudom, 11.04.2011. godine na Sarajevskoj berzi, u ukupnoj vrijednosti od 500.000,00 KM;

IV VANJSKI SEKTOR

PLATNI BILANS BiH 2011.

Relativno skroman ekonomski rast u 2011. godini praćen padom tekućih priliva novca iz inostranstva od 2%⁷³ rezultirao je povećanjem bruto nacionalnog raspoloživog dohotka u BiH od svega 2%⁷⁴, što je veoma skromno, pogotovo u poređenju sa znatno snažnijim nominalnim povećanjem finalne potrošnje preko 3%⁷⁵, što je dovelo do pada bruto nacionalne štednje od približno 8%⁷⁶.

Pad štednje u kombinaciji sa nominalnim povećanjem bruto investicija od 11,6%⁷⁷ je doveo do deficita na tekućem računu BiH od oko 8%⁷⁸ BDP-a što je znatno iznad nivoa od približno 5% u prethodne dvije godine. S druge strane, BiH nije uspjela privući dovoljno dodatnih finansijskih i kapitalnih tokova neophodnih za finansiranje rastućeg deficita, tako da je ostatak (u vrijednosti 33 miliona KM) finansiran deviznim rezervama Centralne banke BiH.

Direktna strana ulaganja, uprkos još uvijek skromnom nivou (2% BDP-a⁷⁹), ne samo da su obezbijedila više od četvrtine finansiranja deficita, nego su ujedno bila i najznačajniji izvor rasta ukupnih finansijskih priliva u BiH tokom 2011. godine. Rast finansijskih priliva dodatno je ojačan intenziviranjem rasta ostale neto pasive, te smanjenjem portfolio investicija u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, prilivi po osnovu kapitalnih transfera, trgovačkih kredita i zajmova kojima se tokom 2011. finansiralo preko 40% deficita su bili niži u odnosu na prethodnu godinu.

Najvažniji događaji – Tekući račun

S izuzetkom tekućih transfera koji su zabilježili skroman porast od svega 2,5% u 2011. godini, sve ostale stavke tekućeg računa negativno su uticale na raspoloživi dohodak, a samim time i na nacionalnu štednju. Tokom 2011. godine svjedoci smo naglog nominalnog i realnog slabljenja rasta izvoza pri čemu je nominalni rast robnog izvoza od 15,6% bio je znatno ispod stope od 29% u 2010. godini. Slično kao kod izvoza, porast cijena je bio jedan od glavnih faktora intenziviranja nominalnog rasta robnog uvoza sa 10% u 2010. na 14% u 2011., godini (uprkos smanjenju realne stope) što je u konačnici rezultiralo povećanjem trgovinskog deficita od 12%. Smanjenje priliva po osnovu usluga od 4,1% dodatno je pogoršalo situaciju i to uprkos padu izvoza koji je bio upola slabiji od pada uvoza.

---

⁷³ Procjena DEP-a na bazi devetomjesečnih podataka;

⁷⁴ Procjena DEP-a na bazi devetomjesečnih podataka;

⁷⁵ Procjena DEP-a;

⁷⁶ Procjena DEP-a;

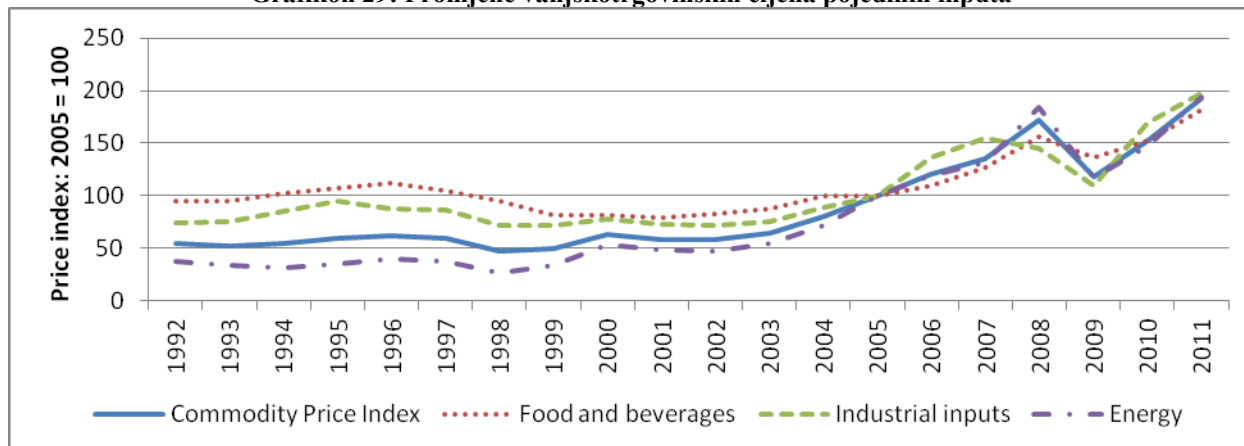
⁷⁷ Procjena DEP-a;

⁷⁸ Procjena DEP-a;

⁷⁹ Procjena DEP-a;

Grafikon 29: Promjene vanjskotrgovinskih cijena pojedinih inputa

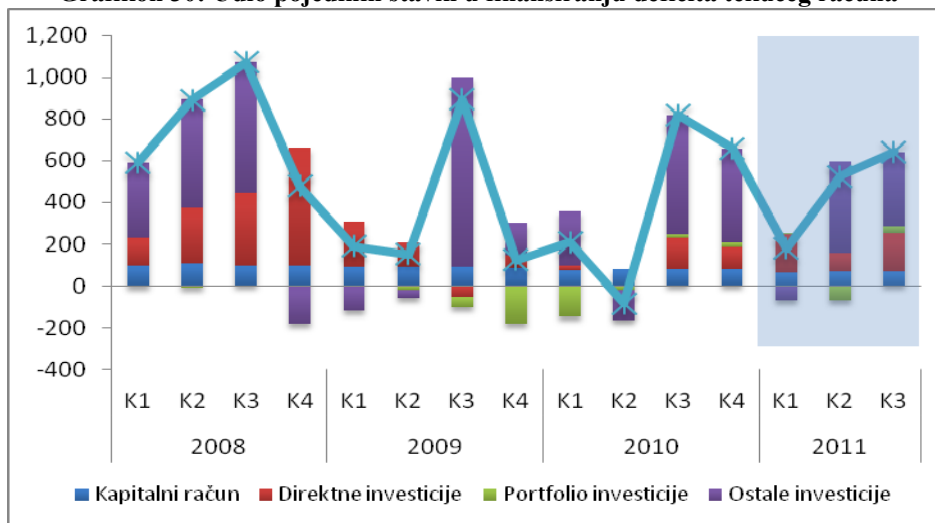
Izvor: Baza podataka MMF-a

Negativan uticaj na nacionalnu štednju odrazio se kroz povećanje tekuće potrošnje zbog intenziviranja inflacije koja je u 2011. godini dostigla nivo od 3,7%. Uprkos niskom realnom rastu privatne potrošnje ovo je dovelo do njenog (u poređenju s prethodnih par godina) ne tako niskog nominalnog rasta od 3,6%. Tokom 2011. desio se nominalni porast investicija od 11,6% nakon kumulativnog nominalnog pada od 31% u prethodne dvije godine.

Finansiranje deficita

Jačanju finansijskih priliva doprinijelo je ponovno oživljavanje DSU, što je drugi najveći izvor finansiranja deficita (27% deficita u prvih devet mjeseci). Iako još uvijek na niskom nivou od približno 2% BDP-a⁸⁰, DSU su u 2011. godine zabilježila vrijednost od 584,4 miliona KM što je više nego duplo iznad nivoa u prethodnoj godini. Jedan od uzroka ovog rasta je ponovno reinvestiranje dobiti domaćih preduzeća u stranom vlasništvu.

Grafikon 30: Udio pojedinih stavki u finansiranju deficita tekućeg računa

Izvor: Baza podataka Centralne banke BiH

⁸⁰ Procjena DEP-a;

Slabljenju finansijskih odliva doprinijelo je potpuno zaustavljanje odliva po osnovu portfolio investicija započetog tokom krize u 2009., kada su banke usljed slabe domaće tražnje za kreditima odlučile intenzivirati investiranje u inostranstvu. Tokom pet od posljednjih šest kvartala je zabilježeno deinvestiranje dijela sredstava koja su komercijalne banke iz BiH u sklopu portfolio investicija prethodno investirale u dužničke vrijednosne papire u inostranstvu.

Pad finansijskih priliva desio se usljed sve izraženijeg smanjenja priliva kapitalnih transfera opšte vlade koji bilježe pad od 9%, praćen neznatnim povećanjem transfera ostalih sektora od svega 0,2%. Trgovinski krediti bilježe pad priliva od 35% usljed:

- pada obaveza bh. uvoznika prema inostranim dobavljačima od 9%;
- povećanja stanja inostranih potraživanja bh. izvoznika nakon prošlogodišnjeg smanjenja potraživanja u inostranstvu;

Rast priliva po osnovu zajmova od 41% nastao je kao rezultat pada novih zajmova od 1,8% praćenog znatno većim padom otplate postojećih zajmova od približno 23%.

Postepeno slabljenje trgovine (realna stopa robnog rasta izvoza iznosi 6,6%, a uvoza 3,8% u 2011. godini) i drugih ekonomskih tokova (blagi rast tekućih transfera od 2,5%) dovodi do otežanog finansiranja deficita tekućeg računa, a samim time i do smanjenja deviznih rezervi od 33 miliona za 2011. godinu.

Vodeće zemlje eurozone i Kina pokazuju jasne znakove usporavanja, što će naročito biti izraženo u toku 2012. godine. Ogromni iznosi koje su vlade utrošile za spas banaka u kombinaciji s indirektnim troškovima ekonomskog usporavanja manifestuju se u neodrživim nivoima javnih dugova SAD-a i zemalja eurozone. Dužnička kriza se proširila sa periferije eurozone na njene ključne ekonomije, što ima veoma negativan uticaj i na privredu zemalja izvan Evrope. Vlade širom svijeta se i dalje bore sa problemima ogromne nezaposlenosti, visokih javnih dugova i budžetskih deficita (koji odavno prevazilaze granice dozvoljenih). Posljednji podaci o globalnoj trgovini ukazuju na usporavanje u narednim mjesecima. Projekcije rasta svjetske ekonomije se mijenjaju iz dana u dan (uglavnom naniže) u skladu s novim informacijama vezanim za rješavanje krize u eurozoni, ali i u odnosu na podatke koji dolaze iz realnog sektora (nezaposlenost, poslovanje preduzeća, rast BDP-a, industrijske proizvodnje i sl.).

U 2012. godini se očekuje značajno niža stopa rasta EU ekonomije u odnosu na očekivanu stopu u 2011. godini (0,6% vs. 1,6%). Smanjenja prognoza rasta posljedica je širenja dužničke krize u zoni eura koja je (pored Grčke, Irske, Portugala i Španije) zahvatila i Italiju, treću po snazi evropsku ekonomiju.

ROBNA RAZMJENA BIH S INOSTRANSTVOM I REGIONALNA KRETANJA

Bosna i Hercegovina je u 2011. godini ostvarila uvoz u vrijednosti od 15,5 milijardi KM, što je rezultiralo rastom uvoza od 14%, dok se izvoz povećao za 15,9% i u 2011. godini dosegao vrijednost od 8,2 milijarde KM. U tabeli broj 1. daje se pregled glavnih indikatora s osvrtom na ranije izvještajne periode:

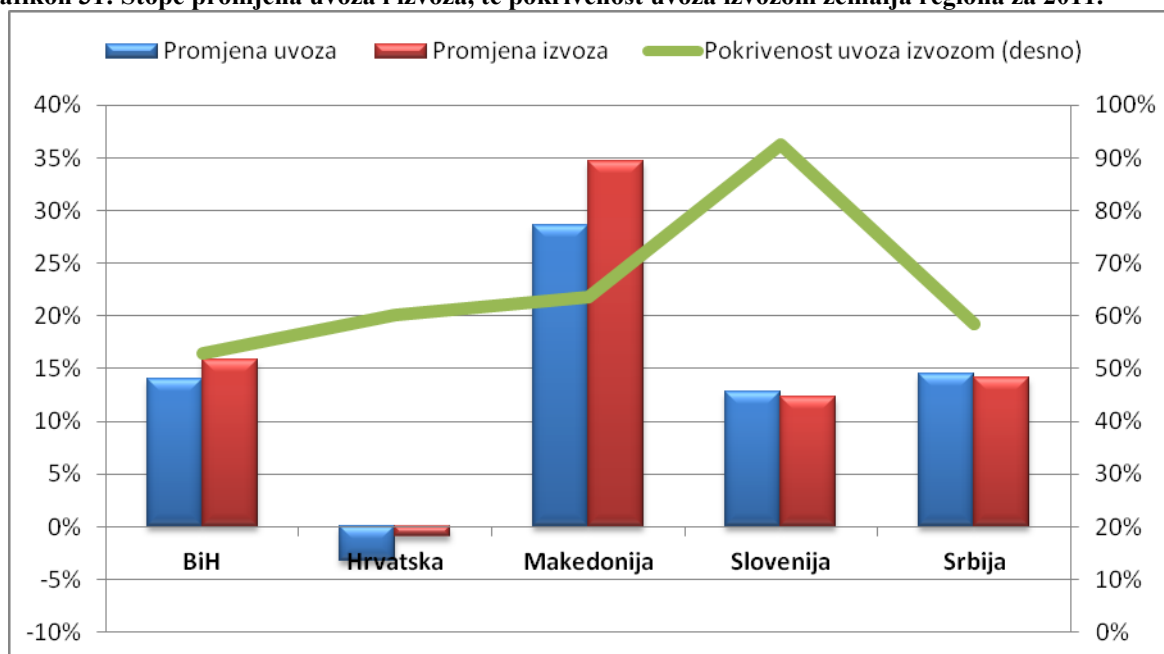
Tabela 9: Spoljnotrgovinski indikatori za 2011. i za prethodne izvještajne periode

U hiljadama KM	2008	2009	2010	2011
Izvoz roba	6.711.690	5.530.377	7.095.505	8.222.112
Promjena izvoza	13,05%	-17,60%	28,30%	15,88%
Uvoz roba	16.286.056	12.348.466	13.616.204	15.525.428
Promjena uvoza	17,18%	-24,18%	10,27%	14,02%
Trgovinski bilans (Izvoz – Uvoz)	-9.574.366	-6.818.089	-6.520.699	-7.303.316
Promjena trgovinskog bilansa	20,25%	-28,79%	-4,36%	12,00%
Ukupna trgovina (Izvoz + Uvoz)	22.997.746	17.878.843	20.711.709	23.747.540
Promjena ukupne trgovine	15,94%	-22,26%	15,84%	14,66%
Pokrivenost uvoza izvozom	41,21%	44,79%	52,11%	52,96%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U svim zemljama regiona, izuzev Hrvatske, zabilježene su pozitivne stope rasta vrijednosti uvoza. Izvoz je, također, u svim zemljama regiona rastao, ali najveća stopa rasta zabilježena je u Makedoniji, a zatim u Bosni i Hercegovini tokom 2011. godine. Makedonija je zemlja koja je tokom 2011. imala najveći rast uvoza posmatran u odnosu na prošlu, 2010. godinu. Pokrivenost uvoza izvozom povećana je u svim zemljama, a najizraženija je u Sloveniji gdje pokrivenost premašuje 90%. Bosna i Hercegovina je zemlja koja u poređenju sa zemljama regiona nažalost bilježi najskromniju pokrivenost uvoza izvozom od 53%. Kod zemalja s nižim nivoom *per capita* dohotka uočljivo je znatno veće učešće spoljnotrgovinske razmjene u BDP-u. Stope promjene uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom za 2011. godinu u zemljama regiona prikazane su u grafikonu koji slijedi.

Grafikon 31: Stope promjena uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom zemalja regiona za 2011.

Izvor: Agencije za statistiku odabranih zemalja

STRUKTURA ROBNE RAZMJENE BIH S INOSTRANSTVOM PO PROIZVODIMA

Posmatrajući strukturu robne razmjene po strukturi proizvoda, 33% spoljnotrgovinske razmjene BiH čine poluproizvodi i proizvodi s niskom dodatnom vrijednošću (tzv. intermedijarni proizvodi), netrajni proizvodi za široku potrošnju imaju učešće od 23%, dok kapitalni proizvodi čine 13%, a energija 19% od ukupne robne razmjene u 2011. godini.

Najznačajnije uvozne stavke su nafta i naftni derivati, mašine i aparati, bazni metali (dominantno aluminij, željezo i čelik) i proizvodi od baznih metala, te prehrana, dok su najznačajnije izvozne pozicije također bazni metali i njihovi proizvodi, mašine i aparati, te rezervni dijelovi za autoindustriju, i gotovi proizvodi poput namještaja, odjeće i obuće.

Kada posmatramo razliku između uvezenih i izvezenih proizvoda, rijetke su kategorije proizvoda u kojima BiH ostvaruje suficit sa svojim trgovinskim partnerima. Značajnije kategorije proizvoda koje ostvaruju suficit su: drvo i proizvodi od drveta, odjeća i obuća, te razni proizvodi u koje spada namještaj. BiH ostvaruje suficit i u trgovini električnom energijom, ali kako se uvozi dosta nafte i naftnih derivata, a ovi proizvodi spadaju u kategoriju mineralnih proizvoda, ukupan rezultat je ipak deficit za pomenutu kategoriju proizvoda.

Struktura uvoza po proizvodima

U strukturi uvoza nije bilo značajnijih promjena. Pet najzastupljenijih kategorija proizvoda u strukturi ukupnog uvoza učestvuju sa 62%, dok na sve ostale proizvode otpada 38% u odnosu na ukupni uvoz.

Najviše su se uvozili proizvodi *mineralnog porijekla* u iznosu od 3,4 milijarde KM, gdje dominiraju *nafta i naftni derivati* 2,3 milijardi KM. U odnosu na prošlu godinu, ostvaren je rast uvoza ove vrste proizvoda za 26% zbog značajnog rasta cijena na svjetskom tržištu od 39%⁸¹. Ova kategorija proizvoda doprinijela je ukupnom rastu vrijednosti uvoza BiH u 2011. godini od 5,2 procentna boda; u ukupnom uvozu ima učešće od 22,3%.

Drugo mjesto po vrijednosti uvoza zauzimaju *mašine, aparati i mehanički uređaji* čiji je uvoz u 2011. godini iznosio 1,8 milijardi KM ili 12% ukupnog uvoza roba. U odnosu na prošlu godinu, vrijednost uvezenih mašina je porasla za 4%. Ova kategorija proizvoda najviše se uvozila iz Njemačke i Italije.

Vrijednost uvoza *prehrambenih prerađevina* u 2011. u odnosu na prošlu godinu povećala se za 7,1%. BiH je tokom 2011. godine uvezla prehrambenih prerađevina u vrijednosti od 1,5 milijardi KM. Prehrambene prerađevine u ukupnom uvozu BiH za 2011. godinu imaju učešće od 9,8%. Ova kategorija proizvoda uvozila se najviše iz susjednih zemalja, Hrvatske i Srbije, koje su u isto vrijeme i najznačajniji trgovinski partneri BiH. Porast uvoza prehrambenih prerađevina je posljedica rasta cijena hrane na svjetskom tržištu od 19,7%⁸².

Vrijednost uvoza *proizvoda hemijske industrije* je 1,4 milijarde KM (što čini 9,5% ukupnog uvoza BiH), a u odnosu na prošlu godinu ostvaren je rast uvoza proizvoda hemijske industrije za 9,6%. Od proizvoda hemijske industrije, BiH je najviše uvozila farmaceutske i kozmetičke proizvode, i to uglavnom iz Njemačke, Slovenije i Srbije.

Sljedeća značajnija uvozna stavka su *bazni metali* koji u vrijednosti ukupnog uvoza učestvuju sa 8,9%. Bazni metali su ostvarili stopu rasta od 14,5% u odnosu na prošlu godinu. Od baznih metala najviše su se

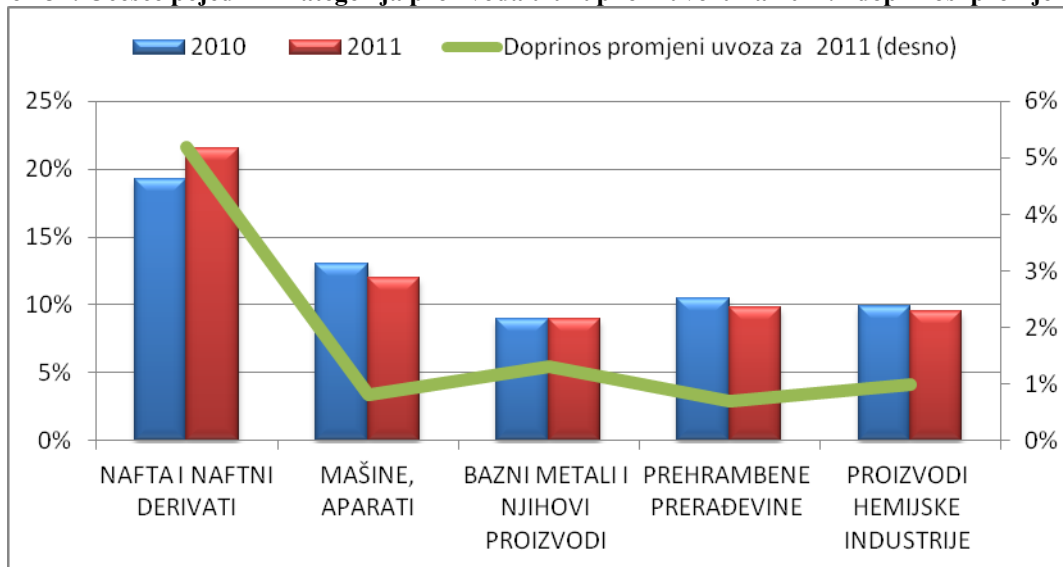
---

⁸¹ Izvor: MMF;

⁸² Izvor: MMF;

uvozili željezo i čelik, njihovi proizvodi, te aluminij i proizvodi od aluminija. Doprinos ove grupe proizvoda u ukupnom uvozu bio je pozitivan i iznosio je 1,3 procentna boda.

Grafikon 32: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom uvozu za 2011. i doprinosi promjeni uvoza

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Struktura izvoza po proizvodima

BiH je na međunarodno tržište najviše izvozila bazne metale kao i njihove proizvode, zatim rezervne dijelove za autoindustriju, namještaj, električnu energiju i hemijske proizvode.

Bazni metali su izvezeni u vrijednosti nešto višoj od 1,9 milijardi KM, što čini skoro četvrtinu od ukupnog izvoza BiH i ima učešće od 23,5%. U odnosu na isti period prošle godine ostvaren je značajan rast izvoza baznih metala u iznosu od 20,5%. U kategoriji baznih metala najviše su se izvozili *aluminij i proizvodi od aluminija, te željezo i čelik i njihovi proizvodi*. Posljedica rasta izvoza je opravak od ekonomske krize svjetskih tržišta i rast njihove potražnje, ali takođe još jedan od uzroka rasta izvoza baznih metala je porast cijena metala na svjetskom tržištu u odnosu na cijene u 2009. i 2010. godini. Ova kategorija proizvoda sa 4,6 procentna boda doprinosi ukupnom rastu izvoza. Obzirom na značaj ove kategorije proizvoda u ukupnom izvozu, treba joj posvetiti posebnu pažnju i pronaći načina za širenje plasmana ovih proizvoda na svjetska i evropska tržišta.

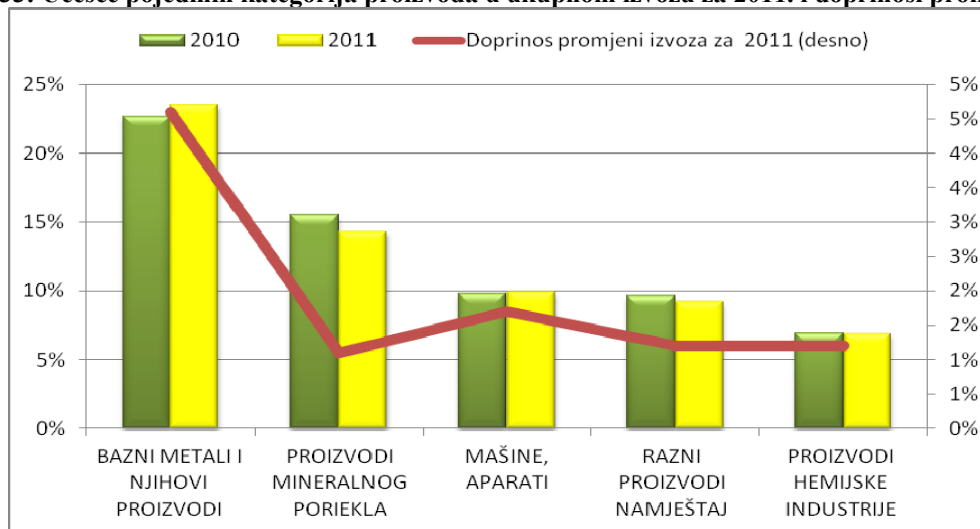
Značajna kategorija izvoza je i *električna energija*, iz kategorije “Proizvodi mineralnog porijekla”, koja je ostvarila vrijednost izvoza od 1,3 milijarde KM tokom 2011., gdje na naftu otpada 494 miliona KM, a na električnu energiju 370 miliona KM. Pad vrijednosti izvoza električne energije u odnosu na prošlu godinu iznosio je 23%. BiH električnu energiju najviše izvozi na tržišta Hrvatske i Srbije. Bitno je spomenuti da BiH u spoljnoj trgovini električnom energijom ostvaruje suficit, uprkos padu izvoza iste.

BiH je u 2011. godini izvezla *mašina i aparata* u iznosu od 815 miliona KM ili 9,9% ukupne vrijednosti izvoza. Rast izvoza mašina i aparata u 2011. godini bio je 17,1%, a jedan od razloga rasta je izvoz rezervnih dijelova (koji spadaju u ovu kategoriju proizvoda) za autoindustrije evropskih zemalja, koje su se stabilizovale nakon ekonomske krize i postepeno vraćaju narudžbe na pretkrizno stanje.

Ohrabruje ubrzani rast izvoza *namještaja* (kategorija raznih proizvoda) što može ukazivati na premještanje fokusa dravno-prerađivačke industrije na proizvodnju i izvoz proizvoda veće dodane vrijednosti. U odnosu na prošlu godinu rast vrijednosti izvoza namještaja je iznosio 12,1% i dostigao vrijednost od 760 miliona KM. Izvoz namještaja u ukupnom ostvarenom izvozu za 2011. godinu učestvuje sa 9,2%. Namještaj se najviše izvezio na tržišta Njemačke i Italije.

Sljedeća značajna izvozna kategorija su *hemijski proizvodi* kojih je tokom 2011. godine izvezeno u vrijednosti od 570 miliona KM (učešće 6,9%). U odnosu na prošlu godinu ova kategorija proizvoda bilježi rast od značajnih 16,8% i doprinosi rastu izvoza sa 1,2 procentna boda.

Grafikon 33: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u ukupnom izvozu za 2011. i doprinosi promjeni izvoza

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 10: Učešće pojedinih kategorija proizvoda u trgovinskom deficitu BiH za 2010. i 2011. godinu⁸³

Kategorija proizvoda	2010		2011	
	Deficit/suficit	Učešće	Deficit/suficit	Učešće
PROIZVODI MINERALNOG PORIEKLA	-1.528.236	23,4%	-2.140.701	29,3%
MAŠINE i APARATI	-1.068.019	16,4%	-1.055.096	14,4%
BAZNI METALI I PROIZVODI OD BAZNIH METALA	399.833	-6,1%	550.579	-7,5%
PREHRAMBENE PRERAĐEVINE	-1.164.291	17,9%	-1.203.762	16,5%
PROIZVODI HEMIJSKE INDUSTRIJE	-857.050	13,1%	-904.928	12,4%
TRANSPORTNA SREDSTVA	-601.530	9,2%	-864.774	11,8%
RAZNI PROIZVODI - NAMJEŠTAJ	412.010	-6,3%	508.874	-7,0%
DRVO I PROIZVODI OD DRVETA	269.869	-4,1%	336.173	-4,6%
* Električna energija	288.363	4,4%	251.381	-3,4%
DEFICIT UKUPNO	-6.520.699	100%	-7.303.315	100%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

⁸³ – (predznak minus) u koloni učešće znači da je ostvaren suficit;

STRUKTURA ROBNE RAZMJENE BIH S INOSTRANSTVOM POSMATRANA PO ZEMLJAMA PORIJEKLA UVOZNE ROBE I DESTINACIJAMA IZVOZA

Privreda Bosne i Hercegovine je u 2011. godini najviše izvozila na tržišta Njemačke, Hrvatske, Srbije, Italije i Slovenije. Bitno je naglasiti da su nabrojane zemlje, koje su najviše uvezile iz BiH, istovremeno među najvećim izvoznicama u našu zemlju, ali sa svim tim zemljama BiH ostvaruje trgovinski deficit. Tokom 2011. godini trgovinski deficit s nabrojanim zemljama veći je za čak 31,5%. Vrijednost ukupnog uvoza iz ovih pet zemalja iznosi 7,5 milijardi KM, odnosno 50% vrijednosti cjelokupnog uvoza u BiH. U isto vrijeme, ostatak uvoza BiH dolazi iz ostalih zemalja. Po robnoj strukturi, unutar bh. izvoza prevladavaju metali i njihovi proizvodi, proizvodi niske stope obrade, rezervni dijelovi za autoindustriju, gdje naša zemlja ima razvijen klaster, kao i električna energija, tj. proizvodi niskog stepena obrade.

Bosna i Hercegovina je na tržište **Njemačke** tokom 2011. godine izvezla robe u vrijednosti od 1,2 milijarde KM, što je rezultiralo povećanjem izvoza od 12%, a najviše su se izvozili razni gotovi proizvodi, među kojima je namještaj, u iznosu od 637 miliona KM. Njemačka je u BiH izvezla 1,6 milijardi KM robe i proizvoda, a prevladavaju mašine i transportna sredstva, u vrijednosti od 703 miliona KM.

BiH je na tržište **Hrvatske** tokom 2011. godine također izvezla oko 1,2 milijarde KM robe i proizvoda, što je u odnosu na prošlu godinu rezultiralo rastom izvoza od 12,5%. U Hrvatsku su se najviše izvozili proizvodi razvrstani prema materijalu u iznosu od 503 miliona KM, električna energija koja spada u kategoriju "Mineralnih goriva i maziva i srodnih proizvoda", kojih je izvezeno u vrijednosti od 236 miliona KM. Hrvatska je na tržište BiH izvezla robe u vrijednosti 2,2 milijarde KM, od čega najviše mineralnih goriva, i to u vrijednosti od 843 miliona KM, i hrane u vrijednosti od 433 miliona KM. Tokom 2011. godine u robnoj razmjeni sa Hrvatskom ostvaren je trgovinski deficit u vrijednosti od 1 milijarde KM.

U **Srbiju** je izvezeno robe u vrijednosti od 1 milijarde KM, u odnosu na 2010. godinu izvoz se povećao za 12%. Najviše se izvozila kategorija "Mineralnih goriva i maziva i srodnih proizvoda", u vrijednosti od 483 miliona KM, gdje spadaju električna energija i nafta. BiH je iz Srbije ostvarila uvoz od 1,4 milijarde KM, gdje dominiraju prehrambeni proizvodi u vrijednosti od 425 miliona KM i proizvodi razvrstani prema materijalu u vrijednosti od 300 miliona KM. Uvoz iz Srbije u 2011. godini u odnosu na prošlu godinu bilježi blagi rast od 2,5%.

Izvoz u **Italiju** imao je vrijednost od 963 miliona KM; najviše je izvezeno namještaja i to u vrijednosti od 334 miliona KM. Italija je u BiH izvezla 1,3 milijarde KM proizvoda, najviše proizvoda razvrstanih prema materijalu, i to u vrijednosti od 539 miliona KM.

BiH je na tržište **Slovenije** izvezla 706 miliona KM proizvoda, gdje dominiraju mašine i transportna sredstva s ostvarenim izvozom od 288 miliona KM. Iz Slovenije su se najviše uvezili proizvodi razvrstani prema materijalu i hemijski proizvodi u vrijednosti od 400 miliona KM. Ukupan uvoz iz Slovenije u 2011. godini imao je vrijednost od 828 miliona KM i u odnosu na prošlu godinu veći je za 2,4%.

U ovoj godini bitno je spomenuti i Rusiju iz koje naša zemlja ustvaruje uvoz u vrijednosti od 1,6 milijardi KM, od čega uvoz nafte i naftnih derivata čini 1,5 milijardi KM, odnosno, skoro cjelokupan uvoz iz Rusije. Bosna i Hercegovina ne ostvaruje značajan izvoz na tržište Rusije.

Tabela 11: Uvoz, izvoz i trgovinski deficit sa glavnim trgovinskim partnerima u 2011. godini

Zemlja	Uvoz	Učešće u ukupnom uvozu	Izvoz	Učešće u ukupnom izvozu	Trgovinski deficit	Učešće u trgovinskom deficitu	Promjena trgovinskog deficita 2011/2010
Hrvatska	2.226.507	14,3%	1.204.440	14,6%	-1.022.067	14,0%	3,4%
Njemačka	1.648.403	10,6%	1.215.957	14,8%	-432.446	5,9%	27,5%
Srbija	1.465.645	9,4%	1.001.879	12,2%	-463.766	6,4%	-13,3%
Italija	1.381.687	8,9%	963.546	11,7%	-418.141	5,7%	20,0%
Slovenija	828.564	5,3%	706.818	8,6%	-121.746	1,7%	-38,2%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Struktura izvoza, uvoza i deficita po grupacijama/asocijacijama zemalja

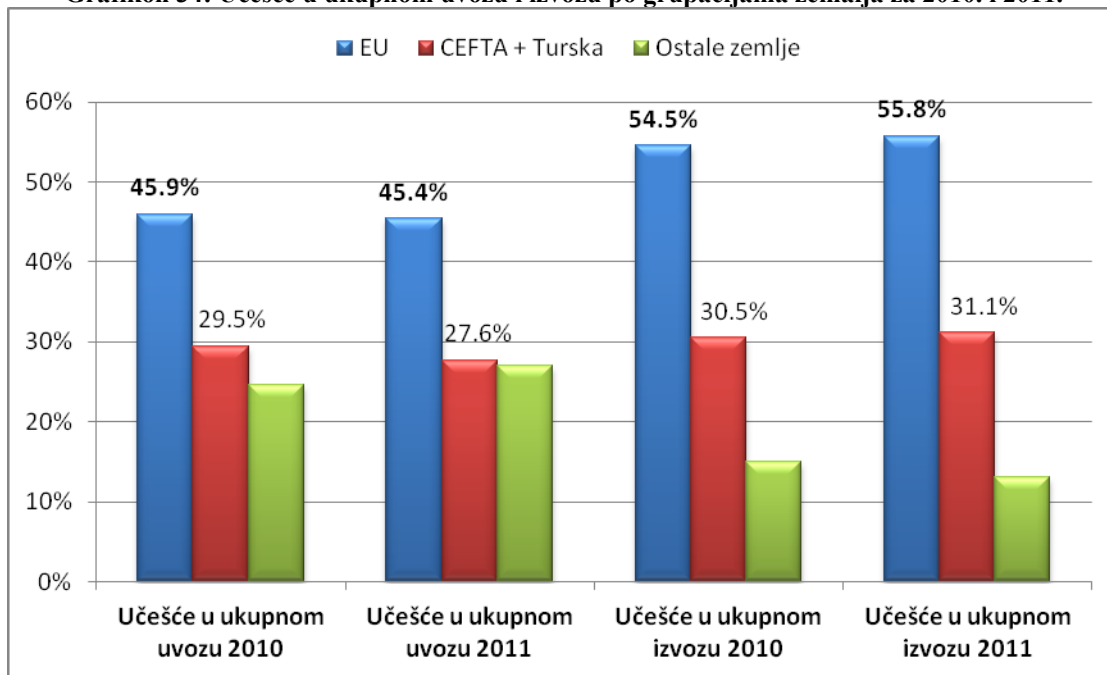
Posmatrajući ukupnu robnu razmjenu BiH sa regionalnim grupacijama u 2011. godini, najveći obim trgovine BiH je ostvarila sa zemljama članicama EU, i to u iznosu od 49% od ukupnog obima vanjske trgovine. Uvoz iz zemlja EU u 2011. godini porastao je za 12,7% u odnosu na prošlu godinu i iznosi 7 milijardi KM. Od ukupno ostvarenog uvoza tokom 2011. godine na uvoz iz zemalja članica EU otpada 45,3%.

Izvoz iz BiH u zemlje EU porastao je za čak 18,5%. Učešće bh. izvoza na tržište EU iznosi 55,7% od ukupno ostvarenog izvoza u 2011. godini. Posmatrajući nominalnu vrijednost izvoza, BiH je na tržište EU izvezla 4,5 milijardi KM robe i proizvoda. BiH je tokom 2011. godine bilježila višu stopu rasta izvoza na tržište EU, zbog oporavka zapadnoevropskih tržišta od ekonomske krize kojom su bili zahvaćeni prethodnih godina. U narednim godinama očekuje se sve veći obim trgovine sa zemljama članicama EU zbog postepenog smanjanja carina do 2013. godine i konačno njihovog ukidanja krajem 2013. godine. Tokom 2011. godine BiH je u trgovanju sa zemljama članicama EU ostvarila trgovinski deficit u iznosu od 2,4 milijarde KM i u odnosu na prošlu godinu deficit je blago rastao za 3,3%.

BiH je sa Turskom i članicama CEFTA-e ostvarila obim trgovine koji obuhvata 28,8% u ukupnom obimu spoljne trgovine, a iskazan vrijednosno iznosi 6,8 milijardi KM. Tokom 2011. godine također je došlo do povećanja uvoza iz asocijacije Turska i članice CEFTA za 6,9% u odnosu na prošlu godinu. Nominalna vrijednost uvoza iznosila je 4,2 milijarde KM i ostvareno je učešće uvoza od 27,6%. Izvoz iz BiH u 2011. godini imao je veći rast od uvoza i povećao se za 18,3% u odnosu na 2010. godinu. Učešće izvoza na ova tržišta iznosi 31,1% od ukupno ostvarenog izvoza tokom 2011. godine. BiH je u trgovanju sa Turskom i članicama CEFTA-e ostvarila deficit u visini od 1,7 milijardi KM, što čini 23,7% ukupnog deficita ostvarenog u 2011. godini. Deficit sa Turskom i članicama CEFTA-e u 2011. godini smanjen je za 6,5% u odnosu na prošlu godinu. Već od 2008. godine primjetan je uticaj SAA sporazuma, koji je bio više izražen tokom 2009. i 2010. godine, jer su do 2008. godine najveći doprinos promjenama kako uvoza tako i izvoza davale zemlje iz asocijacije Turska i članice CEFTA, a od 2009. godine najveći doprinos promjenama uvoza i izvoza imaju zemlje članice EU. Očekivati je da će se taj trend nastaviti i u budućnosti, jer je sa SAA sporazumom tržište EU otvorenije za BiH i moguće je da će polako dolaziti i do promjene u strukturi porijekla kako uvoznih tako i izvoznih kategorija proizvoda.

Grafikon 34: Učešće u ukupnom uvozu i izvozu po grupacijama zemalja za 2010. i 2011.

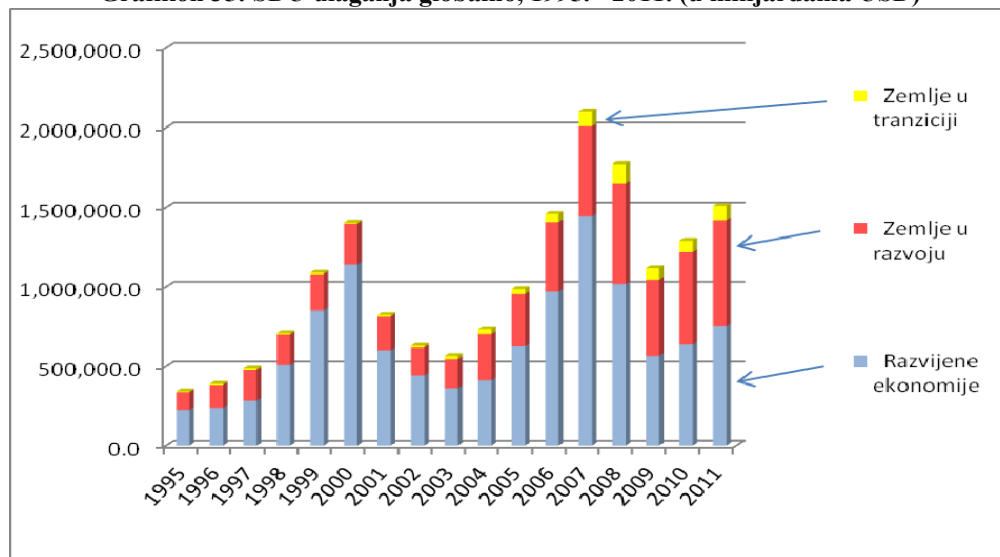
Izvor: Agencija za statistiku BiH

V STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

Ulaganja u svijetu i u regionu

Prema podacima UNCTAD-a, strana direktna ulaganja u svijetu iznosila su oko 1.508,6 milijardi USD, i u poređenju s ulaganjima u iznosu od 1.289,7 milijardi USD u 2010. ostvarila su povećanje u iznosu od 17 %. Pritom su ulaganja u Jugoistočnu Evropu i CIS⁸⁴ ostvarila rast od 30,6 % u odnosu na prošlu godinu, a zemlje u razvoju nešto manji rast od 13,7 %.

Grafikon 35: SDU ulaganja globalno, 1995. - 2011. (u milijardama USD)

Izvor: UNCTAD

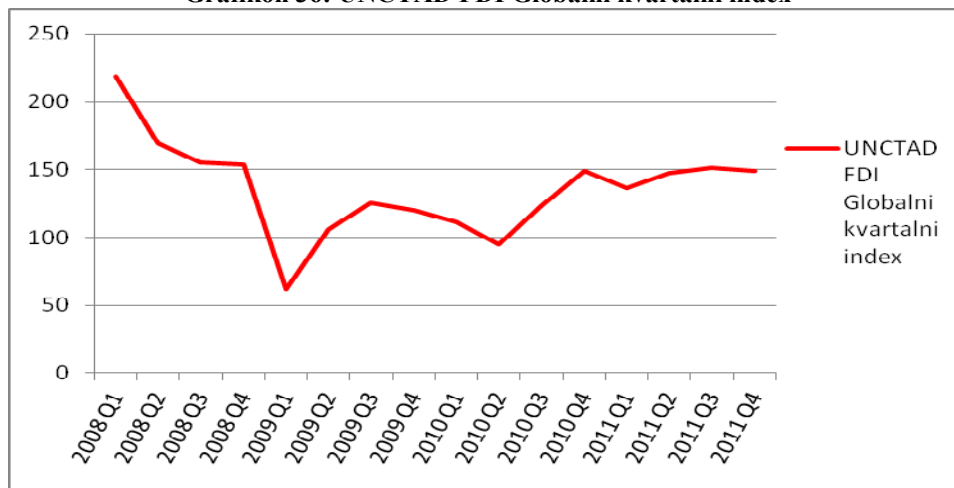
Tako su SDU prema razvijenim zemljama veća za 18,5 % u odnosu na prošlu godinu, mada među njima USA bilježi pad priliva 7,7% dok zemlje Evropske unije i pored krize u eurozoni (Grčka) bilježe rast priliva od 31,9% u odnosu na prošlu godinu. SDU prema zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama već drugu godinu zaredom rastu i zajedno prelaze vrijednosti 50% ukupnih SDU u svijetu (755,4 milijarde USD). Od toga najveći dio je pripao Istočnoj i Jugoistočnoj Aziji (343,7 milijardi USD) koje u 2011. godini bilježe rast od 11,4%.

Zanimljivo je da su u strukturi SDU nova ulaganja⁸⁵ u drugim zemljama zabilježila pad od 3,3 %, dok su ulaganja u već postojeće kompanije u vidu akvizicija i spajanja od strane velikih korporacija (TNC) doživjela porast od 49,7%. Evidentna kvartalna fluktuacija SDU u svijetu tokom 2011. godine, gdje je poslije ostvarenog rasta u prva dva kvartala došlo do blagog pada u zadnja dva kvartala, daje nagovještaj nastavka još uvijek neriješene dužničke krize u zemljama Evropske unije.

⁸⁴ Commonwealth and Independent states (Rusija, Bjelorusija, Ukrajina i Kazahstan);

⁸⁵ Greenfield investment;

Grafikon 36: UNCTAD FDI Globalni kvartalni index

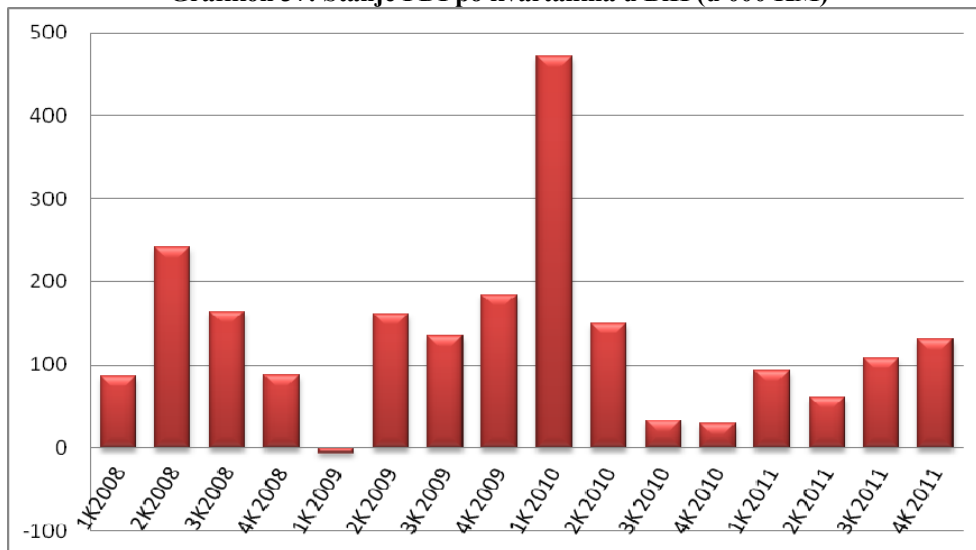

Izvor :UNCTAD

Ulaganja u Bosni i Hercegovini

Strana direktna ulaganja u Bosni i Hercegovini u 2011. bilježe pad u odnosu na vrijednosti u istom periodu 2010. godine. Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u BiH strana ulaganja u 2011. Iznosila su 391,9⁸⁶ miliona KM (prema CBBiH 612,1 miliona KM), što predstavlja smanjenje u odnosu na ulaganja u istom periodu 2010. godine za 42,5 %. Treba uzeti u obzir da je ovaj iznos ulaganja također i manji za 57 % od prosjeka ulaganja u zadnjih pet godina (912,7 miliona KM⁸⁷).

Grafikon 37: Stanje FDI po kvartalima u BiH (u 000 KM)

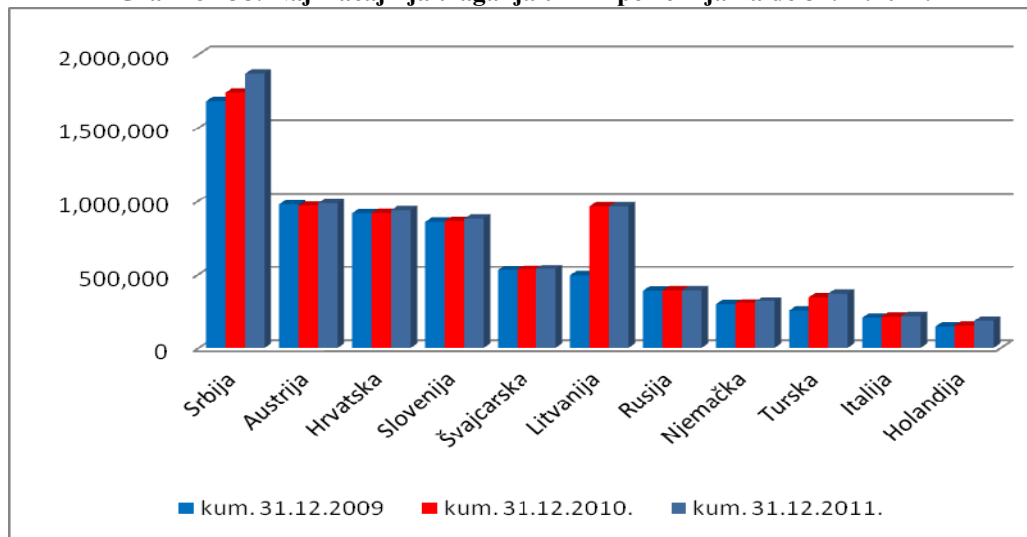
Izvor: MVTEO

⁸⁶ Podatak dobijen na osnovu novog sistema evidentiranja registracije stranih privrednih subjekata kod nadležnih sudova, dok su u prethodnim godinama evidentirani od strane Ministarstva vanjske trgovine ekonomskih odnosa;

⁸⁷ Treba uzeti u obzir da su ulaganja u 2007. godini bila rekordna (privatizacija Telekom RS) i iznosila su 2.440 miliona KM;

U Federaciji BiH je uloženo 184,41 miliona KM, a u Republici Srpskoj 207,31 miliona KM, te u Brčko Distriktu 0,18 miliona KM. Najveća ulaganja se odnose na društva Delta Maxi 36,1 miliona KM (povećanje kapitala, trgovački lanac, Srbija), Hypo Alpe Adria Bank ad Banja Luka 48,75 miliona KM (povećanje kapitala, Austrija), Jajce Alloy Wheels Jajce 35,4 miliona KM (metalni proizvodi, Luksemburg), Restruct Sarajevo (trgovina motornim gorivima, Rusija). U isto vrijeme, najveća smanjenja kapitala odnose se na OMV BiH doo 38,7 miliona KM (Austria), M-BL Društvo za trgovinu na veliko i malo d.d. Banja Luka 27,7 miliona KM (Slovenija), Organika BH d.o.o. 16 miliona KM (Poljska), Opeka d.d. Sarajevo 13,95 miliona KM (Hrvatska).

Grafikon 38: Najznačajnija ulaganja u BiH po zemljama do 31.12.2011.

Izvor: MVTEO

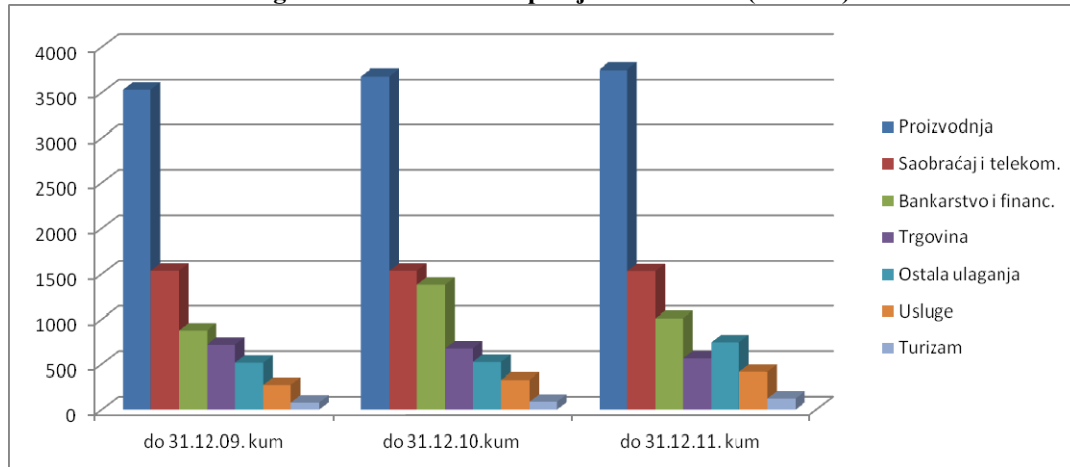
Najznačajnija ulaganja po zemljama u 2011. godini:

- Srbija 124,2 miliona KM (31,69%)
- Luksemburg 71,63 miliona KM (18,28%)
- Holandija 31,63 miliona KM (8,1%)
- Saudijska Arabija 26,43 miliona KM (6,75%)
- Turska 24,59 miliona KM (6,27%)
- Hrvatska 18,47 miliona KM (4,7%)
- Austrija 16,1 miliona KM (4,1%)
- Slovenija 15,59 miliona KM (3,98%)
- Katar 14,67 miliona KM (3,74%)
- Kajmanska ostrva 12,9 miliona KM (2,5%)
- Njemačka 12,89 miliona KM (3,29%)

što čini 94,2% ukupnih ulaganja u 2011. godini.

Registrovani ukupni strani kapital pretežno se odnosi na ulaganja u oblast proizvodnje sa 39,9%; oblast bankarstva i finansija sa 15,5% %; usluge sa 23,9%

Grafikon 39: Registrovane FDI u BiH po djelatnostima u (000.000) KM

Izvor: MVTEO

Nesiguran oporavak privrede, visoki budžetski deficit i kriza eura uz smanjenje i kreditnog rejtinga većeg broja zemalja u eurozoni značajno su uticali na slab oporavak i oscilacije u ulaganjima u BiH tokom 2011. godine (pad ulaganja u drugom kvartalu pa onda rast u zadnja dva). Od događaja koji su imali, a koji će i u budućnosti imati uticaja na priliv SDU svakako treba spomenuti da je 16.05.2011. Internacionalna kreditna agencija Moody Investor Service smanjila kreditni rejting BiH sa *stabilan na negativan B2*, te 30.11.2011. godine *Standard & Poors* sa *B+* na *B na posmatranju negativno*. S testnim radom otpočeo je sistem jedinstvenog evidentiranja i izvještavanja o registracijama SDU u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Ovaj projekat je unaprijedio sistem registracije svih stranih investitora i njihovih ulaganja u BiH, te će time ukupan iznos evidentiranih uloženi sredstava biti veći i tačnije registrovan.

Proces privatizacije državnog udjela u vlasništvu nekih strateških preduzeća u 2011. godini još nije otpočeo.⁸⁸ Privatizacija najprofitabilnijih firmi iz oblasti telekomunikacije i energetike je odložena do daljnjeg, a evidentno je i kašnjenje velikih investicionih ulaganja u oblasti energetike po principu zajedničkih ulaganja sa stranim partnerima. Učešće stranih partnera u ovim projektima u narednom periodu bi znatno povećala direktna strana ulaganja u Bosni i Hercegovini, i postala pored velikih infrastrukturnih radova (Koridor 5 C) jedan od glavnih pokretača budućeg ekonomskog razvoja zemlje. Povećanja stranih direktnih investicija u svijetu, a posebno prema zemljama u razvoju i tranziciji (gdje su po prvi puta premašile ulaganja u razvijene zemlje), te umjereni izlazak iz krize najrazvijenijih zemalja svijeta (SAD) daje realnu osnovu za očekivanje povećanja ulaganja SDU ulaganja prema Bosni i Hercegovini u narednom periodu.

⁸⁸ Vlada Federacije BiH usvojila Plan privatizacije za 2011., koji još nije otpočeo sa realizacijom;

VI POSLOVNO OKRUŽENJE

Uvod

Unapređenje poslovne klime jedan je od deklariranih prioriteta ekonomske politike za Bosnu i Hercegovinu i obaveza preuzetih iz mape puta ka Evropskom partnerstvu i Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

Za sve privredne subjekte je važno da okruženje u kojem posluju bude uređeno. Što manje administrativnih prepreka uz odgovarajuću zakonsku regulativu, dostupna odgovarajuća radna snaga i povoljni izvori finansiranja osnovni su preduslovi za povoljnu poslovnu klimu. Kako ni BiH nije ostala imuna na globalnu finansijsku i ekonomsku krizu tako je potreba za unapređenjem poslovne klime sve izraženija.

Međunarodni izvještaji o poslovnom okruženju i konkurentnosti BiH u svijetu

Prema rezultatima koje je objavila Svjetska banka (Doing Business 2012.), Bosna i Hercegovina je poboljšala poziciju za dva mjesta, te se popela na listi sa 127. na 125. mjesto u svijetu. Poredeći kvalitetu poslovnog okruženja Bosna i Hercegovina i dalje zaostaje za drugim zemljama u regionu⁸⁹. Napredak je ostvaren u oblasti registracije vlasništva, odnosno zemljišta u Sarajevu (projekt digitalizacije registracije zemljišta), te pojednostavljenje procedura prilikom prijavljivanja i plaćanja doprinosa za zaposlene radnike (jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa).

Tabela 12: Rangiranje BiH prema Doing Business 2012.

Elementi okruženja	DB 2012 Pozicija	DB 2011 Pozicija	Promjena u poziciji
Početak posla	162	161	dole 1
Dobijanje dozvola	163	173	gore 10
Pristup el.energiji	157	157	Bez promjene
Registracija vlasništva	100	101	gore 1
Dobijanje kredita	67	64	dole 3
Zaštita investitora	97	93	gore 4
Plaćanje poreza	110	108	gore 2
Prekogranična trgovina	108	109	gore 1
Provođenje ugovora	125	125	Bez promjene
Rješavanje nelikvidnosti	80	78	dole 2
Ukupno	125	127	gore 2

Izvor: Doing Business 2012, World Bank

⁸⁹ Poređenja radi, BiH je na 125. mjestu dok joj je najbliža u regionu Albanija na 82. mjestu;

Ekonomije svijeta rangirane su prema lakoći poslovanja od 1-183, gdje više rangirana zemlja znači da je regulatorna i poslovna okolina povoljnija za poslovanje lokalnih firmi. Pored toga, sam index predstavlja prosjek devet pojedinih oblasti i više različitih indikatora u pojedinim oblastima koji imaju podjednak uticaj. Te oblasti su: početak posla (gdje je BiH rangirana na 162. mjestu u svijetu), registracija vlasništva, dobijanje kredita, zaštita investitora, plaćanje poreza, prekogranična trgovina, provođenje ugovora, završetak ugovora. Tako je od svih pojedinih oblasti Bosna i Hercegovina najlošije rangirana (163. mjesto) prema dobijanju dozvola za početak poslovanja. Prilikom računanja uzimaju se u obzir broj poslovnih procedura, broj potrebnih dana da se pojedine procedure završe, potrebna sredstva za registraciju odnosno troškovi po glavi stanovnika kao i minimalni kapital koji je potrebno deponovati da bi se otpočelo s poslom.

GEM istraživanje (Global Entrepreneurship Monitor) GEM⁹⁰

U 2011. godini, u Bosni i Hercegovini je zabilježeno poboljšanje u kategoriji *Poduzetničkih aktivnosti u nastajanju* (indikator TEA), gdje je doživjela povećanje od 5,2% u odnosu na poduzetničke aktivnosti u 2010. godini. Međutim, Bosna i Hercegovina je u ovom istraživanju doživjela značajan pad svih ostalih indikatora poduzetničkih aktivnosti u 2011. godini, gdje je najznačajnije smanjenje od 24,9 % stope osnivanja preduzeća. U zaključku se navodi da BiH još ostaje u skupini zemalja s niskim nivom od poduzetničke aktivnosti, iako su postignuta izvjesna poboljšanja u odnosu na prethodne godine.

Zakonska regulativa, skraćenje i pojednostavljenje procedura registracije

Kao pozitivan primjer kojim će se skratiti i pojednostaviti registracija u FBiH, od 01.01.2011. godine, registracija obveznika, uplate doprinosa i osiguranika vršit će se u Poreznoj upravi Federacije BiH i nadležnim poreznim ispostavama. Ovo će se vršiti u Poreskoj upravi zahvaljujući završenom projektu uvođenja elektronskog popunjavanja poreskih prijava, na osnovu provođenja *Zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa* (Sl. ovine FBiH 43/09.) i *Pravilnika o podnošenju prijave za upis i promjene upisa u jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa*. Korisnici Jedinstvenog sistema su: Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje, Zavod za zdravstveno osiguranje i reosiguranje Federacije Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za zapošljavanje, Porezna uprava i Federalni zavod za statistiku.

U Republici Srpskoj, također, od 01.01.2010. godine, na osnovu *Zakona o privrednim društvima* (Sl. gl. RS 127/08) i *Zakona o izmjenama i dopunama zakona o poreskoj upravi* (Sl. gl. RS. 34/09 u RS-u)⁹¹, olakšana je registracija preduzeća i pojednostavljena procedura kada se radi o prijavljivanju radnika. Tako da se sada radnici prijavljuju samo u Poreznoj upravi RS, (dosad se moralo ići u PIO i Zavod za zdravstveno osiguranje). Na osnovu novoga zakona, Poreska uprava je dužna izdavati godišnja uvjerenja iz jedinstvenog sistema svakome obvezniku doprinosa, koja sadrže podatke o stažu osiguranja, iznosu uplaćenih, odnosno neplaćenih doprinosa i iznosu plate za svaku fiskalnu godinu, a početkom primjene ovoga zakona neće se vršiti registracija obveznika u vanbudžetskim fondovima. Primjena ovih zakona je

⁹⁰ <http://www.gemconsortium.org/docs/download/2201>;

⁹¹ <http://poreskaupravar.org/SiteCir/PravnaAkta.aspx>;

imala za cilj pojednostavljenje registracije novih preduzeća s odredbama za preduzeća u skladu sa standardima EU.

Usvojen je *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stranim ulaganjima u RS* (NSRS 28.04.2011. godine⁹²), koji je u skladu s usvojenim promjenama zakona na nivou BiH (*Izmjene i dopune zakona o politici direktnih stranih ulaganja u BiH* Sl. gl. 48/10). Izvršena je liberalizacija u oblasti namjenske industrije u pogledu vlasništva uz uslov prethodnog odobrenja Vlade RS. Zakon je predvidio i osnivanje Savjeta za strane investitore kao savjetodavnog tijela Vlade RS, čija je funkcija analiza poslovnog okruženja za strane investicije i predlaganje preduzimanja mjera i postupaka radi otklanjanja prisutnih ograničavajućih faktora za strane investitore, te iniciranje izmjena zakona i drugih podzakonskih akata kojima se podstiču i olakšavaju strana ulaganja.

Usvojen je i *Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o privatizaciji državnog kapitala u preduzećima RS* (28.04.2011. godine NSRS), s ciljem da se privatizovanim preduzećima omogući što brži upis prava svojine u javnim knjigama i koji predviđa da Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove preuzme od sudova nadležnost zahtjeva u vezi sa pretvaranjem prava na nepokretnostima u društvenoj svojini u pravo svojine.

Od zakona koji bi trebali podstaknuti privrednu djelatnost interesantan je *Zakon o izmjenama zakona o trgovini* koji također predviđa osnivanje Savjeta za razvoj trgovine RS, kao savjetodavnog tijela za potrebe unapređenja razvoja trgovine.

Javno-privatno partnerstvo

Javno-privatno partnerstvo (JPP) jedna je od obećavajućih formi saradnje javnog i privatnog sektora. Saradnja se temelji na prepoznavanju koristi koje javni i privatni sektor mogu imati od udruživanja finansijskih sredstava, znanja i ekspertize u cilju poboljšanja osnovnih usluga za sve građane. U BiH saradnja javnog i privatnog sektora se javlja u obliku koncesija i raznih formi institucionalnih oblika JPP-a (preduzeća u potpunom ili većinskom javnom vlasništvu koja ispunjavaju javnu funkciju i dr.). U FBiH još nije donesen zakon o javno-privatnom partnerstvu mada je dio koji se odnosi na područja javne nabave i koncesija dijelom regulisan već postojećim zakonodavstvom.

U cilju otklanjanja administrativnih barijera, te oživljavanju poslovne klime i davanju podsticaja u privlačenju stranih i domaćih investitora, usvojene su izmjene postojećeg zakona, te je donesen *Zakon o izmjenama zakona o javnom partnerstvu u Republici Srpskoj* (Sl.gl.RS,63/11), s ciljem skraćivanja procedure pri realizaciji projekata u modelu javno-privatno partnerstvo. Pitanja iz oblasti javno-privatnog partnerstva, kao što su predmet, načela, načini, oblici i uslovi pod kojim se može ostvariti javno-privatno partnerstvo kao oblik udruživanja resursa, kapitala i stručnih znanja radi izgradnje, sanacije i održavanja infrastrukture, regulisana su u postojećim *Zakonom o javno-privatnom partnerstvu u Republici Srpskoj* (Sl. gl. RS, 59/09), dok se postupak realizacije projekata javno-privatnog partnerstva uređuje *Uredbom o postupku realizacije projekata javno-privatnog partnerstva u Republici Srpskoj* (Sl. gl. RS, 104/09).

---

⁹² <http://www.narodnaskupstinars.net/latn/?page=133&kat=10&vijest=3354>;

Osnovni oblici JPP mogu biti:

- Prvi od ugovornih oblika JPP je koncesijski model za obavljanje javnih poslova;
- Drugi oblik JPP odnosi se na tzv. privatnu finansijsku inicijativu (PFI – Private Finance Initiative). Ovaj oblik JPP osigurava gradnju novih objekata i ima veliki značaj;
- Treći oblik JPP je izdavanje u zakup kod kojeg privatni partner ne investira u projekat, nego upravlja njime u određenom vremenskom periodu, naplaćujući usluge od korisnika;
- Četvrti oblik JPP su projekti građenja, korištenja i transfera vlasništva na vladu (BOT: build-operate-transfer) i projekti građenja, preuzimanja vlasništva i korištenja (BOO: build-own-operate).

U ugovornom roku vlasništvo na projektu je na privatnom partneru, a nakon njegovog isteka prenosi se u vlasništvo države. Pored BOT aranžmana mogući su i BOO aranžmani kod kojih se na kraju roka dodjele neke koncesije ne vrši prenos izgrađenog projekta, nego se isti zadržava u vlasništvu investitora.

Poreska politika

Pitanje regulacija doprinosa u BiH regulisano je na entitetskom nivou zakonima i doprinosima u oba entiteta. Pored toga, što su zakoni o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate stupili na snagu u oba entiteta, u RS-u su od 01.02. 2011. godine na snazi *Izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak i Izmjene i dopune Zakona o doprinosima* (Sl.gl. RS. 05.01.2011. godine⁹³). Detaljnije objašnjenje u dijelu Javne finansije.

Privatizacija

Zbog sporog oporavka od ekonomske krize u svijetu i zemlji, te opravdanih sumnji da će biti zadovoljeni kriteriji, odustalo se od privatizacije oba telekoma (BH Telekom i HT Mostar), HT Mostar i Aluminijska Mostar, te je usvojen novi Plan privatizacije.

Na osnovu *Plana privatizacije za 2011. godinu* agencije za privatizaciju FBiH predviđena je privatizacija kapitala u državnom vlasništvu u iznosu od oko od 95 miliona KM prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi⁹⁴. U Planu privatizacije je odlučeno da se u 2011. godini pristupi privatizaciji četiri firme, a to su:

- Hidrogradnja d.d. Sarajevo u iznosu od 47,41 miliona KM, putem direktne pogodbe;
- Šipad export-import d.d. Sarajevo, u iznosu 8,46 miliona KM, putem javnog tendera;
- Unis-udružena metalna industrija d.d. Sarajevo, od 32,41 miliona KM, javni tender;
- Energopetrol d.d. Sarajevo, 15,19 miliona KM, ponudom dionica na berzi.

Do kraja 2011.godine se nisu stvorili preduslovi za početak privatizacije tako da se nastavak procesa očekuje u narednoj 2012. godini.

⁹³ <http://slglasnik.org/slgl/documents/2011/001/?lang=s>;

⁹⁴ Prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi u državnom vlasništvu od 95 miliona KM umanjenom prema procjenama Agencije za privatizaciju FBiH za 25 do 35% uz pretpostavku da su kupci firme iz inostranstva;

Razvoj malog i srednjeg poduzetništva (SME)

Evropska unija je malo i srednje preduzetništvo, zajedno s inovacijama, postavila kao prioritet unutar *Lisabonske deklaracije* iz 2000. godine. Iz tih su ciljeva proizašle i politike koje potiču nastajanje i održanje malih i srednjih poduzetnika, a među njima je i *Evropska povelja za mala i srednja preduzeća*, koju su potpisale i zemlje Zapadnog Balkana, među njima i Bosna i Hercegovina. Time se Bosna i Hercegovina obvezala postići napredak u deset područja *Povelje*⁹⁵.

Da bi ispunila pretpostavke za uključenje u proces evropske integracije Bosna i Hercegovina ima obavezu jačati svoje poduzetničke kapacitete. S obzirom da Bosna i Hercegovina ima vrlo kompleksnu administrativnu strukturu, neophodno je razviti sistem i mehanizme za kvalitetno praćenje razvoja ove oblasti na svim nivoima, koji će biti harmonizirani i omogućiti kreiranje usklađenih politika u ovoj oblasti. Pitanje malih i srednjih preduzeća u BiH još uvijek je regulisano na entitetskom nivou tj. zakonima i institucijama na nivou svakog entiteta.

Podrška malom i srednjem poduzetništvu u Federaciji BiH

Politiku podsticaja u FBiH najvećim dijelom vodi Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta prema *Zakonu o podsticaju razvoja male privrede*, programu razvoja male privrede i akcionog plana realizacije projekta *Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u FBiH* za period od 2009. do 2012. godine.

Na temelju odluke o usvajanju *Programa utroška dijela sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava iz tekućeg transfera*, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je 29. 12. 2011. odobrilo grant sredstava za razvoj male privrede u Federaciji BiH. Sredstva su namijenjena za po osam projekata iz Programa tekući transferi-grant za 2011. godinu, u iznosu preko 3 miliona KM.

Subvencionirat će se kamate na poduzetničke kredite kod komercijalnih banaka koji se realiziraju iz programa Vlade Federacije BiH (finansiranje putem Fondacije OdRaz u okviru projekta EAF koji je kreiran u saradnji s Vijećem ministara, entitetskim vladama i Svjetskom bankom). Kreditima koji se plasiraju putem komercijalnih banaka u 2011. godini subvencionirat će se kamata do 3% za tekuću godinu, a što će biti precizirano posebnim sporazumom između Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta i Fondacije OdRaz.

U toku je finalizacija⁹⁶ provođenja projekta uvođenja informacionog sistema malog i srednjeg poduzetništva (MSP). Cilj Projekta je uvođenje informacionog sistema koji će Vladi Federacije BiH omogućiti potpunu integraciju svih podataka ključnih za monitoring nad MSP sektorom. Informacioni sistem registra malih i srednjih preduzeća (ISR MSP) treba da omogućiti preuzimanje podataka u realnom vremenu, kompletnu evidenciju i brzu obradu podataka, te prosljeđivanje informacija do mjesta za analiziranje i donošenje upravljačkih odluka.

Podrška malom i srednjem poduzetništvu u Republici Srpskoj

Institucionalna podrška razvoju sektora malih i srednjih preduzeća bazira se na *Zakonu o podsticanju razvoja MPS*, gdje su definisani nosioci sprovođenja ovog zakona i *Strategije razvoja MPS*. Na nivou RS najvažniji su Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, te Republička agencija za razvoj MPS.

U septembru 2011., Skupština RS usvojila je novu *Strategiju razvoja MPS za period 2011. – 2013. godine*. Ciljevi strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u RS-u od 2011. do 2013.

---

⁹⁵ Obrazovanje i obuka za poduzetništvo, bolje iskorištavanje jedinstvenoga tržišta, jeftinije i brže pokretanje poduzetništva, oporezivanje i finansijska pitanja, kvalitetnije zakonodavstvo i propisi, jačanje tehnoloških kapaciteta malih preduzeća, dostupnost vještina, uspješni moduli poslovanja putem interneta i vrhunska podrška poslovanju, poboljšanje pristupa interneta, jače predstavljanje interesa malih preduzeća;

⁹⁶ Dana 14.06.2011.godine, 10. sjednica Vlade Federacije BiH usvojen izvještaj o implementaciji;

godine su unapređenje konkurentnosti, inovativnosti i povezanosti malih i srednjih preduzeća u funkcionalnu razvojnu infrastrukturu, te stvaranje podsticajnog poslovnog okruženja.

Značajnu ulogu u podsticanju poduzetništva ima i Investiciono razvojna banka Republike Srpske koja pruža finansijsku i savjetodavnu pomoć malim i srednjim preduzećima (MPS) posredstvom kreditnih linija (pet linija direktno i dvije indirektno).

Investiciono razvojna banka Republike Srpske definisala je sedam kreditnih linija i jednu liniju zajmova preko kojih plasira sredstva iz Razvojnog programa RS.

Razvojni projekti finansirani od međunarodnih organizacija

Projekt pod nazivom *Podrška EU izgradnji institucionalnih kapaciteta za regionalni i lokalni ekonomski razvoj i razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH*⁹⁷ (EURELSMED), finansiran od strane Evropske unije u saradnji s pet regionalnih razvojnih agencija u BiH i Republičkom agencijom za razvoj malih i srednjih preduzeća RS, pokrenuo je sistem vaučera za usluge poslovne podrške malim i srednjim preduzećima.

Projekt EURELSMED je osigurao sredstva u vidu vaučera u iznosu od 120.000 eura. Ovaj program, koji pokriva cijelu državu, predviđa subvencioniranje troškova usluga poslovne podrške za mala i srednja preduzeća, omogućavanje lakog pristupa konsultantima, kao i uslugama, i pružanja obuke kako bi mala i srednja preduzeća mogla povećati konkurentnost te se uspješno razvijati i rasti.

Sistem vaučera za mala i srednja preduzeća u BiH provodit će regionalne razvojne agencije (RDA NW, REZ, REDAH, SERDA i NERDA) i Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća Republike Srpske, a predviđeno je da traje od 06. 2011. do 05. 2012. godine.

Poslovni Inkubatori, poslovne zone i klasteri

Poslovni Inkubatori su prema NBIA⁹⁷ definisani kao Fabrika novih preduzeća, gdje je definisano da je uloga poslovnih inkubatora osnivanje, razvoj, podsticanje i pomoć novim preduzećima u prvim etapama razvoja. Poslovne zone, inkubatori i tehnološki parkovi, kao pomoćna poduzetnička infrastruktura, u svijetu pa tako i u Bosni i Hercegovini predstavljaju značajan instrument podsticanja razvoja poduzetništva, ali i opšteg ekonomskog rasta za pojedine regije.

U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji osam inkubatora, u kojima je 118 preduzeća s više od 770 zaposlenih. U rekonstrukciju postojećih inkubatora uloženo je 9 milijuna KM⁹⁸.

Trenutno u Republici Srpskoj radi pet poslovnih inkubatora⁹⁹. Kao glavni nedostaci postojećih poslovnih zona navode se nedostatak bolje vertikalne koordinacije i izrada i sprovođenje akcionog plana razvoja poslovnih inkubatora i programa za sufinansiranje njihovog razvoja.

Klasteri se najčešće definišu kao geografska koncentracija povezanih kompanija, specijalizovanih dobavljača, usluga održavanja i institucija (kao što su univeziteti, instituti, razvojne agencije, komore).¹⁰⁰

Osnovna uloga klastera je da preduzeća i organizacije međusobnim umrežavanjem i kontaktima poboljšavaju svoj nastup na tržištima i podižu konkurentnost; smanjuju se troškovi transporta i drugi vezani troškovi zbog blizine dobavljača, izlazak na nova tržišta je olakšan i olašana je veza preduzeća i naučno istraživačkih institucija. U Bosni i Hercegovini klasteri su tek u početnoj fazi razvitka, u kojem su međunarodne organizacije imale važnu ulogu.

U Bosni i Hercegovini postoje sljedeći klasteri¹⁰¹: Automobilski klaster, Klaster plastičara i alatničara u Gračanici, Klaster Drvo PD iz Prijedora, Klaster Koža iz Banje Luke, Udruženje proizvođača namještaja Drvo-klaster, Udruženje Drvo-G iz Gradiške, Klaster Solar Group iz Banje Luke, Klaster Doboj i Klaster Drina drvo Srebrenica.¹⁰²

⁹⁷ National Business Incubation Association – NBIA, <http://www.nbia.org/>;

⁹⁸ Projekat razvoj MSP Federaciji BiH;

⁹⁹ Strategija razvoja MSP i poduzetništva u RS-u 2011. – 2013.;

¹⁰⁰ Majkl Porter;

¹⁰¹ Projekat razvoj MSP Federaciji BiH;

¹⁰² Strategija razvoja MSP i poduzetništva u RS-u, 2011. – 2013. godina.

Tehnološki park je mjesto na kojem se povezuju stručnjaci i poduzetnici koji žele ostvariti svoje ekonomske ciljeve bazirane na novim tehnologijama. Tehnološki park je u pravilu planski organiziran, infrastrukturno opremljen i u ekološki uređenom prostoru nudi različite pogodnosti i usluge. Osnivaju se u blizini visokoobrazovnih institucija i istraživačkih centara te privlače vrhunske stručnjake, ali i mlade talente koji se u njima dalje usavršavaju i obrazuju. Tehnološkim parkovima je cilj koncentracija znanja, visoke tehnologije i obrazovanja uz njihovu primjenu u proizvodnji.

U Bosni i Hercegovini postoje Tehnološki park Banja Luka, 2008. godini započeo je s radom Tehnološki park Mostar, a uskoro će se pokrenuti i Tehnološki park Zenica.

DODATAK

Godišnji izvještaj 2011.

Tabela 1: Industrijska proizvodnja u BiH

Stopa rasta u % g/g

	2007	2008	2009	2010	2011												
					Jan.	Feb.	Mart	April	Maj	Juni	Juli	Avg.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan-Dec
INDUSTRIJA UKUPNO	6,6	7,3	-3,3	1,6	17,5	6,6	8,0	3,2	2,3	10,4	10,1	4,5	1,8	0,6	5,4	0,4	5,6
C) VAĐENJE RUDA I KAMENA	-1,2	12,7	-2,8	-3,8	31,7	12,9	6,4	19,4	20,8	31,1	42,4	18,9	9,3	3,1	3,3	4,9	15,6
D) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	9,3	5,6	-4,6	1,9	22,5	9,9	9,9	3,3	2,0	7,3	2,2	-2,2	1,5	-0,9	6,6	6,5	5,0
E) PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	3,1	9,6	0,1	3,7	3,3	-3,6	3,6	-5,3	-5,2	10,0	23,7	22,6	-2,2	4,1	3,1	-16,3	2,0
C VAĐENJE RUDA I KAMENA																	
CA Ugalj, lignit i treset	-1,6	14,0	2,2	-4,4	38,3	10,6	3,3	11,1	21,9	28,2	40,8	21,3	6,7	9,4	6,8	0,8	15,2
CB Rude i kamen	0,0	8,3	-21,2	-0,8	-8,6	28,9	23,5	64,0	15,4	44,6	48,1	11,3	18,0	-16,7	-10,2	37,4	17,4
D PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA																	
DA Hrana, piće i duhan	5,8	3,5	6,3	-1,5	-1,7	-0,8	-1,6	-12,1	-8,8	-7,6	-12,1	-8,0	-1,7	-3,4	-7,6	-5,6	-6,4
DB Tekstil i tekstilni proizvodi	1,7	9,0	-3,0	10,5	15,0	23,5	15,7	26,9	11,8	8,9	4,4	6,7	1,4	-0,9	-14,9	-27,7	4,9
DC Koža i proizvodi od kože	-5,3	-3,9	-1,8	4,0	5,1	33,7	25,2	25,2	29,2	29,7	25,1	-0,4	20,5	10,2	-3,0	8,1	17,3
DD Drvo i proizvodi od drveta izuzev namještaja	14,7	-11,3	-16,0	2,4	16,4	32,3	23,4	22,8	10,9	1,9	7,5	0,1	5,8	2,5	-8,7	8,3	8,9
DE Celuloza, papir i proizvodi od papira; izdavaštvo i štamparstvo	12,9	6,8	-3,0	-2,1	10,8	16,1	-2,7	0,9	-3,1	3,4	2,8	-1,3	13,0	6,9	14,0	9,0	5,6
DF Koks i derivati nafte	13,3	220,8	498,6	14,9	15,8	37,7	26,3	-54,5	16,3	-0,9	7,5	-10,4	2,5	12,4	161,3	43,5	13,6
DG Hemikalije, hem. proizvodi i vještačka vlakna	20,0	29,2	34,9	-1,9	54,1	14,5	31,2	38,4	0,3	35,9	-3,4	-11,5	25,3	3,0	28,2	58,6	20,4
DH Proizvodi od gume i plastike	16,6	-0,4	-16,7	18,7	16,3	10,0	16,9	9,2	9,1	-0,7	8,2	14,2	9,5	23,9	1,8	-1,0	9,0
DI Proizvodi od ostalih nemetala	6,2	10,9	-20,7	-3,8	46,4	53,0	3,3	-1,6	1,0	34,8	-6,1	-6,3	-3,7	-1,3	-0,4	-6,9	3,8
DJ Bazni metali i proizvodi	7,8	1,6	-17,2	0,2	27,8	7,3	5,7	-4,3	7,4	18,0	24,3	-0,3	1,7	-3,1	24,2	8,9	8,9
DK Mašine i uređaji	25,9	11,0	-22,3	5,6	36,4	56,0	185,3	52,6	-21,6	-19,9	-2,5	-15,2	-41,9	-31,8	-20,6	-29,2	3,0
DL Električni i optički uređaji	21,2	-6,7	-25,5	-9,0	-2,4	23,8	28,2	18,3	15,0	-2,6	6,0	-17,2	23,2	0,0	-16,2	-27,6	0,8
DM Saobraćajna sredstva	-20,3	-7,2	2,9	20,8	281,7	-15,5	-29,6	10,3	-18,1	-22,4	-44,0	-38,2	0,0	2,4	-9,8	-31,5	-11,1
DN Ostali proizvodi d.n.	26,5	23,4	-8,7	16,6	16,4	-10,8	-12,3	-1,5	0,1	-25,5	-13,2	26,3	-8,5	0,2	-13,4	13,7	-3,2
E PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM																	
E Proizvodnja i snabdijevanje el. i toplotnom energijom	3,1	9,6	0,1	3,7	3,3	-3,6	3,6	-5,3	-5,2	10,0	23,7	22,6	-2,2	4,1	3,1	-16,3	2,0

Izvor: Agencija za Statistiku BiH

Tabela 2: Industrijska proizvodnja u FBiH

Stopa rasta u % g/g

	2007	2008	2009	2010	2011												
					Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan-Dec
INDUSTRIJA UKUPNO	8,6	7,9	-11,6	4,2	8,8	4,9	8,4	1,9	1,5	5,6	4,1	3,2	5,5	-1,4	-2,7	-6,4	2,5
C) VAĐENJE RUDA I KAMENA	5,6	5,1	-3,6	-4,3	12,4	6,0	6,3	28,1	32,6	17,3	28,9	12,7	16,6	-1,4	-6,3	6,6	12,3
D) PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	11,7	8,2	-16,1	6,9	9,5	8,7	7,3	-1,1	-1,6	-0,5	-5,7	-2,4	4,3	-1,5	-6,8	-3,2	0,0
E) PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	1,7	9,1	-4,3	2,4	6,4	-2,8	12,9	-5,4	-6,3	19,9	23,2	15,4	0,8	-0,6	14,0	-20,2	3,3
VAĐENJE RUDA I KAMENA																	
10) Vađenje kamenog i mrkog uglja, lignita i treseta	4,2	9,4	-2,2	-3,6	6,1	3,5	4,5	15,8	26,3	22,1	18,5	8,6	18,9	2,5	-1,0	5,5	10,4
13) Vađenje ruda metala	15,3	-9,0	-20,0	-1,7	75,8	9,4	-19,3	36,1	2,7	-11,5	36,6	-5,7	9,5	6,4	-37,5	-34,7	2,5
14) Vađenje ostalih ruda i kamena	10,8	-11,2	-11,1	-9,8	91,3	36,1	35,6	183,0	117,3	-0,7	112,1	38,0	5,6	-19,2	-25,8	19,3	27,2
PRERADIVAČKA INDUSTRIJA																	
15) Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	7,9	3,4	-6,9	-2,3	-7,1	6,7	-2,5	-6,4	-5,9	-9,7	-5,8	1,8	10,2	1,6	-4,6	-7,6	-2,9
16) Proizvodnja duhanskih proizvoda	-4,1	5,9	12,8	-17,8	-12,3	-43,1	44,8	-29,7	-19,1	-3,7	-16,5	-2,4	-9,3	-7,7	-20,9	-3,2	-11,2
17) Proizvodnja tekstila prediva i tkanina	-22,2	13,2	-9,6	28,9	26,3	27,3	15,8	14,9	28,3	-5,8	-15,5	-11,1	-5,8	2,8	-15,1	-4,2	3,2
18) Proizvodnja odjevnih predmeta, dorada i bojenje krzna	-0,5	15,7	-15,6	11,5	-7,9	18,3	-6,1	63,0	-7,8	-9,4	-14,1	23,7	2,7	2,7	-3,7	-22,9	1,9
19) Proizvodnja kože i predmeta od kože i obuće	4,3	4,7	-10,9	11,1	12,8	12,7	-1,0	9,1	14,9	13,5	0,9	-11,4	13,5	-1,5	-11,0	0,4	4,4
20) Prerada i proizvodi od drveta i plute	3,0	-3,4	-23,7	8,8	21,7	22,8	22,2	15,3	7,7	-15,5	3,8	-11,4	-4,2	-3,3	-18,9	3,7	1,5
21) Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-5,6	9,6	2,4	-6,2	24,1	25,6	-1,0	6,5	-8,2	3,3	-6,3	8,5	-8,2	9,7	-6,6	-6,2	1,7
22) Izdavačka djelatnost, štampanje i reprodukcija snimanih materijala	32,0	14,6	0,5	-6,7	-16,6	2,3	4,2	-4,3	3,0	9,4	12,0	-4,2	18,2	-5,6	38,3	18,0	6,6
23) Proizvodnja koksa i derivata nafte	32,4	-2,5	3,6	50,1	8,8	18,5	21,0	-0,5	-1,6	-4,9	-3,2	5,4	-10,1	-24,9	-32,2	-22,3	-4,3
24) Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	21,7	51,4	3,0	5,3	65,0	27,1	39,8	13,8	-4,0	20,2	-11,0	-13,5	21,7	9,1	43,5	35,0	18,4
25) Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	16,2	-0,8	-22,4	30,5	26,4	5,7	25,1	18,7	1,3	-4,3	2,8	25,4	13,4	-3,3	15,4	3,3	14,1
26) Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala	5,4	8,8	-25,8	1,8	44,7	46,2	-4,0	-6,2	-1,3	27,5	-13,0	-17,0	-4,4	-10,7	-8,6	6,9	-1,7
27) Proizvodnja osnovnih metala	6,6	4,3	-17,6	18,1	23,1	5,2	30,7	13,1	20,5	8,1	15,0	9,0	10,8	-0,1	3,5	5,2	11,4
28) Proizvodnja metalnih proizvoda osim mašina	37,9	1,8	-34,4	3,8	1,9	-15,0	3,4	-8,6	3,3	22,9	4,4	21,9	2,0	-12,4	-12,2	-1,2	0,1
29) Proizvodnja ostalih mašina i uređaja	40,3	0,5	-29,5	24,5	29,9	36,9	45,0	-21,0	3,4	6,9	24,0	-12,5	53,8	22,6	-2,5	1,8	12,7
30) Proizvodnja kancelarijskih i računarskih mašina	47,1	-12,2	-60,4	-25,5	6,8	14,1	-47,3	-71,9	-69,3	-31,2	-39,2	17,3	-12,0	14,8	-45,8	-68,7	-37,2
31) Proizvodnja drugih elektronskih mašina i aparata	-20,0	-3,1	-31,3	19,2	14,4	48,2	46,8	85,9	8,9	-5,6	-7,5	29,6	50,4	5,7	-23,2	-10,3	15,3
33) Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	3,1	19,9	-12,5	-4,5	-5,6	5,8	27,4	0,1	-10,5	-44,9	-40,9	-37,1	-29,8	-0,2	16,3	15,7	-12,6
34) Proizvodnja motornih vozila i prikolica	56,9	-2,4	-70,8	-44,3	-64,2	-46,1	-51,5	-49,4	-50,5	-61,4	-59,2	-58,2	-58,9	-50,3	-60,4	-52,0	-55,4
35) Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	-23,0	80,1	-45,2	-24,4	64,6	201,0	-34,9	-21,8	-48,8	16,5	-54,9	-61,2	-52,7	-50,2	-67,2	-28,2	-33,4
36) Proizvodnja namještaja i sličnih proizvoda	16,3	-11,7	-24,8	43,7	-1,0	-4,7	-9,9	-8,5	-3,6	-18,1	-18,9	-12,2	-6,7	-15,0	-34,1	-19,5	-13,3
37) Reciklaža	8,8	4,2	-33,8	51,5	-4,9	41,7	-6,6	-21,8	-24,3	-6,6	-6,6	10,1	-26,3	-3,2	-2,9	19,1	-6,1
PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM																	
40) Proizvodnja i snabdijevanje el. energijom, gasom, parom i toplom vodom	1,7	9,1	-4,3	2,4	6,4	-2,8	12,9	-5,4	-6,3	19,9	23,2	15,4	0,8	-0,6	14,0	-20,2	3,3
41) Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode																	

Izvor: Federalni zavod za statistiku FBiH

Tabela 3: Industrijska proizvodnja u RS

Stopa rasta u % g/g

	2007	2008	2009	2010	2011												
					Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Jan-Dec
INDUSTRIJA UKUPNO	1,4	16,8	19,0	5,0	8,8	1,7	3,6	2,8	-2,7	7,9	21,1	15,9	3,6	5,9	-0,4	-6,7	4,7
C) VADENJE RUDA I KAMENA	2,7	14,1	-7,5	9,1	57,3	26,4	13,7	14,7	7,0	33,8	65,7	17,8	6,2	0,8	13,6	0,4	18,2
D) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	4,1	19,4	35,1	5,1	9,8	5,2	8,5	6,1	-1,6	8,0	3,7	1,9	4,6	2,7	0,7	0,6	3,9
E) PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	-5,4	10,5	7,9	3,0	-2,0	-9,2	-5,4	-7,8	-8,2	-3,1	35,4	44,3	-0,4	14,7	-8,7	-18,0	0,0
VADENJE RUDA I KAMENA																	
10) Vadenje kamenog i mrkog uglja, lignita i treseta	-13,3	34,3	8,3	-5,9	96,7	19,8	2,2	4,2	17,2	40,1	88,8	43,9	-9,4	17,8	14,4	-5,1	21,6
13) Vadenje ruda metala	-3,4	1,4	-33,1	55,8	-27,3	17,1	17,4	21,9	-25,3	-1,7	35,5	-22,3	25,1	-16,3	18,8	43,8	4,2
14) Vadenje ostalih ruda i kamena	27,2	39,9	-30,6	-25,1	133,5	362,0	114,6	57,5	66,8	103,6	52,6	23,1	31,2	-24,9	-2,3	-26,7	34,4
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA																	
15) Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	-0,6	4,6	0,3	3,9	1,3	-8,6	-13,0	-6,8	-11,7	-4,8	-8,6	-4,4	5,0	-1,4	1,3	-5,0	-4,7
16) Proizvodnja duhanskih proizvoda	-24,4	9,5	38,7	-22,9	-19,4	1,9	-20,8	-52,2	-22,6	-36,6	-40,7	-41,3	-11,9	-60,4	-52,8	33,3	-25,7
17) Proizvodnja tekstila prediva i tkanina	79,4	2,8	-11,6	-42,1	36,2	-2,6	-45,9	119,9	-27,6	76,8	-7,4	87,5	30,2	84,1	23,7	-27,8	22,2
18) Proizvodnja odjevnih predmeta, dorada i bojenje krzna	27,8	-7,3	-19,3	-28,7	9,9	-30,3	13,4	22,2	9,6	-21,2	-0,7	7,8	21,7	26,5	-0,9	-1,9	2,2
19) Proizvodnja kože i predmeta od kože i obuće	-16,1	-10,1	-4,6	24,0	6,1	66,9	69,8	29,5	22,5	28,3	15,6	7,9	27,9	-0,2	-23,0	-0,3	17,9
20) Prerada i proizvodi od drveta i plute	-8,7	-8,2	-30,3	1,1	12,2	29,1	21,1	24,7	11,7	19,5	11,2	7,4	11,4	10,0	4,4	15,2	14,0
21) Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	17,0	6,5	1,3	-4,7	-9,8	3,3	-9,8	-4,9	-8,7	-8,7	-10,5	13,3	12,8	-3,9	-0,2	-7,8	-3,5
22) Izdavačka djelatnost, štampanje i reprodukcija snimanih materijala	-3,2	3,1	-16,4	14,7	-1,4	12,6	11,9	6,5	-14,4	-8,1	-4,4	-5,3	-19,4	23,0	2,2	-15,6	-2,9
23) Proizvodnja koksa i derivata nafte	8,6	574,8	1234,5	12,5	22,7	32,6	26,0	-57,9	17,5	7,4	16,3	-14,2	5,5	12,1	189,6	37,8	15,5
24) Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	-2,8	2,4	150,1	-2,6	52,5	-10,9	16,0	71,9	13,8	-27,7	4,2	40,6	21,9	8,2	1,5	16,8	12,7
25) Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	-3,9	-3,0	-21,7	-6,1	5,0	14,8	-7,3	-11,7	-4,2	-3,0	4,6	4,1	16,3	-15,7	6,5	-8,5	-0,6
26) Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala	7,3	19,0	-12,3	5,7	-42,8	11,5	-1,1	-1,3	5,0	32,0	-1,0	3,0	-13,0	8,3	14,0	-12,2	3,2
27) Proizvodnja osnovnih metala	-15,1	5,2	-39,6	31,8	-4,9	-8,7	1,3	-5,1	-16,2	7,7	1,3	11,2	-0,7	9,6	11,3	6,7	0,7
28) Proizvodnja metalnih proizvoda osim mašina	5,7	-14,0	-35,1	3,3	30,6	12,5	1,3	9,0	-22,1	3,4	15,1	-9,9	15,4	-6,7	-6,2	12,8	2,8
29) Proizvodnja ostalih mašina i uređaja	30,9	13,1	-28,8	35,3	37,9	-22,5	13,4	-44,6	-17,4	88,9	17,9	-81,9	-74,3	-39,7	29,7	31,4	-28,4
30) Proizvodnja kancelarijskih i računarskih mašina	37,8	-14,0	-4,3	15,7	2,1	47,1	56,6	30,9	35,5	5,7	36,5	16,2	33,2	26,6	44,6	66,3	32,9
31) Proizvodnja drugih elektronskih mašina i aparata	-10,0	116,1	-41,5	31,8	16,0	48,1	10,8	11,8	19,6	55,6	15,5	9,5	8,4	-26,8	-12,4	-39,8	5,1
33) Proizvodnja medicinskih, preciznih i optičkih instrumenata	-66,7	-84,2	12,1	70,9	125,8	32,2	290,7	167,2	906,5	410,3	-28,9	-89,8	233,1	-27,3	-37,0	-21,7	19,5
34) Proizvodnja motornih vozila i prikolica	-7,6	-12,3	0,7	-11,1	50,3	-1,6	-6,9	18,0	-2,0	-18,9	6,6	-20,6	40,8	10,2	-16,2	28,9	5,3
35) Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	14,9	38,0	1241,2	-24,1	-20,9	-12,5	64,4	-36,5	-7,5	134,8	47,1	-32,4	-54,8	-43,3	-43,7	-48,6	-20,1
36) Proizvodnja namještaja i sličnih proizvoda	13,7	17,7	-30,6	-5,1	23,7	13,3	56,0	36,3	42,1	15,9	25,1	66,7	14,2	29,9	-1,5	-1,5	24,8
37) Reciklaža	74,0	31,2	-21,0	59,6	177,7	-5,0	8,8	-39,8	-17,7	-38,0	17,0	13,8	-49,0	-43,8	-40,8	6,0	-10,4
PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM																	
40) Proizvodnja i snabijevanje el. energijom, gasom, parom i toplom vodom	-5,4	10,5	7,9	3,0	-2,0	-9,2	-5,4	-7,8	-8,2	-3,1	35,4	44,3	-0,4	14,7	-8,7	-18,0	0,0
41) Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode																	

Izvor: Zavod za statistiku RS

Tabela 4: Realni sektor – industrija i usluge

Rast g/g u %

		2007	2008	2009	2010	2011										
						jan-dec	K1	K2	K3	K4	jul	avg	sep	okt	nov	dec
Industrija	Industrijska proizvodnja - fizički obim	6,6	7,3	1,5	3,7	5,6	10,4	5,2	5,2	2,1	10,4	4,5	1,0	0,6	5,4	0,4
	Intermedijarni proizvodi	6,4	1,2	-9,5	12,0	7,8	14,2	8,1	5,8	4,4	15,9	-0,1	2,6	-1,4	9,2	6,1
	Kapitalni proizvodi	10,1	0,6	49,7	-26,7	-1,2	42,4	0,8	-16,8	-16,6	-13,4	-14,5	-21,5	-14,6	-11,3	-22,6
	Proizvodi za široku potrošnju	12,9	13,6	4,3	5,3	3,3	7,0	2,5	-1,3	5,5	-7,6	-1,0	4,9	0,2	2,2	13,9
	Trajni	24,1	26,3	-5,1	20,6	-2,6	-6,1	-8,1	2,8	0,6	-11,6	27,8	-5,2	2,0	-11,5	13,2
	Netrajni	10,6	10,6	6,8	1,8	4,9	11,4	5,1	-2,3	6,9	-6,7	-7,8	8,1	-0,3	6,5	14,0
	Energija	1,6	11,3	3,5	1,6	6,2	5,6	4,9	15,9	0,3	27,8	20,5	0,9	6,0	6,8	-9,8
Građevinarstvo	Vrijednost izvršenih građevinskih radova	25,5*	24,6*	-19,9*	-17,6*	6,4*	9,0*	19,2*	-8,6*	10,3*	-8,4*	2,6*	-18,1*	9,0*	12,1*	9,9*
	Stambene zgrade	NA	26,9*	-24,5*	-24,2*	5,7*	6,7*	-4,3*	17,5*	3,2*	10,0*	30,4*	13,4*	30,0*	-8,6*	-7,9*
	Nestambene zgrade	NA	18,5*	-25,1*	-32,1*	7,4*	-10,3*	11,2*	-5,8*	27,7*	-7,2*	-5,0*	-5,4*	18,8*	65,9*	3,1*
	Saobraćajna infrastruktura	NA	31,5*	-18,1*	3,5*	8,3*	41,5*	40,5*	-16,5*	3,7*	-13,2*	-2,3*	-30,5*	4,8*	-9,7*	18,7*
	Cjevovodi, komunikacijski i električni vodovi	NA	44,2*	3,7*	-25,1*	3,3*	2,3*	9,2*	-16,3*	16,2*	-10,8*	5,3*	-35,2*	-3,4*	28,8*	21,6*
Prevoz	Cestovni (prevezeno robe)	49,7	15,6	-11,3	-5,1	0,5 [^]	4,5	-1,3	-2,4	-	-	-	-	-	-	-
	Cestovni (prevezeni putnici)	3,9	-4,0	-5,3	3,7	3,4 [^]	1,1	2,4	4,6	-	-	-	-	-	-	-
	Gradsko - prigradski prevoz (prevezeni putnici)	-20,7	-0,5	-0,5	2,3	-3,5 [^]	-1,2	-2,5	-7,7	-	-	-	-	-	-	-
	Željeznički (prevezeno robe)	2,8	7,9	-15,8	-5,8	13,3 [^]	15,5	11,5	13,0	-	-	-	-	-	-	-
	Željeznički (prevezeni putnici)	-3,3	11,2	-27,5	-0,4	-0,6 [^]	1,0	-3,0	0,4	-	-	-	-	-	-	-
Trgovina na malo	Tekuće cijene	14,9*	19,5*	-10,0*	6,6*	10,9*	10,4*	12,8*	9,3*	11,3*	8,3*	10,7*	8,9*	11,9*	9,7*	12,1*
	Stalne cijene (deflacija indeksom CPI)	13,4*	12,0*	-9,6*	4,5*	7,2*	7,1*	8,8*	5,4*	7,8*	4,4*	6,8*	4,9*	8,2*	5,9*	9,0*
Turizam	Dolasci turista - ukupno	20,0*	4,6	-6,3	14,6	4,5	5,0	-	-	-	9,1	2,9	9,1	4,6	-0,2	5,0
	Domaći turisti	17,4*	4,3	-9,5	11,2	1,1	4,2	-	-	-	-2,4	0,1	3,5	2,9	3,0	0,5
	Strani turisti	22,5*	4,9	-3,3	17,5	7,2	5,8	-	-	-	16,4	4,2	13,1	5,8	-3,3	10,9

* Ponderisani prosjek entitetskih indeksa objavljenih od strane entitetskih statističkih zavoda

[^] Period januar-septembar

Tabela 5: Realni sektor - rast g/g u %

			2007	2008	2009	2010	2011										
							jan-dec	K1	K2	K3	K4	jul	avg	sep	okt	nov	dec
Proizvodnja i građevinarstvo	Industrijska proizvodnja - fizički obim	FBiH RS	8,6 1,4	7,9 16,8	-11,6 19,0	4,2 5,0	2,5 4,7	7,4 4,6	3,0' 2,7'	4,3' 13,5'	-3,5' -0,4'	4,1 21,0	3,2 15,9	5,5 3,6	-1,4 5,9	-2,7 -0,4	-6,4 -6,7
	Građevinarstvo (vrijednost radova)	FBiH RS	22,6 29,6	34,1 11,8	-28,2 -8,0	-13,6 -21,9	14,0 -2,0	3,5 17,0	24,8 12,5	4,4 -21,3	19,7 0,0	12,8 -26,8	4,9 -0,1	-2,8 -32,5	11,7 5,5	34,7 -9,8	14,3 5,2
Prevoz	Cestovni (prevezeno robe)	FBiH RS	55,1 20,6	6,1 3,1	-7,7 -9,9	3,6 1,6	0,9^ 4,5	-12,7 24,8	- 8,0	0,2 -3,7	- 0,3	- -	- -	- -	- -	- -	- -
	Cestovni (prevezeni putnici)	FBiH RS	2,3 8,3	-2,4 -4,6	-1,4 -16,9	-0,1 17,8	0,2^ 12,1	-2,1 16,2	- 17,3	-0,4 10,3	- 13,1	- -	- -	- -	- -	- -	- -
	Gradsko - prigradski prevoz (prevezeni putnici)	FBiH RS	-23,7 7,6	-1,3 4,9	-2,1 10,5	2,4 3,3	-3,8^ -2,8	-0,6 -2,7	- -1,8	-9,4 6,1	- 0,9	- -	- -	- -	- -	- -	- -
	Željeznički (prevezeno robe)	FBiH RS	5,4 -0,4	20,9 -4,6	-13,8 -19,2	11,0 24,0	15,9 2,0	16,6 13,8	22,5 -4,1	17,5 6,5	7,3 -6,9	- -	- -	- -	- -	- -	- -
	Željeznički (prevezeni putnici)	FBiH RS	4,5 -7,4	26,0 2,4	-12,5 38,5	7,4 -10,3	1,6 -21,1	24,7 -20,0	10,8 -20,0	-7,6 13,5	-14,0 -53,4	- -	- -	- -	- -	- -	- -
Trgovina na malo	Tekuće cijene	FBiH	14,0	18,3	-9,9	7,4	12,4	11,3	13,4	10,8	13,9	10,0	11,9	10,5	14,2	12,4	14,9
	Stalne cijene (deflacija indeksom CPI)	RS	12,1	10,6	-9,6	5,6	12,4	11,3	13,4	10,8	13,9	10,0	11,9	10,5	14,2	12,4	14,9
	Tekuće cijene Stalne cijene (deflacija indeksom CPI)	RS	16,2 15,1	21,5 14,3	-10,2 -9,8	6,1 3,6	7,6 7,6	6,5 3,8	11,3 11,3	6,8 6,8	5,8 5,8	4,7 4,7	9,1 9,1	6,7 6,7	6,8 6,8	4,4 4,4	6,0 6,0
Turizam	Dolasci domaćih turista	FBiH RS	18,0 11,0	2,7 6,0	-14,2 -4,9	16,7 6,1	2,9 -0,6	-1,8 5,4	- -2,2	- -2,8	- -0,9	-5,7 2,3	9,5 -7,3	11,7 -3,9	8,4 -1,8	7,7 -2,6	-1,5 1,8
	Dolasci stranih turista	FBiH RS	17,9 24,3	1,8 11,6	-0,6 -7,2	25,3 1,3	9,2 2,4	7,8 1,3	- -3,8	- 3,1	- 10,3	20,5 4,9	3,7 5,7	17,8 -1,7	6,3 4,9	-7,6 4,7	4,0 23,5
Ugostiteljstvo	Tekuće cijene	FBiH	24,7	14,2	-2,9	6,9	-5,5^	-10,6	-2,0	5,2	-	-	-	-	-	-	-
	Stalne cijene (deflacija indeksom CPI)	RS	22,9	5,5	-2,6	5,1	-5,5^	-13,6	-2,0	5,2	-	-	-	-	-	-	-
	Tekuće cijene Stalne cijene (deflacija indeksom CPI)	RS	17,6 16,5	31,4 24,2	-0,1 0,3	1,2 -1,3	-2,3^ -2,3^	-1,0 -1,0	-3,4 -3,4	-2,7 -2,7	- -	-1,7 -1,7	-6,3 -6,3	0,2 0,2	- -	- -	- -

Izvor: Entitetski zavodi za statistiku

(') - aritmetički prosjek mjesečnih indeksa

^ Period januar-septembar

Tabela 6: Tržište rada

Period	broj zaposlenih lica*				broj nezaposlenih lica				stopa nezaposlenosti				prosječne neto plate				prosječne penzije*			
	BiH	FBiH	RS	BD	BiH	FBiH	RS	BD	BiH	FBiH	RS	BD	BiH	FBiH	RS	BD	BiH	FBiH	RS	BD
	osobe								%				KM							
o 2008.	694.416	430.745	259.205	15.903	493.344	345.381	135.102	12.862	41,5	44,5	34,3	44,7	752	751	755	730	324	340	297	311
o 2009.	697.441	437.501	258.634	16.120	497.562	347.146	139.536	10.880	41,6	44,2	35,0	40,3	790	792	788	769	336	346	320	326
o 2010.	695.780	438.949	244.453	16.849	516.964	360.513	145.343	11.109	42,6	45,1	37,3	39,7	798	804	784	796	333	340	320	316
o 2011.	691.548	440.747	238.956	16.425	529.644	367.515	150.344	11.785	43,4	45,5	38,6	41,8	816	819	809	807	338	349	321	319
I 2011.	693.885	440.461			526.701	367.180	147.912	11.609	43,2	45,5			807	811	798	790	332	339	320	315
II 2011.	693.366	440.767			527.749	366.481	149.459	11.809	43,2	45,4			799	797	804	784	332	339	320	315
III 2011.	691.803	439.994	239.988	16.489	530.055	367.255	151.076	11.724	43,4	45,5	38,6	41,6	818	823	807	801	332	339	320	315
IV 2011.	691.511	440.419			529.423	366.658	150.911	11.854	43,4	45,4			811	815	803	801	341	354	320	321
V 2011.	691.759	440.429			526.616	365.322	149.573	11.721	43,2	45,3			821	823	816	814	341	353	320	321
VI 2011.	692.834	441.184		16.336	525.877	365.029	149.110	11.738	43,2	45,3		41,8	820	822	817	814	341	353	320	320
VII 2011.	693.282	442.226			528.429	367.113	149.573	11.743	43,3	45,4			813	814	811	807	341	353	321	320
VIII 2011.	690.054	440.201			530.976	369.644	149.765	11.567	43,5	45,6			822	827	813	805	340	353	321	320
IX 2011.	690.942	441.115	237.923	16.535	529.789	367.512	150.669	11.608	43,4	45,4	38,8	41,2	814	820	807	807	340	352	321	320
X 2011.	691.548	442.021			530.893	367.975	150.971	11.947	43,4	45,4			813	818	802	818	340	352	321	319
XI 2011.	689.671	440.677			532.442	368.922	151.576	11.944	43,6	45,6			824	829	813	819	340	352	321	319
XII 2011.	687.917	439.473		16.338	536.781	371.090	153.535	12.156	43,8	45,8		42,7	828	834	815	827	340	352	321	319

Izvor: Agencija za statistiku BiH, entitetski Zavodi za statistiku, Zavod za zapošljavanje FBiH i RS, Zavod za MIO/PIO FBiH i Fond PIO RS

* Broj zaposlenih u BiH, izvor: Agencije za statistiku BiH; broj zaposlenih u FBiH i RS, izvor: entitetski zavodi za statistiku.

* Prosječne penzije u BiH su izračunate na osnovu entitetskih nivoa penzija ponderisanih odnosom ukupnog broja penzionera u svakom od bh. entiteta.

Tabela 7: Rast i struktura monetarnih agregata (kraj perioda)

Period	Rezervni novac (M0)				Transakcijski novac (M1)			Kvazi novac (QM)				M2- ukupno
	Gotovina izvan monetarnih vlasti	Depoziti banaka kod monetarnih vlasti	Prenosivi depoziti kod drugih domaćih sektora kod monetarnih vlasti	Ukupno	Gotovina izvan banaka	Prenosivi depoziti u domaćoj valuti	Ukupno	Ostali depoziti u domaćoj valuti	Prenosivi depoziti u stranoj valuti	Ostali depoziti u stranoj valuti	Ukupno	
1	2	3	4	5=2+3+4	6	7	8=6+7	9	10	11	12=9+10+11	13=8+12
u milionima KM												
K1 2009	2.318,5	2.994,2	6,5	5.319,1	2.016,1	3.176,2	5.192,3	1.807,6	1.097,5	3.960,8	6.865,9	12.058,2
K2 2009	2.304,7	2.810,1	8,4	5.123,2	1.988,0	3.280,7	5.268,6	1.747,9	1.057,4	4.015,8	6.821,1	12.089,7
K3 2009	2.270,9	3.244,7	4,5	5.520,2	1.979,9	3.342,4	5.322,4	1.788,6	1.077,2	4.159,2	7.025,0	12.347,4
K4 2009	2.267,7	3.375,1	6,0	5.648,8	2.009,5	3.536,3	5.545,8	1.844,3	1.078,7	4.241,0	7.164,0	12.709,8
K1 2010	2.255,0	3.319,1	3,8	5.577,8	1.974,8	3.554,3	5.529,1	1.836,8	1.219,3	4.340,2	7.396,3	12.925,3
K2 2010	2.286,5	3.082,3	7,1	5.375,9	1.989,8	3.509,8	5.499,6	1.854,3	1.307,2	4.440,1	7.601,6	13.101,1
K3 2010	2.407,4	3.273,3	7,6	5.688,3	2.109,3	3.688,9	5.798,3	1.892,0	1.217,5	4.448,7	7.558,2	13.356,5
K4 2010	2.497,5	3.393,5	8,7	5.899,7	2.210,8	3.689,2	5.900,0	1.991,0	1.210,6	4.526,4	7.727,9	13.627,9
K1 2011	2.468,6	3.099,9	8,8	5.577,3	2.164,3	3.656,2	5.820,6	2.047,8	1.138,5	4.665,0	7.851,2	13.671,8
K2 2011	2.507,8	3.034,8	10,3	5.552,9	2.205,7	3.684,7	5.890,4	2.088,3	1.194,2	4.610,2	7.892,6	13.783,0
K3 2011	2.561,3	3.053,3	9,7	5.624,3	2.252,7	3.816,8	6.069,4	2.156,2	1.121,3	4.786,0	8.063,5	14.132,9
K4 2011	2.645,1	3.192,8	11,1	5.848,9	2.366,4	3.819,0	6.185,4	2.289,4	1.100,2	4.849,9	8.239,5	14.424,9
% promjena u odnosu na isti period prethodne godine												
K1 2009	0,3%	-18,3%	-1,5%	-11,1%	-2,2%	-11,3%	-8,0%	6,1%	-4,3%	9,1%	5,9%	-0,6%
K2 2009	-1,3%	-24,0%	50,0%	-15,1%	-4,2%	-7,9%	-6,6%	-4,4%	-8,8%	3,8%	-0,5%	-3,2%
K3 2009	-5,7%	-15,7%	-46,4%	-11,9%	-7,0%	-10,0%	-8,9%	-3,4%	-9,9%	-1,4%	-3,3%	-5,8%
K4 2009	-11,2%	7,3%	-18,9%	-1,0%	-12,7%	4,4%	-2,6%	3,8%	-2,6%	9,7%	6,2%	2,2%
K1 2010	-2,7%	10,9%	-41,5%	4,9%	-2,0%	11,9%	6,5%	1,6%	11,1%	9,6%	7,7%	7,2%
K2 2010	-0,8%	9,7%	-15,5%	4,9%	0,1%	7,0%	4,4%	6,1%	23,6%	10,6%	11,4%	8,4%
K3 2010	6,0%	0,9%	68,9%	3,0%	6,5%	10,4%	8,9%	5,8%	13,0%	7,0%	7,6%	8,2%
K4 2010	10,1%	0,5%	45,0%	4,4%	10,0%	4,3%	6,4%	8,0%	12,2%	6,7%	7,9%	7,2%
K1 2011	9,5%	-6,6%	131,6%	0,0%	9,6%	2,9%	5,3%	11,5%	-6,6%	7,5%	6,2%	5,8%
K2 2011	9,7%	-1,5%	45,1%	3,3%	10,9%	5,0%	7,1%	12,6%	-8,6%	3,8%	3,8%	5,2%
K3 2011	6,4%	-6,7%	27,6%	-1,1%	6,8%	3,5%	4,7%	14,0%	-7,9%	7,6%	6,7%	5,8%
K4 2011	5,9%	-5,9%	27,6%	-0,9%	7,0%	3,5%	4,8%	15,0%	-9,1%	7,1%	6,6%	5,8%

Izvor: Centralna banka BiH

Tabela 8: Indeks potrošačkih cijena (CPI)

Kod	00		01		02		03		04		05	
Opis koda	Opšti indeks		Hrana bezalkoholna pića		Alkoholna pića i duhan		Odjeća i obuća		Stanovanje, voda, električna energija, plin i drugi energenti		Namještaj, pokućstvo i redovno održavanje	
Vrsta indeksa	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g
o 2008.		107,4		112,1		101,1		97,9		108,5		102,2
o 2009.		99,6		99,1		109,8		96,1		103,9		100,8
o 2010.		102,1		99,3		120,2		95,4		103,1		100,1
o 2011.		103,7		106,0		108,2		92,7		103,1		101,1
I 2011.	102,7	102,7	104,1	104,6	107,4	107,4	96,1	92,9	104,9	101,7	100,3	100,5
II 2011.	103,5	103,3	105,7	106,0	108,5	108,4	95,9	92,8	105,5	102,1	100,3	100,3
III 2011.	104,2	103,9	107,4	107,5	107,5	107,5	95,9	93,0	105,1	101,4	100,3	100,4
IV 2011.	103,6	104,0	107,8	107,6	107,7	107,6	93,4	92,1	97,5	101,2	100,6	100,8
V 2011.	103,9	104,2	107,9	108,3	108,2	108,1	93,0	92,1	97,6	101,3	100,8	100,9
VI 2011.	103,3	103,8	106,7	107,2	108,3	108,4	92,4	92,1	97,8	101,6	100,9	100,9
VII 2011.	103,3	103,9	105,4	105,9	108,4	108,5	91,8	92,0	101,8	105,8	100,9	100,9
VIII 2011.	103,2	103,9	104,5	105,4	108,5	108,5	91,7	92,4	102,1	106,6	101,6	101,5
IX 2011.	103,5	104,0	105,2	105,3	108,4	108,2	91,3	92,4	102,3	106,4	101,8	101,8
X 2011.	104,0	103,7	105,3	105,4	108,6	108,4	90,5	93,6	107,0	103,0	101,9	101,9
XI 2011.	104,4	103,8	105,9	105,3	108,5	108,6	90,0	93,3	108,0	103,5	101,9	101,9
XII 2011.	104,4	103,1	106,1	103,6	108,5	108,9	89,9	93,4	108,0	103,3	102,0	101,5

* Za izračunavanje indeksa potrošačkih cijena od januara 2011. godine se primjenjuju ponderi koji se baziraju na podacima iz Ankete o potrošnji domaćinstva za 2007. godinu;

Referentna baza za izračunavanje indeksa je 2010. godina;

Izvor: Agencija za statistiku BiH;

Tabela 8a: Indeks potrošačkih cijena (CPI) - nastavak

Kod	06		07		08		09		10		11		12	
Opis koda	Zdravstvo		Prevoz		Komunikacije		Rekreacija i kultura		Obrazovanje		Restorani i hoteli		Ostala dobra i usluge	
Vrsta indeksa	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g	2010=100	g/g
o 2008.		100,4		111,2		104,4		104,0		102,5		107,1		102,8
o 2009.		100,8		90,1		101,5		103,2		99,8		104,9		102,3
o 2010.		101,8		107,1		106,9		100,7		102,6		101,1		100,7
o 2011.		98,1		107,5		105,4		100,6		100,0		101,8		100,0
I 2011.	98,5	96,9	103,5	106,0	105,2	105,3	100,2	100,6	100,0	100,0	100,7	100,8	100,0	100,1
II 2011.	98,3	96,6	104,2	106,7	105,2	105,3	100,1	100,4	100,0	100,0	101,0	101,2	100,1	100,1
III 2011.	98,2	97,2	106,1	107,9	105,2	105,3	100,4	100,4	100,0	100,0	100,9	101,0	100,1	100,3
IV 2011.	98,0	97,5	107,6	108,3	105,5	105,4	100,6	100,8	100,0	100,0	101,0	101,1	99,9	100,1
V 2011.	98,2	97,6	108,6	107,8	105,5	105,4	100,6	100,7	100,0	100,0	101,3	101,4	99,9	100,0
VI 2011.	98,1	98,1	107,7	106,8	105,4	105,4	100,8	100,8	100,0	100,0	101,4	101,6	99,9	99,8
VII 2011.	98,1	98,7	108,1	107,2	105,4	105,4	101,1	101,1	100,0	100,0	101,5	101,7	99,7	99,6
VIII 2011.	98,1	98,8	108,8	108,0	105,4	105,4	101,1	100,9	100,0	100,0	101,7	101,9	99,9	99,7
IX 2011.	98,1	99,0	108,8	108,4	105,4	105,4	100,7	100,4	100,1	100,3	102,7	103,0	100,1	99,8
X 2011.	98,0	99,0	108,6	108,1	105,4	105,4	100,7	100,6	100,1	100,2	103,0	102,5	100,1	100,0
XI 2011.	98,0	99,2	109,3	108,4	105,4	105,4	100,6	100,4	100,1	100,2	103,0	102,5	100,0	100,0
XII 2011.	97,9	99,3	109,1	106,9	105,4	105,3	100,6	100,4	100,1	100,2	103,4	102,9	100,1	100,3

Tabel 9: Rast i sektorska struktura kredita (stanje na kraju razdoblja, u mil. KM)

Razdoblje	Kredit i općoj vladi	Kredit nefinansijskim javnim preduzećima	Kredit nefinansijskim privatnim preduzećima	Kredit stanovništvu	Ostali krediti *	Ukupni krediti
	1	2	3	4	5	6=1+...+5
I - XII 2007	127,9	624,2	5.258,2	5.668,9	172,4	11.851,4
I - III 2008	135,2	603,0	5.726,0	5.993,1	218,3	12.675,5
I - VI 2008	232,4	590,0	6.222,4	6.405,9	222,2	13.672,9
I - IX 2008	244,5	617,6	6.523,3	6.689,7	226,4	14.301,5
I - XII 2008	263,6	626,5	6.722,0	6.696,7	200,7	14.509,5
I - III 2009	282,6	650,9	6.727,3	6.633,5	161,9	14.456,2
I - VI 2009	447,7	648,3	6.704,1	6.523,8	135,6	14.459,5
I - IX 2009	313,5	636,6	6.609,4	6.431,6	117,8	14.108,8
I - XII 2009	344,6	633,8	6.646,7	6.307,2	117,8	14.050,1
I - III 2010	342,8	651,0	6.750,0	6.206,1	119,7	14.069,4
I - VI 2010	364,8	676,1	6.735,8	6.295,4	109,8	14.181,9
I - IX 2010	415,7	645,5	6.738,5	6.292,1	106,4	14.198,1
I - XII 2010	445,7	737,7	6.933,5	6.324,3	102,3	14.543,4
I - III 2011	461,0	711,2	7.215,8	6.273,2	106,9	14.768,1
I - VI 2011	485,7	724,1	7.272,1	6.417,3	95,2	14.994,4
I - IX 2011	511,0	754,1	7.292,7	6.479,3	86,5	15.123,7
I - XII 2011	627,0	764,0	7.125,5	6.703,3	93,1	15.312,8
Stopa rasta (g/g)						
I - XII 2007	85,1%	-1,1%	30,0%	30,0%	85,4%	28,8%
I - III 2008	60,0%	-6,5%	33,4%	29,5%	109,9%	30,0%
I - VI 2008	121,3%	-7,9%	36,3%	27,2%	52,7%	30,3%
I - IX 2008	113,2%	-2,3%	34,6%	24,4%	48,2%	28,6%
I - XII 2008	106,1%	0,4%	27,8%	18,1%	16,4%	22,4%
I - III 2009	109,0%	7,9%	17,5%	10,7%	-25,8%	14,0%
I - VI 2009	92,6%	9,9%	7,7%	1,8%	-39,0%	5,8%
I - IX 2009	28,2%	3,1%	1,3%	-3,9%	-48,0%	-1,3%
I - XII 2009	30,7%	1,2%	-1,1%	-5,8%	-41,3%	-3,2%
I - III 2010	21,3%	0,0%	0,3%	-6,4%	-26,1%	-2,7%
I - VI 2010	-18,5%	4,3%	0,5%	-3,5%	-19,0%	-1,9%
I - IX 2010	32,6%	1,4%	2,0%	-2,2%	-9,7%	0,6%
I - XII 2010	29,3%	16,4%	4,3%	0,3%	-13,2%	3,5%
I - III 2011	34,5%	9,2%	6,9%	1,1%	-10,7%	5,0%
I - VI 2011	33,1%	7,1%	8,0%	1,9%	-13,3%	5,7%
I - IX 2011	22,9%	16,8%	8,2%	3,0%	-18,7%	6,5%
I - XII 2011	40,7%	3,6%	2,8%	6,0%	-9,0%	5,3%

Izvor: Centralna banka BiH

*U ostalim kreditima su krediti dani ostalim finansijskim institucijama, neprofitnim organizacijama i ostali krediti

Tabela 10: Rast i sektorska struktura depozita (stanje na kraju razdoblja, u mil. KM)

Razdoblje	Depoziti opće vlade	Depoziti nefinansijskih javnih preduzeća	Depoziti nefinansijskih privatnih preduzeća	Depoziti stanovništva	Ostali depoziti*	Ukupni depoziti
	1	2	3	4	5	6=1+...+5
I - XII 2007	3.057,6	1.278,8	1.916,5	5.166,0	668,4	12.087,2
I - III 2008	2.872,3	1.452,4	1.789,9	5.329,8	686,6	12.130,9
I - VI 2008	2.813,2	1.501,3	1.815,3	5.562,0	754,4	12.446,2
I - IX 2008	2.678,8	1.658,3	1.994,6	5.818,2	744,2	12.894,0
I - XII 2008	2.291,9	1.541,1	2.072,5	5.205,8	763,8	11.875,1
I - III 2009	2.264,3	1.632,0	1.844,0	5.140,5	801,4	11.682,1
I - VI 2009	2.093,8	1.651,4	1.790,2	5.255,2	828,5	11.619,0
I - IX 2009	2.090,4	1.593,1	1.931,5	5.417,0	861,1	11.893,1
I - XII 2009	2.008,0	1.606,4	1.886,0	5.663,4	928,2	12.092,1
I - III 2010	1.915,6	1.734,9	1.843,5	5.893,3	908,6	12.295,9
I - VI 2010	1.822,5	1.732,7	1.823,2	6.055,4	960,6	12.394,4
I - IX 2010	1.696,2	1.641,3	1.912,4	6.157,0	938,7	12.345,5
I - XII 2010	1.665,3	1.549,5	1.948,8	6.484,4	882,1	12.530,0
I - III 2011	1.624,8	1.631,5	1.773,9	6.611,9	908,2	12.550,3
I - VI 2011	1.523,1	1.683,9	1.708,5	6.693,3	952,7	12.561,5
I - IX 2011	1.557,3	1.563,9	1.811,7	6.879,6	1.002,1	12.814,5
I - XII 2011	1.462,5	1.532,0	1.924,1	7.050,9	1.030,7	13.000,1
Stopa rasta g/g						
I - XII 2007	112,4%	15,9%	21,1%	26,0%	24,5%	37,9%
I - III 2008	83,1%	18,2%	15,2%	22,8%	15,6%	30,6%
I - VI 2008	-2,8%	18,0%	3,0%	20,7%	28,1%	11,9%
I - IX 2008	-11,8%	30,8%	8,8%	21,0%	21,7%	11,6%
I - XII 2008	-25,0%	20,5%	8,1%	0,8%	14,3%	-1,8%
I - III 2009	-21,2%	12,4%	3,0%	-3,6%	16,7%	-3,7%
I - VI 2009	-25,6%	10,0%	-1,4%	-5,5%	9,8%	-6,6%
I - IX 2009	-22,0%	-3,9%	-3,2%	-6,9%	15,7%	-7,8%
I - XII 2009	-12,4%	4,2%	-9,0%	8,8%	21,5%	1,8%
I - III 2010	-15,4%	6,3%	0,0%	14,6%	13,4%	5,3%
I - VI 2010	-13,0%	4,9%	1,8%	15,2%	15,9%	6,7%
I - IX 2010	-18,9%	3,0%	-1,0%	13,7%	9,0%	3,8%
I - XII 2010	-17,1%	-3,5%	3,3%	14,5%	-5,0%	3,6%
I - III 2011	-15,2%	-6,0%	-3,8%	12,2%	0,0%	2,1%
I - VI 2011	-16,4%	-2,8%	-6,3%	10,5%	-0,8%	1,3%
I - IX 2011	-8,2%	-4,7%	-5,3%	11,7%	6,8%	3,8%
I - XII 2011	-12,2%	-1,1%	-1,3%	8,7%	16,8%	3,8%

Izvor: Centralna banka BiH;

*U ostalim depozitima su depoziti sektora ostalih finansijskih institucija, neprofitnih organizacija i ostali depoziti;

Tabela 11: Kamatne stope u BiH u % (prosjeak razdoblja)

Razdoblje	Kamatne stope na kratkoročne kredite u KM		Kamatne stope na dugoročne kredite u KM		Kamatne stope na kratkoročne kredite u KM s valutnom klauzulom		Kamatne stope na dugoročne kredite u KM s valutnom klauzulom		Kamatne stope na depozite po viđenju u KM		Kamatne stope na štedne i oročene depozite u KM	
	Privatna preduzeća	Stanovništvo	Privatna preduzeća	Stanovništvo	Privatna preduzeća	Stanovništvo	Privatna preduzeća	Stanovništvo	Privatna preduzeća	Stanovništvo	Privatna preduzeća	Stanovništvo
I - XII 2007	7,17	9,62	7,41	10,51	7,82	9,37	8,02	8,91	0,35	0,38	3,55	3,56
I - III 2008	6,91	9,54	7,60	9,43	7,95	10,51	8,08	8,94	0,31	0,38	3,22	3,38
I - VI 2008	6,87	9,52	7,14	9,49	7,90	10,61	8,03	8,98	0,31	0,36	3,23	3,44
I - IX 2008	6,88	9,61	6,82	9,24	8,01	10,73	8,16	9,10	0,32	0,36	3,35	3,48
I - XII 2008	6,98	9,53	6,90	9,77	8,21	10,75	8,27	9,28	0,33	0,35	3,25	3,49
I - III 2009	7,48	9,59	6,22	9,49	9,07	10,09	8,27	10,48	0,36	0,32	3,92	3,51
I - VI 2009	7,69	9,54	6,75	9,56	8,85	10,32	8,25	10,47	0,33	0,30	3,96	3,60
I - IX 2009	7,86	9,62	6,65	9,29	8,78	10,25	8,17	10,35	0,32	0,29	4,00	3,60
I - XII 2009	7,93	9,68	6,72	9,13	8,75	10,20	8,08	10,22	0,32	0,28	3,96	3,60
I - III 2010	7,88	9,87	8,60	8,91	8,79	10,20	7,70	9,65	0,26	0,22	3,25	3,41
I - VI 2010	7,75	9,71	8,72	8,88	8,47	10,31	7,66	9,42	0,23	0,21	2,87	3,36
I - IX 2010	7,89	9,77	8,44	8,86	8,35	10,32	7,73	9,27	0,22	0,20	2,49	3,25
I - XII 2010	7,89	9,75	8,44	8,92	8,28	10,13	7,77	9,11	0,21	0,19	2,59	3,16
I - III 2011	7,67	10,04	7,72	9,13	8,35	10,16	7,58	8,60	0,18	0,15	2,97	2,91
I - VI 2011	7,59	9,84	7,73	8,61	8,20	10,08	7,45	8,58	0,17	0,14	2,71	2,82
I - IX 2011	7,51	9,75	7,60	8,60	8,12	9,89	7,50	8,55	0,16	0,13	2,38	2,80
I - XII 2011	7,44	9,73	7,60	8,58	7,99	9,82	7,52	8,53	0,16	0,12	2,25	2,80

Izvor: Centralna banka BiH

Tabela 12: Uvoz i izvoz roba u BiH

Uvoz i izvoz dobara klasifikovani prema harmonizovanom sistemu kodova (HS)		Uvoz							Izvoz						
		2009		2010		2011		2011/2010 % promjena	2009		2010		2011		2011/2010 % promjena
		u 000 KM	u %	u 000 KM	u %	u 000 KM	u %		u 000 KM	u %	u 000 KM	u %	u 000 KM	u %	
	TOTAL	12.348.466	100,0%	13.616.204	100,0%	15.525.428	100,0%	14,0%	5.530.377	100,0%	7.095.505	100,0%	8.222.112	100,0%	15,9%
01	ŽIVOTINJE I PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA	375.371	3,0%	371.698	2,7%	414.636	2,7%	11,6%	90.850	1,6%	117.766	1,7%	129.030	1,6%	9,6%
02	PROIZVODI BILJNOG PORIJEKLA	525.980	4,3%	602.151	4,4%	681.812	4,4%	13,2%	83.689	1,5%	119.275	1,7%	101.654	1,2%	-14,8%
03	MASTI I ULJA ŽIVOTINJSKOG I BILJNOG PORIJEKLA	111.275	0,9%	103.328	0,8%	146.437	0,9%	41,7%	44.335	0,8%	55.109	0,8%	58.221	0,7%	5,6%
04	PREHRAMBENE PRERAĐEVINE	1.376.394	11,1%	1.425.223	10,5%	1.527.060	9,8%	7,1%	233.896	4,2%	260.932	3,7%	323.298	3,9%	23,9%
05	PROIZVODI MINERALNOG PORIJEKLA	1.997.221	16,2%	2.743.897	20,2%	3.456.700	22,3%	26,0%	861.725	15,6%	1.215.661	17,1%	1.315.999	16,0%	8,3%
06	PROIZVODI HEMIJSKE INDUSTRIJE ILI SRODNIH INDUSTRIJA	1.260.651	10,2%	1.345.707	9,9%	1.475.479	9,5%	9,6%	333.493	6,0%	488.657	6,9%	570.551	6,9%	16,8%
07	PLASTIČNE MASE, GUMA I KAUČUK	648.117	5,2%	725.141	5,3%	800.423	5,2%	10,4%	116.346	2,1%	132.505	1,9%	166.025	2,0%	25,3%
08	KOŽA I KRZNO	199.685	1,6%	297.960	2,2%	382.071	2,5%	28,2%	66.222	1,2%	107.809	1,5%	178.945	2,2%	66,0%
09	DRVO I PROIZVODI OD DRVETA	150.441	1,2%	154.313	1,1%	168.226	1,1%	9,0%	393.631	7,1%	424.182	6,0%	504.399	6,1%	18,9%
10	CELULOZA, PAPIR I KARTON I NJIHOVI PROIZVODI	355.890	2,9%	372.134	2,7%	398.437	2,6%	7,1%	156.806	2,8%	205.910	2,9%	234.914	2,9%	14,1%
11	TEKSTIL I TEKSTILNI PROIZVODI	664.619	5,4%	708.098	5,2%	754.905	4,9%	6,6%	323.477	5,8%	316.002	4,5%	353.110	4,3%	11,7%
12	OBUČA, ŠEŠIRI, KAPE I SLIČNI PROIZVODI	212.723	1,7%	226.373	1,7%	252.119	1,6%	11,4%	345.862	6,3%	412.399	5,8%	461.353	5,6%	11,9%
13	PROIZVODI OD KAMENA, GIPSA, CEMENTA I SLIČNIH MATERIJALA, KERAMIČKI PROIZVODI, STAKLO I STAKLENI PROIZVODI	285.136	2,3%	283.649	2,1%	296.859	1,9%	4,7%	72.991	1,3%	51.839	0,7%	49.309	0,6%	-4,9%
14	BISERI, PLEMENITI METALI I NJIHOVI PROIZVODI, DRAGO I POLUDRAGO KAMENJE	11.123	0,1%	12.154	0,1%	14.214	0,1%	16,9%	1.796	0,0%	3.751	0,1%	12.089	0,1%	222,3%
15	BAZNI METALI I PROIZVODI OD BAZNIH METALA	1.074.824	8,7%	1.209.186	8,9%	1.384.043	8,9%	14,5%	1.047.236	18,9%	1.609.019	22,7%	1.934.621	23,5%	20,2%
16	MAŠINE, APARATI, MEHANIČKI I ELEKTRIČNI UREĐAJI	1.838.314	14,9%	1.764.349	13,0%	1.870.228	12,0%	6,0%	618.809	11,2%	696.330	9,8%	815.133	9,9%	17,1%
17	TRANSPORTNA SREDSTVA I NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	804.426	6,5%	755.564	5,5%	1.053.746	6,8%	39,5%	139.917	2,5%	154.034	2,2%	188.973	2,3%	22,7%
18	SATOSI, MJERNI, MUZIČKI I MEDICINSKI INSTRUMENTI	182.326	1,5%	242.098	1,8%	191.676	1,2%	-20,8%	21.870	0,4%	16.281	0,2%	19.049	0,2%	17,0%
19	ORUŽJE I MUNICIJA, NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	5.312	0,0%	6.230	0,0%	3.673	0,0%	-41,1%	40.459	0,7%	29.492	0,4%	44.484	0,5%	50,8%
20	RAZNI PROIZVODI	268.054	2,2%	266.230	2,0%	251.270	1,6%	-5,6%	536.787	9,7%	678.240	9,6%	760.144	9,2%	12,1%
21	UMJETNIČKA DJELA, KOLEKCIONARSKI PREDMETI I ANTIKVITETI	362	0,0%	669	0,0%	1.342	0,0%	100,6%	174	0,0%	313	0,0%	810	0,0%	159,1%
98	NERAZVRSTANO	222	0,0%	51	0,0%	72	0,0%	39,8%	6	0,0%	1	0,0%	0	0,0%	-55,9%

Izvor: Centralna Banka BiH

Tabela 13: Glavni trgovinski partneri

Zemlje	IZVOZ						Promjena 2011/2010	UVOZ						Promjena 2011/2010
	2009		2010		2011			2009		2010		2011		
	ukupno	u %	ukupno	u %	ukupno	u %		ukupno	u %	ukupno	u %	ukupno	u %	
Hrvatska	944.137	17,1%	1.070.626	15,1%	1.204.440	14,6%	12,5%	1.853.561	15,0%	2.058.946	15,1%	2.226.507	14,3%	8,1%
Njemačka	813.392	14,7%	1.085.936	15,3%	1.215.957	14,8%	12,0%	1.395.300	11,3%	1.425.001	10,5%	1.648.403	10,6%	15,7%
Srbija	741.435	13,4%	894.775	12,6%	1.001.879	12,2%	12,0%	1.282.378	10,4%	1.429.477	10,5%	1.465.645	9,4%	2,5%
Italija	702.353	12,7%	862.022	12,1%	963.546	11,7%	11,8%	1.241.970	10,1%	1.210.391	8,9%	1.381.687	8,9%	14,2%
Slovenija	463.123	8,4%	611.744	8,6%	706.818	8,6%	15,5%	758.845	6,1%	808.852	5,9%	828.564	5,3%	2,4%
Rusija	25.649	0,5%	37.899	0,5%	53.184	0,6%	40,3%	864.860	7,0%	1.189.098	8,7%	1.635.091	10,5%	37,5%
Ostale	1.840.288	33,3%	2.488.740	35,1%	3.076.288	37,4%	23,6%	4.951.552	40,1%	6.304.532	46,3%	6.339.531	40,8%	0,6%
UKUPNO	5.530.377	100,0%	7.095.505	100,0%	8.222.112	100,0%	15,9%	12.348.466	100,0%	13.616.204	100,0%	15.525.428	100,0%	14,0%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 14: Platni bilans BiH

Izraženo u milionima KM	2010	2011	Promjena 2011/2010
Period			
I - TEKUĆI RAČUN (1+2+3+4)	-1.406,8	-2.233,3	58,7%
1. ROBA	-6.321,6	-7.097,4	12,3%
Izvoz robe, fob	7.357,7	8.502,4	15,6%
Uvoz robe, fob	-13.679,3	-15.599,8	14,0%
2. USLUGE	1.109,2	1.063,5	-4,1%
Potražuje	1.906,1	1.804,0	-5,4%
Duguje	-797,0	-740,5	-7,1%
3. DOHODAK	411,0	320,4	-22,0%
Potražuje	803,5	874,5	8,8%
Duguje	-392,5	-554,1	41,2%
Kompenzacije zaposlenim	707,4	744,4	5,2%
Investicioni dohodak	-373,9	-535,8	43,3%
4. TEKUĆI TRANSFERI	3.394,6	3.480,1	2,5%
Vladin sektor	328,7	298,6	-9,2%
Ostali sektori	3.398,4	3.534,7	4,0%
Novčane pošiljke zaposlenih	1.984,8	2.008,3	1,2%
Ostali tekući transferi	1.413,6	1.526,5	8,0%
II - KAPITALNI I FINANSIJSKI RAČUN (1+2)	1.307,4	2.098,6	60,5%
1. KAPITALNI RAČUN	379,7	358,2	-5,7%
Kapitalni transferi	379,7	358,2	-5,7%
Vladin sektor	238,0	216,2	-9,2%
Ostali sektori	141,7	142,0	0,2%
Ostali transferi nevladinih sektora	138,9	140,6	1,2%
2. FINANSIJSKI RAČUN	927,6	1.740,4	87,6%
2.1. DIREKTNE INVESTICIJE	277,6	584,4	110,5%
Direktne investicije u inostranstvu	-62,0	-27,7	-55,3%
Direktne investicije u BiH	339,7	612,1	80,2%
2.2. PORTFOLIO INVESTICIJE	-122,4	26,3	-121,5%
2.3. OSTALE INVESTICIJE	1.030,8	1.096,7	6,4%
Komerrijalne banke	498,5	68,7	-86,2%
Ostali sektori	-92,9	79,3	-185,3%
Trgovinski krediti	474,9	428,6	-9,7%
Zajmovi	2.010,4	1.974,0	-1,8%
Otplata glavnice zajmova	-1.332,5	-1.028,1	-22,8%
Gotovina i depoziti	-608,2	-484,8	-20,3%
Ostale obaveze	80,7	59,0	-26,9%
2.4. REZERVNA AKTIVA	-258,4	33,1	-112,8%
III - NETO GREŠKE I PROPUSTI	99,5	134,7	35,5%

Izvor: CBBH